

TÜRKİYE
İÇ DENETİM
ENSTİTÜSÜ
1995

ULUSLARARASI AKADEMİK FORUM 2022

TÜRKİYE İÇ DENETİM ENSTİTÜSÜ YAYINLARI
YAYIN NO:22

ULUSLARARASI AKADEMİK FORUM 2022
*“Çok Kutuplaşan Dünyada Jeoekonomik
Stratejiler ve Denetim”*

ULUSLARARASI AKADEMİK FORUM 2022
“Çok Kutuplaşan Dünyada Jeoekonomik Stratejiler ve Denetim”

TÜRKİYE İÇ DENETİM ENSTİTÜSÜ YAYINLARI
YAYIN NO:22

© 2023, Türkiye İç Denetim Enstitüsü Derneği
1. Baskı Mayıs 2023

Yayınlanan kitabın içeriğinde yer alan, görsel ve metin içerikleri ile görüşlerin sorumluluğu ilgili kişiye aittir. Kitabın her hakkı saklıdır. Bu kitabın hiçbir kısmı yayıncısının yazılı izni olmaksızın elektronik veya mekanik, fotokopi, kayıt ya da herhangi bir bilgi saklama, erişim sistemi de dahil olmak üzere herhangi bir şekilde çoğaltılamaz.

ISBN: 978-605-73775-2-4

Yayıncı
Türkiye İç Denetim Enstitüsü Derneği
Mecidiyeköy Mahallesi Cemal Sahir Sokak No: 29 D: 30-31 Şişli-İstanbul
Tel: 0212 212 55 24 - 25 / Faks: 0212 212 55 26
E-posta: tide@tide.org.tr

Editör
Doç.Dr. Tuba Şavlı

Türkiye İç Denetim Enstitüsü İnternet ve Sosyal Medya Adresleri
www.tide.org.tr
www.icdenetimdergisi.org
www.icdenetimkongresi.org
www.tideakademi.org
www.tidemuze.org
www.facebook.com/IcDenetim
www.linkedin.com/in/iiaturkey
www.instagram.com/iiaturkey
twitter.com/iiaturkey
www.youtube.com/user/IcDenetim

Yapım
3K Basım ve Yayıncılık Hizmetleri-Serpil Kaya Vurgun

ULUSLARARASI AKADEMİK FORUM 2022
“Çok Kutuplaşan Dünyada Jeoekonomik
Stratejiler ve Denetim”

02 Aralık 2022
Yeditepe Üniversitesi GSF Konferans Salonu

TÜRKİYE İÇ DENETİM ENSTİTÜSÜ YAYINLARI
YAYIN NO: 22

Uluslararası Akademik Forum 2022 Bilim Kurulu

- Prof. Dr. Ömer LALİK – *Bilim Kurulu Onursal Üyesi*
Prof. Dr. Melih ERDOĞAN – *Bilim Kurulu Başkanı*
Prof. Dr. Nuran CÖMERT – *MÖDAV Başkanı*
Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN – *MÖDAV Kurucu ve Mütevelli Heyet Üyesi*
Prof. Dr. Lerzan KAVUT – *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Nur İrem NUHOĞLU – *Boğaziçi Üniversitesi*
Prof. Dr. Dursun ARIKBOĞA – *Yeditepe Üniversitesi*
Prof. Dr. Volkan DEMİR – *Galatasaray Üniversitesi*
Prof. Dr. Figen ÖKER TÜRÜDÜOĞLU – *Bahçeşehir Üniversitesi*
Prof. Dr. Selahattin KARABINAR – *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Duygu ANIL KESKİN – *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Çağnur BALSARI – *Dokuz Eylül Üniversitesi*
Prof. Dr. Orhan ÇELİK – *Ankara Üniversitesi*
Prof. Dr. Saime ÖNCE – *Anadolu Üniversitesi*
Prof. Dr. Ahmet Vecdi CAN – *Sakarya Üniversitesi*
Prof. Dr. Çağla CÖMERT – *Marmara Üniversitesi*
Prof. Dr. Banu TARHAN MENĞİ – *Marmara Üniversitesi*

Uluslararası Akademik Forum 2022 Organizasyon ve Düzenleme Komitesi

- Ali Kamil UZUN – *Organizasyon ve Düzenleme Komitesi Başkanı*
Prof. Dr. Nuran CÖMERT – *MÖDAV Başkanı*
Prof. Dr. Nur İrem NUHOĞLU – *TİDE Yönetim Kurulu Üyesi Global IIA ARC Üyesi*
İbrahim ÖZİŞİK – *TİDE Akademik İlişkilerden Sorumlu Yönetim Kurulu Üyesi*
Erhan Fatih ANLAR – *TİDE Kurumsal İletişimden Sorumlu Yönetim Kurulu Üyesi*
Hatice Pınar YILDIZ – *TİDE Kurumsal İletişimden Sorumlu Yönetim Kurulu Üyesi*
Sibelnur SÖKER – *TİDE Kurumsal İletişimden Sorumlu Yönetim Kurulu Üyesi*
Özkan DEMİR – *TİDE Kurumsal İletişimden Sorumlu Yönetim Kurulu Üyesi*
Aytek DEMİRDELEN – *TİDE Kurumsal İletişimden Sorumlu Yönetim Kurulu Üyesi*
Prof. Dr. Lerzan KAVUT – *TİDE Akademik İlişkiler Komitesi Üyesi*
Prof. Dr. Duygu ANIL KESKİN – *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Dursun ARIKBOĞA – *TİDE Akademik İlişkiler Komitesi Üyesi*
Doç. Dr. Tuba Şavlı – *Yeditepe Üniversitesi*
Dr. Öğr. Üyesi Sezen ULUDAĞ – *TİDE Akademik İlişkiler Komitesi Üyesi*
Sevilay Sena YIĞIN – *TİDE Akademik İlişkiler Komitesi Üyesi*
Nisa Deniz KOÇAK ÇERÇİ – *TİDE Kurumsal İletişim Komitesi Başkanı*
Ertan KÜÇÜKYALÇIN – *TİDE Genel Müdürü*
Güzide AKA – *TİDE Kıdemli Yönetmen*
Zeynep ÖZÇELİK – *TİDE Yönetmen*

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	8	Prof. Dr. Natalya KETENCİ, <i>Yeditepe Üniversitesi</i>	71
TEŞEKKÜRLER	10	SUNUŞ	77
TÜRKÇE PROGRAM	12	I. Dünya Savaşına Giden Yolda Kutuplaşmanın Kilit Noktası: Osmanlı-Alman Yakınlaşması	78
İNGİLİZCE PROGRAM	14	Prof. Dr. Murat ÖZYÜKSEL, <i>University of British Columbia / Kanada</i>	
AÇILIŞ KONUŞMALAR	16	FORUM II	
Doç. Dr. Tuba ŞAVLI, <i>Yeditepe Üniversitesi Öğretim Üyesi</i>	17	ÇOK KUTUPLAŞAN DÜNYADA DENETİM	92
Prof. Dr. Ahmet AYDIN, <i>Yeditepe Üniversitesi Rektör Yardımcısı</i>	19	Moderatör: Prof. Dr. Dursun ARIKBOĞA	93
Prof. Dr. Nur İrem NUHOĞLU, <i>TİDE Yönetim Kurulu Başkan Vekili</i>		Doç. Dr. Tuba ŞAVLI, <i>Yeditepe Üniversitesi</i>	94
<i>Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi</i>	21	Doğu ÖZDEN, <i>Tofaş</i>	101
Prof. Dr. Nuran CÖMERT, <i>MÖDAV Yönetim Kurulu Başkanı</i>	23	Gökhan İZMİRLİ, <i>Yıldız Holding</i>	107
Ali Kamil UZUN, <i>TİDE Kurucu ve Onursal Başkanı</i>	26	Birkan Bilal AVCIL, <i>Ernst&Young, Partner</i>	112
ULUSLARARASI AKADEMİK FORUM 2022 MESLEKİ VE AKADEMİK SAYGI ÖDÜL TÖRENİ	32	KAPANIŞ KONUŞMASI	117
Prof. Dr. Ömer LALİK, <i>MÖDAV Kurucu Mütevelli Heyet Üyesi, TİDE Şeref Üyesi</i>	33	Doç. Dr. Tuba ŞAVLI, <i>Yeditepe Üniversitesi</i>	
Prof. Dr. Ali Ersin GÜREDİN	34	BAYRAK DEVİR TESLİM TÖRENİ	119
AÇILIŞ SUNUŞU	38	MUHASEBE ÖĞRETİM ÜYELERİ BİLİM VE DAYANIŞMA VAKFI (MÖDAV)	120
KUTUPLAŞMANIN SONU MU, YENİSİNİN BAŞLANGICI MI?	39	TÜRKİYE İÇ DENETİM ENSTİTÜSÜ (TİDE)	121
Prof. Dr. İlter TURAN, <i>Bahçeşehir Üniversitesi</i>		ULUSLARARASI AKADEMİK FORUM 2022'NİN ARDINDAN	123
FORUM I		YAYINLARIMIZ	130
ÇOK KUTUPLAŞMA VE JEOKONOMİK STRATEJİLER	51		
Moderatör: Prof. Dr. Melih ERDOĞAN	52		
Yalım ERALP, <i>Emekli Büyükelçi</i>	58		
Prof. Dr. Mehmet ŞİŞMAN, <i>Marmara Üniversitesi</i>	61		

SUNUŞ

“Meslekte akademik gelişimin ulusal çözüm ortağı olmak” vizyonuyla pek çok çalışmaya imza atan TİDE, topluma, meslektaşlara, meslektaş adayı gençlere, akademisyenlere, mesleğin etik ve uluslararası standartları ve doğru referansları ışığında destek olmak amacıyla faaliyetlerini sürdürüyor.

Hayata geçirdiği faaliyetlerden biri olan Akademik Forum, 2010 yılından bu yana her iki yılda bir düzenleniyor. Yedinci Uluslararası Akademik Forum 2022, Muhasebe Öğretim Üyeleri Bilim ve Dayanışma Vakfı (MÖDAV) ve Türkiye İç Denetim Enstitüsü (TİDE) iş birliği ile 2 Aralık 2022 tarihinde “Çok Kutuplaşan Dünyada Jeoekonomik Stratejiler ve Denetim” temasıyla İstanbul’da Yeditepe Üniversitesi’nde gerçekleştirildi.

Üniversitelerimizin önde gelen öğretim üyeleri, araştırmacılarının yer aldığı Forum’da, pek çok üniversiteden öğrenci de katılım sağladı. Tam gün süren Forum’da çok kutuplaşan dünyada, “Denetim” olgusuna nasıl bir görev düştüğü, “İç Denetimin” rolünün nasıl ele alınması gerektiği, risk unsurlarındaki ve risk algısındaki değişimler, Yönetişim modelleri ve bağlı konular üzerinde yeniden düşünülmesi, tartışılması ve yeni tasarımların paylaşılması amaçlandı.

2. Dünya Savaşı’ndan sonra belirgin bir şekilde başlayan kutuplaşma, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)’nin dağılması ile başlayan dengelerin yer değiştirme sürecinden sonra yavaş yavaş tek kutba dönüşmeğe başladı. SSCB’nin dağılmasıyla, karşısında durabilecek bir ülke bulamayan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) dünya üzerindeki tek ekonomik ve askeri güce dönüştü.

İki kutuplu dünyanın çökmesi tek kutuplu dünyaya yol açmadı. İki kutuplu dünyanın sona ermesinden sonra Çin Halk Cumhuriyeti hızlı bir yükselişe geçti. Günümüzde yaşanan gelişmeler dünyanın hızla tekrar kutuplaşma dönemine doğru gittiğini gösteriyor. Birbirinden nispeten bağımsız davranan çok merkezli bir dünyaya doğru ilerliyoruz.

Bu konu denetim alanını da çok ilgilendiriyor, geleceği nasıl şekillendireceğiz, bunu bilmek istiyoruz. Sonuçta nasıl bir dünyada yaşadığımızı anlamaya çalışı-

yoruz. Kitabın içeriğinde çok kutuplu dünyaya bakışın yanı sıra işletmeler için risklerini de okuyor olacaksınız.

Uluslararası Akademik Forum 2022’de yer alan konuşmacılar hem aktardıkları bilgiler hem de sunumlarıyla, geçmişteki ve geleceğimizdeki bugünlerle ilgili çok değerli görüşlerini aktarma fırsatı buldular. Elinizde bulunan bu kitapta, Akademik Forum’da katkı sunan katılımcıların konuşmaları, sunumları ve değerli görüşleri yer alıyor.

Uluslararası Akademik Forum 2022’nin düzenlenmesinde büyük katkıları olan Türkiye İç Denetim Enstitüsü Akademik İlişkiler Komitesi Başkanı ve üyelerine, MÖDAV Başkanı ve üyelerine, Uluslararası Akademik Forum Bilim Kurulu Başkanı ve üyelerine, Uluslararası Akademik Forum Organizasyon ve Düzenleme Komitesi Başkanı ve üyelerine, Yeditepe Üniversitesi rektörü ve öğretim üyelerine, Yeditepe Üniversitesi Denetim Kulübü öğrencilerine, akademisyenlere ve konuklarımıza, tüm katılımcılara, Enstitümüz ofis çalışanlarına ve Uluslararası Akademik Forum 2022 Bildiri Kitabı’nın edit edilmesi ve yayına hazırlanmasında emeği geçen herkese teşekkür ediyoruz.

Forum sonunda yapılan devir teslim töreninde, Forum bayrağı, 2024’de sekizinci düzenlenecek olan Uluslararası Akademik Forumun ev sahipliğini üstlenen İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Banu Durukan tarafından teslim alındı.

Akademik Forum etkinliğimizin sekizincisini, Dokuz Eylül Üniversitesi ev sahipliğinde İzmir’de gerçekleştireceğiz ve yine bir araya geleceğiz.

Gelecek Akademik Forumlarda yeniden buluşmak dileklerimizle...

Türkiye İç Denetim Enstitüsü

TEŞEKKÜRLER

Türkiye İç Denetim Enstitüsü (TİDE) ve Muhasebe Öğretim Üyeleri Bilim ve Dayanışma Vakfı (MÖDAV) işbirliği ile çevrim içi olarak düzenlenen Uluslararası Akademik Forum 2022'ye katkı sağlayan akademik dünyanın değerli öğretim üyelerine, iş dünyasının değerli yönetici ve çalışanlarına, yurt dışından katılım sağlayan akademisyen ve meslektaşlarımızla birlikte katılımlarıyla bizlerin geleceğe olan inancını artıran öğrencilerimize teşekkür ederiz.

Açılış konuşmalarıyla bizleri onurlandıran; Yeditepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Tuba Şavlı'ya, Yeditepe Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Ahmet Aydın'a Türkiye İç Denetim Enstitüsü (TİDE) Başkan Vekili, Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Nur İrem Nuhoglu'na MÖDAV Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Nuran Cömert'e, TİDE Kurucu ve Onursal Başkanı ve Akademik İlişkiler Komitesi Başkanı Ali Kamil Uzun'a,

Açılış sunuşunu yapan; Bahçeşehir Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. İlter Turan'a,

Mesleki ve Akademik Saygı Ödülü'nün takdimini yapan; MÖDAV Kurucu Mütevelli Heyet Üyesi, TİDE Şeref Üyesi Prof. Dr. Ömer Lalik'e, Ödülü alan Prof. Dr. Ali Ersin Güredin'e, Ödülün tasarımını yapan ve hazırlayan Anadolu Üniversitesi Öğretim Üyesi ve Seramik Sanatçısı Prof. Kemal Uludağ'a,

Çok Kutuplaşma ve Jeoekonomik Stratejiler başlıklı Forum'da moderatörlük yapan Prof. Dr. Melih Erdoğan'a, Emekli Büyükelçi Yalım Eralp'e, Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mehmet Şişman'a, Yeditepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Natalya Ketenci'ye,

Çok Kutuplaşan Dünyada Denetim başlıklı Forum'da moderatörlük yapan Yeditepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Dursun Arıkboğa'ya, Yeditepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Tuba Şavlı'ya, Tofaş'tan Doğu Özden'e, Yıldız Holding'den Gökhan İzmirlî'ye, Ernst&Young (EY)'dan Birkan Bilal Avcı'ya,

I. Dünya Savaşına Giden Yolda Kutuplaşmanın Kilit Noktası: Osmanlı-Alman Yakınlaşması başlıklı Sunuşu yapan; University of British Columbia / Kanadadan Prof. Dr. Murat Özyüksel'e,

Forum'a performansları ile destek sağlayan; Yeditepe Üniversitesi Müzik Kulübü öğrencileri tarafından mini konser icra edildi. Kulüp öğrencileri Berra Kumru ve Ece Uza,

Forum programını yöneten aynı zamanda Forum kapanış bildirisini sunan; Yeditepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Tuba Şavlı'ya,

İlgi ve katılımları için üniversitemizden katılan değerli öğretim üyeleri ve öğrencilerine, iş ve meslek insanlarına, Forum programı ve organizasyonunda emekleri için Bilim Kurulu Başkanı ve üyelerine, Organizasyon ve Düzenleme Komitesi'ne, Akademik İlişkiler ve Kurumsal İletişim Komiteleri'ne,

TİDE Ofis Çalışanları; Güzide Aka'ya, Sanem Daşçı'ya, Zeynep Özçelike,

Uluslararası Akademik Forum 2022 kitap çalışmasının editörlüğünü yapan; Yeditepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Tuba Şavlı'ya,

Uluslararası Akademik Forum 2020 ile ilgili görsel tasarımlar ve forum kitabını yayına hazırlayan; Serpil Kaya, Nuray Vurgun ve 3K Yayıncılık Hizmetleri'ne

TEŞEKKÜR EDERİZ

Türkiye İç Denetim Enstitüsü Yönetim Kurulu

ULUSLARARASI AKADEMİK FORUM 2022

ÇOK KUTUPLAŞAN DÜNYADA JEOEKONOMİK STRATEJİLER VE DENETİM

08.30- 09.00 Kayıt ve Kahve

09.00 – 09.30 Saygı Duruşu, İstiklal Marşı

ve Açılış Konuşmaları

Prof. Dr. Ahmet AYDIN

Yeditepe Üniversitesi Rektör Yardımcısı

Prof. Dr. Nur İrem NUHOĞLU

TİDE Yönetim Kurulu Üyesi- Başkan Vekili

Prof. Dr. Nuran CÖMERT

MÖDAV Yönetim Kurulu Başkanı

Ali Kamil UZUN

TİDE Kurucu ve Onursal Başkanı,

Akademik İlişkiler Komitesi Başkanı

09.30-10.00 “Mesleki ve Akademik

Saygı” Ödül Töreni

10.00 – 10.30 Açılış Sunuşu

Kutuplaşmanın Sonu mu,

Yenisinin Başlangıcı mı?

Prof. Dr. İlter TURAN

10.30 – 10.45 Kahve Arası

10.45 – 12.30 Forum I:

**Çok Kutuplaşma ve
Jeoekonomik Stratejiler**

Moderatör: Prof. Dr. Melih ERDOĞAN

Konuşmacılar:

Yalım ERALP, *Emekli Büyükelçi*

Prof. Dr. Mehmet ŞİŞMAN

Marmara Üniversitesi

Prof. Dr. Natalya KETENCİ

Yeditepe Üniversitesi

12.30 – 13.30 Yemek Arası

13.30 – 13.45 Mini Konser

13.45 – 14.15 Sunuş:

I. Dünya Savaşına Giden Yolda

Kutuplaşmanın Kilit Noktası:

Osmanlı-Alman Yakınlaşması

Prof. Dr. Murat ÖZYÜKSEL

University of British Columbia / Kanada

14.15 – 14.30 Kahve Arası

14.30 – 16.15 Forum II:

Çok Kutuplaşan Dünyada Denetim

Moderatör: Prof. Dr. Dursun ARIKBOĞA

Konuşmacılar:

Doç. Dr. Tuba ŞAVLI, *Yeditepe Üniversitesi*

Gökhan İZMİRLİ, *Yıldız Holding*

Birkan Bilal AVCIL, *Ernst&Young, Partner*

Doğu ÖZDEN, *TOFAŞ*

16.15 – 16.45 Değerlendirme ve Kapanış Konuşmaları

16.45 – 17.00 Devir Teslim Töreni

* TİDE, konuşmacı ve oturum saatlerinde değişiklik yapma hakkına sahiptir.

INTERNATIONAL ACADEMIC FORUM 2022

GEOECONOMIC STRATEGIES AND AUDIT IN A MULTIPOLARIZED WORLD

08.30- 09.00 Registration and Coffee

09.00 – 09.30 A Moment of Silence, National Anthem and Opening Speeches

PROF. DR. AHMET AYDIN
Vice Rector for Academic Affairs

PROF. DR. NUR İREM NUHOĞLU
IIA TURKEY Vice Chairperson

PROF. DR. NURAN CÖMERT
MODAV Chairperson

ALİ KAMİL UZUN
*IIA-TURKEY ARC Chairman,
IIA-TURKEY Founder and Honorary
President*

09.30-10.00 “Professional and Academic Respect” Award Ceremony

10.00 – 10.30 Opening Presentation
The End of Polarization or the Beginning of a New One?
Prof. Dr. İltır TURAN

10.30 – 10.45 Coffee Break

10.45 – 12.30 Forum I:
Multipolarization and Geoeconomic Strategies

Moderator: Prof. Dr. Melih ERDOĞAN

Speakers:

Yalım ERALP, *Retired Ambassador*

Prof. Dr. Mehmet ŞİŞMAN
Marmara University

Prof. Dr. Natalya KETENCI
Yeditepe University

12.30 – 13.30 Meal Break

13.30 – 13.45 Mini Concert

13.45 – 14.15 Presentation:
The Key Point of Polarization on the Road to World War I: Ottoman-German Rapprochement

Prof. Dr. Murat ÖZYÜKSEL
University of British Columbia / Canada

14.15 – 14.30 Coffee Break

14.30 – 16.15 Forum II:
Audit in a Multipolarized World

Moderator: Prof. Dr. Dursun ARIKBOĞA

Speakers:

Doç. Dr. Tuba ŞAVLI, *Yeditepe University*

Gökhan İZMİRLİ, *Yıldız Holding*

Birkan Bilal AVCIL, *Ernst&Young, Partner*

Doğu ÖZDEN, *TOFAŞ*

16.15 – 16.45 Review and Closing Speeches

16.45 – 17.00 Handover Ceremony

* TİDE reserves the right to change the speakers & hours.

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Doç. Dr. Tuba ŞAVLI
Yeditepe Üniversitesi Öğretim Üyesi

Sayın rektörüm, sayın rektör yardımcım, sayın TİDE ve MÖDAV'ın çok değerli başkanları ve temsilcileri, değerli hocalarım, kıymetli konuklarımız ve çok sevgili öğrenciler, 7. Uluslararası Akademik Forum'a hoş geldiniz.

Yeditepe Üniversitesi olarak, TİDE tarafından MÖDAV iş birliğiyle düzenlenen 7. Uluslararası Akademik Forum'a ev sahipliği yapmaktan büyük bir memnuniyet duyduğumuzu belirtmek isterim. İş dünyası ile akademik dünya arasındaki meslek bağına güçlendirmek, iç denetim mesleğinin akademik gelişimine katkı sağlamak amacıyla TİDE tarafından MÖDAV iş birliğiyle, her iki yılda bir gerçekleştirilen Akademik Forum, ilk kez 2010 yılında Marmara Üniversitesi'nde yapılmış, bunu 2012 yılında İstanbul Üniversitesi, 2014 yılında Galatasaray Üniversitesi, 2016 yılında Boğaziçi Üniversitesi ve 2018 yılında Anadolu Üniversitesi'nde yapılan etkinlikler izlemiştir. 2020 yılında ise pandemi etkisiyle çevrim içi olarak düzenlenen bu etkinlik ilk kez bu sene bir vakıf üniversitesinde yapılıyor. Ev sahibi olmanın verdiği heyecanın yanı sıra organizasyon ve düzenleme komitesinin üyesi olmaktan duyduğum gururu ve mutluluğu bir kez daha paylaşmak istiyorum sizlerle.

Değerli konuklarımız,

7. Uluslararası Akademik Forum'da, "Çok Kutuplaşan Dünyada Jeoekonomik Stratejiler ve Denetim" başlığıyla, denetim olgusuna nasıl bir görev düştüğü, iç denetimin rolünün nasıl ele alınması gerektiği üzerinde yeniden düşünmek, tartışmak ve yeni tasarımların geliştirilmesine olanak sağlamak amaçlanmıştır. Bu bağlamda birbirinden kıymetli konuşmacıları dinlerken aklımızdaki soru ve fikirleri de paylaşma imkanı bulacağız. Tüm katılımcılar açısından başarılı bir Akademik Forum olmasını diliyorum hepimize tekrar hoş geldiniz diyorum.

Prof. Dr. Ahmet AYDIN
Yeditepe Üniversitesi Rektör Yardımcısı

Yeditepe Üniversitesi ve rektörlüğüm adına hepimizi saygı ve sevgiyle selamlıyorum. Çok değerli önceki dönem rektörlerimiz, önceki dönem büyükelçilerimiz, önceki dönem dekanlarımız ve çok saygın bir kitleye hoş geldiniz demenin, kendim ve üniversitem adına çok büyük bir keyif olduğunu söylemek isterim. Ev sahipliği yaptığımız bu toplantının organize edilmesinde emeği geçen TİDE ve MÖDAV başkanları ile çok değerli öğretim üyelerine ve Tuba Şavlı hocamıza çok teşekkür ediyorum.

Yeditepe Üniversitesi 1996 yılında kuruldu ve Türkiye'nin ilk vakıf üniversitelerinden birisidir. 1992 yılında kurulmaya başlayan vakıf üniversitelerinin sayısı bugün itibarıyla 210'a ulaşmış durumdadır. Üniversite olarak bu alanın duayen isimlerinin bu toplantıyı üniversitemizde yapmış olmalarından memnuniyet duyuyoruz.

Türkiye gibi dünyanın merkezi olabilecek bir coğrafyaya sahip ülkemizde, böyle bir toplantıyı yapmanın önemli olduğunu düşünüyorum. Ben eczacılık hocasıyım, ekonomiden ne kadar anlarsam o kadar söyleyebilirim. Şunu diyebilirim ki; Gazi Mustafa Kemal çok önemli bir asker, çok önemli bir devlet adamı. Ata-

türk Kurtuluş Savaşı'nın sonunda İzmir İktisat Kongresi'ni düzenleyerek aslında silahla kazanılan başarıların eğitimle, ekonomiyle taçlandırılmadığı sürece bir anlamının olmadığını bilen bir dünya lideri. O'nun öngörüsüyle kurulmuş cumhuriyetimizin siz değerli hocalarımızın ve öğrencilerimizin sayesinde çok önemli yere geleceğine inanıyorum. O nedenle lafı uzatmadan, hepinizi saygıyla selamlıyorum. Üniversitemizde sizleri ağırlamaktan büyük keyif aldığımızı bir kez daha belirterek, Tuba Hocama sizleri bizlerle tanıştırdığı ve ev sahipliği yaptığı için çok teşekkür ediyorum, hepinize saygılar sunuyorum.

Prof. Dr. Nur İrem NUHOĞLU
TİDE Yönetim Kurulu Başkan Vekili,
Boğaziçi Üniversitesi Öğretim Üyesi

Değerli TİDE Ailesi, MÖDAV ailesi ve değerli katılımcılar, değerli Yeditepe Üniversitesi yetkilileri, yöneticileri, 2010 yılında ilki düzenlenen, iki yılda bir gerçekleşen 7. Uluslararası Akademik Forum'a hoş geldiniz.

Sözlerime bu etkinliğin TİDE'ye ne kadar değer kattığını, misyonuna ne kadar hizmet ettiğini ve temsilcisi olduğumuz global IIA (Institute of Internal Auditors – Uluslararası İç Denetim Enstitüsü) tarafından ne kadar takdir gördüğünü belirterek başlamak istiyorum. Geçtiğimiz Eylül ayının son haftasında, TİDE'yi temsilen Washington'da yapılan IIA Global Yıllık Toplantısı'na katıldım. Bu nedenle MÖDAV'ın kongresini kaçırmış oldum. 91 ülkenin temsil edildiği bu toplantının özellikle değişen yeni yönetiminin amacı şöyleydi: Delegeleri tanımak, sorunları, istekleri, önerileri öğrenmek, yeni yönetim olarak kendilerini tanıtmak, IIA global strateji ve hedeflerini paylaşmak, delegelerle ve delegeler arası iletişimi güçlendirmek. Standartların yenilenmesi, yeni sertifikaların geliştirilmesi ve CIA sınav sisteminde yapılacak değişiklikler üzerinde çalıştıklarından bahsettiler ve delegelerin görüşlerini aldılar. Mesleğin gelişimi ve farkındalığın artırılması için akademik dünya ile iletişime ve iş birliğine ver-

dikleri artan önemin üzerinde bir hayli durdular. Lisans ve lisansüstü programlarında, iç denetimin yer verildiği üniversite sayısının küresel olarak artışı için delegelerin destek vermesi talep edildi. Üniversite öğrencisinin bilgilendirilmesi, eğitilmesi, etkinliklerle mesleğin tanıtılması vurgulandı. Bu noktada söz alarak, TİDE'nin bu konularda yaptığı çalışmalardan akademik ilişkilerinden, üniversitelerde artan İç Denetim Seminer derslerinden, gençlik zirvelerinden ve tabii ki Uluslararası Akademik Forum'dan bahsettim. İlgiliyle dinlediler ve örnek olduğumuzu belirterek tebrik ettiler. Bu vesileyle tebrik mesajını sizlerle paylaşmış oluyorum.

Bugün değerli konuşmacılar, çok kutuplaşan dünyada jeoekonomik stratejiler çerçevesinde, denetimin konumunu ve geleceğini değerlendirecekler. Ekim ayında gerçekleşen kongremizde de hızla gelişen dünyada ve dolayısıyla iş dünyasında adaptasyon sürecinde öncü olmanın önemini vurguladık; hatta daha da önemlisi değişimin yaratıcısı, lideri olmayı vurguladık. Çok kutuplaşan dünya, güçlerin sayısal olarak arttığının ve güçlerin şiddetinin arttığının mesajını veriyor bana. Sınırların kalktığı, yeni sınırların çizildiği bir dünyaya dönüşüyoruz. Cumhuriyetin ilk yıllarında, iş dünyasının hedefi olan ulusal lider olma daha sonraki yıllarda yerini uluslararası lider olmaya bırakmıştır. 21. yüzyılda bu anlayış giderek global liderlik, global başarı kazanmak olarak değişmiştir. Yapay zekanın, makine öğreniminin Türk Dil Kurumu'nun yeni çevirisine göre özdevimli öğrenmenin, metaverse'in, blockchain'in hayatımıza girdiği, yaşadığımız gerçek dünyada önemli yer alması ile artık globalleşmenin de ötesine metaverse dediğimiz üniversalleşmeye doğru götürdüğünü hep birlikte yaşıyoruz. Üniversalleşme diye ifade edilen böyle bir dünyada kuşakların ve ortamın hızla değiştiğini ve iş dünyasının da bundan etkilendiğini biliyoruz. İşte bu dünyada denetim mesleğini bekleyen yeniliklerin değişen yaklaşımların, kavramların tartışılacağı keyifli bir Akademik Forum olacağını biliyorum, inanıyorum. Tüm organizasyon ekibine çok teşekkür ediyoruz. Ev sahibi olan Yeditepe Üniversitesi'ne ve arkadaşlarıma da çok teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Nuran CÖMERT
MÖDAV Yönetim Kurulu Başkanı

Çok değerli hocalarım, kurum ve kuruluşların çok değerli başkanları, yöneticileri, saygıdeğer konuklar, sizleri MÖDAV adına saygıyla selamlıyorum. Akademik Forum 2022'ye hepiniz hoş geldiniz.

2010 yılında Marmara Üniversitesi Haydarpaşa Kampüsü'nde başlamıştı ilk Akademik Forum ve teması da; "İç Denetim Mesleğinin Akademik Gelişiminde İş Dünyasının Beklentileri, Üniversitelerimizin İhtiyaçları"ydı. Bu akademik forumun teması ise mesleğimizle ilgili biraz daha derin ve geniş düşünmeye iten 'Çok Kutuplaşan Dünyada Jeoekonomik Stratejiler ve Denetim' olarak belirlendi. Konu başlığımızın isim babası çok sevgili Prof. Dr. Melih Erdoğan. Bu nedenle kendisine buradan özel olarak teşekkür ediyorum. Bu forum önceliklerden biraz farklı olarak daha interdisipliner içerikte tasarlanmış olup, denetimde biraz daha bütüncül boyutu tarif eden bir forum olacak.

Bilindiği üzere işletmelerde iç denetçilerin üç temel görevi vardır. İç denetçiler, üst yönetimin kurduğu ve hesap verme sorumluluğunu üstlendikleri iç kontrollerin, risk yönetim süreçlerinin ve yönetim süreçlerinin etkililiğini denetlerler. Bu konularda tepe yönetime güvence verirler. Esasen risk yönetimi kontrollere

temel teşkil etmesi yanında yönetişimin ayrılmaz parçasıdır. Risk yönetiminin mantığı kriz yönetiminde de geçerlidir; sadece öncelikleri farklıdır. İyi bir risk yönetimi anlayışında politik, ekonomik, askeri ve kültürel bilginin toplanması ve meydana gelen olayların önemli olup olmadığının belirlenmesi stratejik zeka ile ilişkilendirilmektedir. Stratejik zekanın önemli bir parçası olan denetim ve denetçiler, mikro ekonomik düzeyde işletmelerde, güvenilir danışman rolleri yanında risk iştahları kabarık, egoları yüksek işletme yöneticilerine sürekli bir şekilde uyarma görev ve sorumluluklarını yerine getirirken yarattıkları katma değerle, makro ekonomik değerle de topluma çok büyük hizmet sağlarlar. Bu bağlamda gerçek şudur ki, içinde bulunduğumuz koşullarda, stratejik zekayı kullanmadan ve küresel ekonominin coğrafi ve politik dinamiklerini ve küresel ekonomideki finans, sermaye, mal hareketlerini göz ardı ederek, havamızın, suyumuzun, toprağımızın, yeraltı ve yerüstü zenginliğimizin, biyoçeşitliliğin, kültürel ve tarihi değerlerimizin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması mümkün değildir. Bu anlamda bugün burada bunların konuşulacak olması gerçekten çok önemlidir.

MÖDAV'ı bilen biliyordur. İzninizle bilmeyenler için bilgi aktarmak istiyorum. MÖDAV da TİDE gibi 1995 yılında kurulmuştur. 17 idealist muhasebe öğretim üyesi bir araya gelerek bu vakfı oluşturmuşlardır. Türkiye genelinde sayıları 800'ü bulan muhasebe öğretim üyelerinin bilimsel dayanışma örgütüdür. Temel amacı, muhasebe biliminin muhasebe konusundaki bilimsel çalışma ve araştırmalarının muhasebe eğitiminin Türkiye üniversitelerindeki muhasebe akademisyenlerinin ve muhasebe meslek mensuplarının geliştirilmesine ve niteliklerinin sürekli bir şekilde artırılmasına katkıda bulunmaktır. Bu amaç doğrultusunda, her biri alanında iddialı, niteliği yüksek, pek çok faaliyet gerçekleştirmektedir. Muhasebe Dünyası ismiyle alanında çok itibarlı bir dergi çıkarmakta, Uluslararası Muhasebe Konferansı düzenlemekte, Türkiye'nin dört bir yanındaki üniversitelerle iş birliği içerisinde, sempozyumlar, paneller, çalıştaylar ve Düşünce Kampı gibi pek çok bilimsel faaliyet gerçekleştirmektedir. Muhasebe öğretim üyeleri kendi alanlarının esasen ağır işçileridir. Sayıları büyük şehirlerdeki üniversiteler hariç, görüldüğünden az olup, üzerlerindeki ders yükleri de oldukça fazladır. Türk iş dünyasının ihtiyaç duyduğu en kritik personeli yani muhasebecileri, yönetim

danışmanlarını ve denetçileri yetiştirirler. Güvenilir danışman rolü bulunan muhasebecilerin kalitesi bu bağlamda muhasebe öğretim üyelerinin kalitesiyle de doğrudan ilgilidir. Yine bu bağlamda MÖDAV Başkanı olarak ifade etmeliyim ki, muhasebe akademiyasına faaliyetlerinde destek olmak hem kamunun hem iş dünyasının hem de meslek örgütünün bir yerde ödevidir.

Sözlerime son verirken bu faaliyete ev sahipliği yapan Yeditepe Üniversitesi'nin çok değerli yöneticilerine başta Ali Kamil Uzun, Prof. Dr. Melih Erdoğan ve Doç. Dr. Tuba Şavlı hocamız olmak üzere bilim ve düzenleme komitesinin bütün üyelerine, TİDE yönetimine, birbirinden değerli konuşmacılara ve bütün katılımcılara şükranlarımı arz ediyorum ve başarılı ve verimli bir forum olmasını diliyorum.

Ali Kamil UZUN
TİDE Kurucu ve Onursal Başkanı

Yeditepe Üniversitesi'nin Değerli Rektör Yardımcısı Sayın Prof. Dr. Ahmet Aydın, MÖDAV'ın Değerli Başkanı Sayın Prof. Dr. Nuran Cömert, TİDE'nin Değerli Başkan Vekili Sayın Prof. Dr. İrem Nuhoğlu, meslek ailemizin değerli paydaşları, saygıdeğer bilim, iş ve meslek insanları, sevgili gençler, sizleri sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Hoş geldiniz!

TİDE ve MÖDAV olarak iki yılda bir düzenlediğimiz Uluslararası Akademik Forum'un yedincisini, 'Çok Kutuplaşan Dünyada Jeoekonomik Stratejiler ve Denetim' temasıyla Yeditepe Üniversitemizin ev sahipliğinde gerçekleştiriyoruz.

Şiir ve bestelere konu olan yedi tepeli İstanbul'da, Yeditepe Üniversitesi'nde, yedinci Akademik Forumu gerçekleştirmenin tevafuki güzelliğini yaşıyoruz.

Mekân ve zamanın bize yaşattığı tevafuku, 2010 yılından bugüne gerçekleştirilen akademik forumlarımızda ifade bulan ön görü ve uz görülerimizin bugün ve yarının gündemi için konuşulan konularla olan ilişkisinde de yaşıyoruz.

Bilim ve aklın rehberliğinde mesleki ve akademik geleceğimizi konuştuğumuz

akademik forumlarımızda, tema konuları ve paylaşılan görüşleri bugünden geçmişe tekrar değerlendirdiğimizde, geleceğe ortak olmak için yarına hazır olmanın aksiyonlarını konuştuğumuzu görüyoruz.

Pandemi ile birlikte çalışma ve eğitim koşullarında yaşanan hızlı değişim ve dönüşüm, yıllar önce ifade ettiğimiz bir tespit ve öngörümüzü haklı çıkardı. Mesleğimizin akademik gelişimini etkileyen iki temel konu bulunduğunu, bunlardan birinin mesleğin değişen rolü, diğerinin ise üniversite eğitiminin değişen koşulları olduğunu, 2010 yılında gerçekleştirdiğimiz ilk Akademik Forum'da gündeme getirdik. Bugün, o gün ifade ettiğimiz gibi iç denetim mesleğinin işlevi, uygulama yaklaşımları ve bunlara bağlı olarak tanımı, rolü ve eğitim ihtiyaçları değişti.

Akademik eğitim; küreselleşme ve bilgi toplumu olmanın etkisiyle artık fiziki mekânlarla sınırlı değil. Üniversite eğitiminin koşulları değişti. Üniversiteler bilgi toplumunun sunduğu araçlar ve bu imkânlardan yararlanmaları nedeniyle, bilgi yönetim merkezleri olarak değerlendiriliyor. Bu gelişme akademik eğitimin üretim araçlarını, koşullarını da değiştiriyor.

Bugün, plazalar ve kampüsler olmadan iş ve eğitimi sürdürüyoruz. Tüm kurumlar için dijital dönüşüme geçmenin ne kadar elzem olduğunu da bu süreçte gördük.

Yaşadığımız bu deneyimden çıkarılacak çok ders bulunuyor. Yeni normal, çalışanların ve öğrencilerin katılımıyla, aşağıdan yukarıya şekillenecek. Yaşadığımız, yaşamakta olduğumuz pandemi sürecinde; işin yönetiminin herkesin sorumluluğunda bulunduğunu, işin, iş yerinin ve iş gücünün geleceğine ilişkin otonominin, yerinden çalışmanın önem kazandığını gördük, görüyoruz.

Teknolojik ve bilimsel gelişmelerin izlenmesi, geleceğin şekillenmesinde etkin olacak bireyler yetiştirilmesi ve yaşam boyu öğrenmeye odaklanılarak tüm toplumun eğitim sürecine dâhil edilmesinin stratejik bir öncelik olması gerektiğini düşünüyoruz.

Bu amaçla akademik forum platformlarımızda;

- Meslek insanı olarak, mesleğin şekillendirdiği değil, mesleği şekillendiren, geleceğin meslek insanı olmak,
- Bir akademik kurum, bir akademisyen olarak, görevin tek yönlü formatlayan eğitim ve öğretim faaliyeti olmadığı, geleceğin insanı olacak donanımlı bireyler yetiştirmek için öğrenmeyi öğreten koç olmak,
- Gençler için ise, öğrenmeyi öğrenen olmanın geleceğe sorumlulukları olduğu

Yaklaşımıyla, ortak akılla çalışmalar yürüttük ve yürütmeye devam ediyoruz.

Küresel alanda rekabet edebilecek, meslekte yeni atılımlar yapabilecek yetkinliklere sahip gençlerin yetiştirilmesi için akademik dünya ile iş birliğine önem veriyoruz.

Arzumuz bu toprakların kurumlarında yetişen meslek ve bilim insanlarının uluslararası başarılarına tanık olmaktır.

Akademik ve mesleki gelişim, değişim ve dönüşüm için yeni nesle kulak vermeli, onları dinlemeli, anlamalı, iki yönlü etkileşimle geleceği birlikte tasarlamalıyız.

Geleceği, geleceğin sahiplerine alan açarak, onlara öz güven kazandırarak, hayallerini gerçekleştirmeleri için cesaretlendirerek, güzel ve iyi gelecek tasarlayabileceğimize inanıyoruz.

Değerli Katılımcılar,

İnanırsak başarırız. Bugün işin kolayına kaçanların geleceğinin zor, zoru başarmayı hedefleyenlerin ise yaptıklarının olay olacağına inanan biri olarak, arzu ve hayallerimizle ilgili geleceğe umutla bakıyorum.

Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün "İnsanların hayatına, faaliyetine egemen olan kuvvet, yaratma, icat yeteneğidir." sözleri de geleceğin yönetilmesinde katılımcı, yaratıcı, etki odaklı eğitimin öneminin özlü bir ifadesi olarak değerlendirilmelidir.

Ünlü bir düşünürün ifade ettiği gibi, "Bir insanın yüreğini ve aklını anlamak için,

başardıklarına değil, istediklerine bak." sözleri öz geçmişimizin farkımızı fark ettirmeye yetmediğini, öz geleceğimizi tasarlamamızın geleceğe hazırlanmak için önemini gösteriyor.

Üniversite sıralarında geleceğe donanımlı hazırlanabilmelerini sağlayabilmek için öz gelecek tasarımı konusunda gençlerimizin farkındalığı sağlanmalıdır.

Değerli Hocalarım, Meslektaşlarım,

Bugün gençlerimiz geleceğini yurt dışında arıyor. Yaşamakta olan bir arayış mı, yoksa bir kaçış mı?

Mustafa Kemal'in Cumhuriyet'in ilk yıllarında devlet bursuyla Avrupa'ya gönderilen öğrencilere gönderdiği telgrafla, "Sizi bir kıvılcım olarak gönderiyoruz; gür alevler halinde dönmelisiniz!" dileğini hatırlayalım.

Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılımı karşılamaya, yüzüncü yılını kutlamaya hazırlandığımız yılın arifesinde; cumhuriyet yüzyıllarını sonsuz kılmak, çağdaş uygarlığın ötesi ileri bir toplum olmak için Mustafa Kemal'in gösterdiği hedefleri düşünelim. Gerçekler önümüzde, geleceği hissedelim, kendimizi fark edelim. Gelecek; bugün bir kıvılcım, yarın gür alev olacak bir nesil istiyor. Her birimizin yaşanan, yaşamakta olanlara ve geleceğe karşı rol ve sorumluluğumuz bulunuyor.

Değerli Katılımcılar,

TİDE ve meslek ailesi olarak bu sorumluluğumuzun bir gereği, MÖDAV ve Üniversitelerimiz ile iş birliğine önem ve öncelik veriyor, gençlerimizin iş ve meslek dünyamızla buluşmaları için imkân sağlıyoruz.

Bu anlayışla, TİDE ve Akademik İlişkiler Komitesi olarak; iki yılda bir düzenlenen Akademik Forumlarımızın yanı sıra iki yılda bir gençler için de Gelecek Zirveleri düzenliyor, üniversitelerimizde denetim kulüplerinin kurulmasını teşvik ediyor, mesleğimiz profesyonellerinin birikimlerini paylaştığı TİDE İç Denetim Seminer Derslerimiz, TİDE AcademIA Dergimiz ile mesleki akademik yayıncılık ve araştırmalar konusunda mesleğin akademik gelişimi için değer yaratıyoruz.

Bu çalışmalarımızın sürdürülebilirliğinin güvencesi olarak ulusal ve küresel seviyede önemli adımlar atıldı, yol alındı. Başarılarımız ve yeni hedeflerimiz, projelerimiz ile ilgili kısaca sizleri bilgilendirmek istiyorum.

Marmara, Bahçeşehir, Galatasaray, Yeditepe, Anadolu ve İstanbul Üniversitelerinde devam eden TİDE İç Denetim Seminer Derslerimizin marka tescilli ve küresel seviyede IIA - IAEP (The Institute of Internal Auditors 'Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü' - Internal Audit Education Partnership 'İç Denetim Eğitim Ortaklığı') dâhil edilmesi için adaylık sürecini başlattık.

TİDE Gelecek Okulu Yönderlik Programını, Cumhuriyetimizin 100. yılında Denetim Kulüplerimiz ve TİDE İç Denetim Seminer Derslerini yürüttüğümüz üniversite öğrencilerimiz için başlatacağız.

Mesleki ve akademik gelişim ve mükemmelliğin küresel paydaşı olmak için "Eğitim, Araştırma ve Kariyer" alanları ile mesleki gelişim ve değişim ihtiyaçlarına sürdürülebilir destek sağlamak için "vakıf" projemiz ile ilgili çalışmalarımız sürdürülmektedir.

Bugün, öğrencilerimiz için önemli bir gelişmenin müjdesini de sizlerle paylaşmak istiyorum.

Kuruluşundan bugüne tüzüğümüz aidat ödemeksizin öğrenci üyeliğine imkân veriyordu. Ancak aidat ödemeksizin IIA üyeliği mümkün olmadığı için TİDE üyesi öğrencilerimizin IIA üyeliğini gerçekleştiremiyorduk. IIA bu konuda önemli bir adım atarak aidat ödemeksizin öğrencilerin IIA üyeliği ve hizmetlerinden faydalanma imkânı sağladığını açıklamış olup, bu önemli gelişmenin uygulaması hakkında TİDE ve IIA web sayfasından ayrıntılı bilgi edinebilirsiniz. Bu gelişme, Seminer Derslerimizi sürdürdüğümüz üniversitelerimiz öğrencileri ile Denetim Kulüplerimiz üyelerine kariyer gelecekleri için fırsatlar sunmaktadır.

Değerli Katılımcılar,

Sözlerimi, küresel ve ulusal paydaşlarımızla birlikte akademik ve mesleki olarak geleceğimizi şekillendirdiğimiz bu platformun organizasyonuna destek olan kişi ve kurumlara teşekkürlerimi ifade ederek tamamlamak istiyorum.

Uluslararası Akademik Forum 2022 etkinliğimizin gerçekleştirilmesinde kurumsal desteğini esirgemeyen akademik ortağımız MÖDAV'ın Değerli Başkanı ve üyelerine, ev sahipliği için Yeditepe Üniversitesi Rektörlüğü'ne, Akademik ve İdari Birim Yöneticilerine, Bilim Kurulumuz Onursal Üyesi Prof. Dr. Ömer Lalik'e, Bilim Kurulu Başkanımız Prof. Dr. Melih Erdoğan ve Bilim Kurulu üyelerimize, TİDE Yönetim Kurulu Başkanı ve Üyelerine, Forum Organizasyon ve Düzenleme Komitesine, TİDE Akademik İlişkiler ve Kurumsal İletişim Komitelerine, TİDE Genel Müdürü ve çalışanlarına, forum katılımcıları bilim ve meslek insanlarına, öğrenci kulüplerimize ve öğrencilerimize teşekkür ediyorum.

TİDE, MÖDAV ve Üniversite işbirliği sürecini başarı ile yöneten, iletişim ve koordinasyonu sağlayan Doç. Dr. Tuba Şavlı hocamıza emekleri için teşekkürlerimi sunuyorum.

Uluslararası Akademik Forum 2024 için ev sahipliğini üstlenen İzmir 9 Eylül Üniversitesi'ne teşekkürlerimi ve başarı dileklerimi iletiyorum.

Değerli Bilim ve Meslek İnsanları, Sevgili Gençler,

TİDE olarak Cumhuriyetimizin ilk yüzyılının son çeyreğine yetiştik. Bugün genç bir cumhuriyet kurumu olarak, Cumhuriyetimizin gelecek yüzyıllarının inşasında söz sahibi olmak için gençliğimizle, hayallerimizle, heyecanımız ve yüksek enerjimizle Türkiye için değer, geleceğe güvence olmanın sorumluluğu ile asla vazgeçmeyeceğimiz; değerlerimizle bize emanet edilen cumhuriyetimizi ilelebet payidar kılmak için çalışacak, birlikte değer üreteceğiz.

Yolumuz açık, geleceğimiz kutlu olsun!

Sevgi ve saygılarımla...

ULUSLARARASI AKADEMİK FORUM 2022 MESLEKİ VE AKADEMİK SAYGI ÖDÜL TÖRENİ

Prof. Dr. Ömer LALİK
MÖDAV Kurucu Mütevelli Heyet Üyesi
TİDE Şeref Üyesi

Ben dünyaya hepimize mutluluk dağıtmak üzere doğduğuna inananlardanım. Uyanınca tüm sevdiğimi düşünür ve onların iyiliklerini isterim. Bugün günden mutluluk payımı alacağım, çünkü 50 yıllık meslektaşım Sevgili Ersin'e "Uluslararası Akademik Forum 2022 Mesleki ve Akademik Saygı Ödülü"nü takdim edeceğim.

Sevgili Ersin, senin için çok uzun şeyler söylemek isterdim ama hazirunu sıkmak istemiyorum. MÖDAV ve TİDE yetkili kurumları sana şu mesajla ulaşıyorlar.

'Sayın Prof. Dr. Ali Ersin Güredin,

Muhasebe biliminin, muhasebe bilim insanlarının ve muhasebe mesleğinin geliştirilmesi için yaşamınız boyunca vermiş olduğunuz özverili çabalar ve değerli katkıları nedeniyle TİDE ve MÖDAV yetkili kurulları kararıyla Uluslararası Akademik Forum 2022 Mesleki ve Akademik Saygı Ödülü'ne layık görülmüş bulunuyorsunuz. Tüm camiamız adına size en içten teşekkürlerimizi ve minnetlerimizi sunuyoruz.

Saygılarımızla,

Ulhan Kumru, TİDE Yönetim Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Nuran Cömert, MÖDAV Yönetim Kurulu Başkanı'

PROF. DR. ALİ ERSİN GÜREDİN

Ali Ersin Güredin, 1943 yılında İstanbul'da doğdu. Orta ve lise öğrenimini İstanbul Alman Lisesi'nde sürdüren Güredin, 1969 yılında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden mezun oldu. İ.Ü. İşletme Fakültesi'nde asistan olarak akademik yaşama başladı. 1972 yılında İşletme Doktoru, 1976 yılında Doçent ve 1982 yılında Profesörlüğe yükseltildi. Ali Ersin Güredin 1969-2008 yılları arasında İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe-Denetim ana bilim dalında tam zamanlı öğretim üyesi olarak faaliyet gösterdi. 1979-1981 yılları arasında ABD Chicago Roosevelt Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak çalıştı. 2008 yılında İstanbul Üniversitesi'nden emekli olduktan sonra ve Boğaziçi Üniversitesi lisans, Doğu Üniversitesi lisans ve yüksek lisans, Fatih Üniversitesi doktora ve lisans, İstanbul Ticaret Üniversitesi yüksek lisans programlarında İngilizce ve Türkçe dillerinde finansal muhasebe, maliyet ve yönetim muhasebesi, denetim, bütçeleme ve kontrol, iç kontrol sistemleri konularında yarı zamanlı öğretim üyesi olarak 2020 eğitim dönemi sonuna kadar dersler verdi. Ali Ersin Güredin'in muhasebe ve denetim dallarında çeşitli makaleleri ve "Uygulamalı Maliyet ve Yönetim Muhasebesi" ve "Denetim ve Güvence Hizmetleri" isimli kitapları yayımlandı.

Prof. Dr. Ali Ersin GÜREDİN

Değerli meslektaşlarım, hocalarım,

MÖDAV Başkanı Prof. Dr. Nuran Cömert hocama, TİDE Kurucu ve Onursal Başkanı Ali Kamil Uzun'a ve programı organize eden Doç. Dr. Tuba Şavlı hocama teşekkür ediyorum. Bu benim için çok değerli, değeri ölçülemez bir ödül oldu.

Hayatımız aslında eğitimle geçti. Eflatun "Yeryüzünde barışı sağlayacak sihirli değnek, analarla eğitimcilerin elindedir. Eğitim demek vücutta ve ruhta güzellik ve mükemmelliği son mertebesine kadar geliştirmek demektir." diye belirtmiş. Aslında eğitimin tek işlevi değişim üretmektir. Eğitim değişim için bir araçtır. Eflatun'un açıklamalarında bu değişimin nasıl gerçekleştirileceği, bunun yolları anlatılmaktadır ve temelde eğitici, öğrenmeyi öğretmeye çalışan bir kişi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Amacımız eğitim yaparken motivasyon yaratmaktır. Değişim süreklidir ve bugünkü değişim yarınki koşullarda değişmekte, daha farklı bir yere gelmektedir. Eğitimciler de, aile baskısı olsun arkadaş baskısı olsun, hastalık olsun, enflasyon beklentisi olsun, bu kaygıları etmen olarak karşılıklarına alırlar ve sürekli değişen ortama uyum sağlayabilmek için yeni istekleri karşılamak zorundadırlar.

Eğiticiler bu değişimi yaratamazlar ama bu değişime rehberlik ederler. Eğitimci

motivasyon sıfır düzeyde olduğunda onu yoktan var edemez. Ama ne yapabilir? Bir görevi de ortamı öğrenmeye yardımcı olacak şekilde şekillendirmeye yardımcı olmaktır. İnsanların davranışlarını değiştirmemiz lazım. Biz, kendimden söyleyeyim, kilo vermek istiyoruz, bunu deneyen herkes alışkanlıklarını değiştirmek istiyor. Donmuş alışkanlıklar var; ben bu donmuş alışkanlıkları çözeyim, yeni alışkanlıklar edineyim, böyle devam etmeye çalışayım. Artık bu alışkanlığı dondurup yeni alışkanlıkla devam edeyim, vazgeçeyim. Bu bizim karşımıza bir ödül olarak da çıkar.

Değişim sürekli ama insanlar statükoyu da severler; değişime her zaman katlanmak istemezler. Rekabet ettiği ortamda durum iyiye gidecek ama belki de maaşında bir azalma meydana gelecek, belki işini yitirebilir, toplamda iyi olacak ama kendisine dokunuyor diye bunu yapmak pek istemeyebilirler. O zaman yalnız başına eğitim, kurumsal değişimlerin pek çoğunu gerçekleştirmeye yeterli değildir. Bizim mutlaka bir eğitime, bir öğretmene ihtiyacımız vardır. Eğitici beceri değiştirir, yeni beceriler ortaya koymaya çalışır ve istenen değişiklikleri gerçekleştirebildiği sürece, eğitim uzun sürelerle dayanan sonuçlar meydana getirmiş olur.

Bu eğitimi sürdürmek için üç kuraldan söz edebiliriz. Birincisi, hazır olma kuralı, öğrenmek isteyen öğrenmeye hazır olmalıdır; öğrenmeyi istemelidir. İstemeyen bir adama öğretemeyiz. İkincisi, etik kuralı, öğrenmede ne kadar başarılı olmuşsa, o kadar zevk almaya başlayacaktır; daha fazla çaba gösterecektir. Ve üçüncüsü, uygulama kuralı, uygulama yapmak mükemmelliği getirir, onun için bu işi bizim yapmamız gerekir. Eğitim sırasında bu eğitimi alanlar öğrenmeye hazırlar mı, motive olmuşlar mı, olmamışlarsa benim onları motive etmem için neler yapmam lazım bunlara bakmamız lazım. Eğitim alacaklara başarılı olmaları için yeterli olanakları sağladım mı ve uygulama yapmak için gerekli ortamı sağladım mı? Bunlardan birine hayır cevabı alırsam o zaman ben hoca olarak bu işi beceremiyorum demektir. O zaman diyorum ki, hayır yanıtı verilirse öncelikle eğitmenin öğretme ilkelerini öğrenmesi gerekecektir. Bir ders planı yapacağım; bu ders planını yaparken önce bir hazırlık gerekir; hazırlık öğrenciyi yaptığı işi anlatır. Öğrenecek hedefleri sıralamam lazım. Karşı çıkmak duygusunu ortaya çıkarmak lazım. Bazen karşı çıkmak iyidir. Bir ödev vs. verildiğinde, ben zaten bunu biliyordum derler, ama ödevi çözmeye başladıkları zaman onu bilmediğini anlar. Onun için bunun üzerine gitmem, bir ön test yapmam lazım. Örnek olay ve vaka çalışmasıyla bu işleri yürütmem lazım.

Hazırlık aşamasından sonra sunuş söz konusu olacak. Öğrencilere bilgi aktarmada belirlediğimiz hedeflere ulaştırarak yöntemleri planlayalım, gerekirse soru soralım, doğrudan ders anlatalım, anlatım sırasında diyaloglar kurarak, katılımcıları tartışmaya yönlendirelim. Gerekliyse film, video izleyelim ama daima grubu birlikte çalıştırıp, tartışma şeklinde bunu uygulamalıyız. Ve nihayet uygulama. İnsanlar yaparak öğrenirler. Dünyanın en iyi dersi bile uygulama yapılmamışsa yerleşmeyecektir. O nedenle uygulama ve son zamanlarda uyguladığımız vaka yöntemlerini kullanmak ve nihayetinde değerlendirme yapmak. Bu değerlendirme not vermek anlamında değil aslında, bir geri bildirim olarak nasıl gelmiş, ben nereye gelmişim, benim feedback'im nedir, bunu sağlamış olmam lazım. Ayrı bir aşama olmayıp, uygulama sırasında da bunu ortaya koymamız gerekiyor. O zaman projelere, bazı sözlü sınavlara, yazılı ve testlere, örnek olaylara kişisel olarak bakarak bu değerlendirmeyi yapıp, kendimize uygun bir eğitim düzeyi oluşturmamız lazım. Biz hocalar olarak da hepimiz bu yolu izlemeye çalışıyoruz ve daha da geliştireceğiz.

Ben yalnız bir şey belirtmek istiyorum. Bu muhasebe ilgili daha çok muhasebe teorisi ve denetimle ilgili konularda standartları lütfen takip edelim ve öğrencilerimize de "bir kere de evde okuyalım" diyerek o standartları okutalım. Standartları almaya gerek yok, internetten standartlara baksınlar. Standartlara bakarsak, standartlarda çok büyük yanlışlar var. Daha evvelden ben hatırlıyorum Turgut Özal o zaman Başbakanken, "şu standartları acele yapın 15 gün içerisinde buradan geçireceğiz" demişti. Yedi gün uyku uyumadan o standartları yaptım, verdim, yayınlandı. Sonra baktım, iç kontrolle ilgili standardın bir kısmı değişmiş. Ben bu nasıl olmuş, değişmiş dedim. Dediler ki; sayın Başbakan bunun bizim partiye uymadığını söyledi. Ben de, bunun partiyle ilgisi yok, siyasi bir şey değil. Ben bunu yapmıyorum, başkasını bulun dedim. SPK ile yıllar önce böyle bir olay yaşamıştım. SPK'nın, Kamu Gözetim Kurumu'nun web sitesine bakıyorum, standartlar yer alıyor. Standartların hepsi Amerikan standartları temelli, kökü Amerika. Onu almışlar ülkelerine uydurmuşlar. Onu bünyeye göre alacağız ama yapı aynı yapı. Orada tercüme eden kişi ya da kişilerin bu standartları çevirirken daha dikkatli yapması ayrıca bunu eğitimcilere açarak yapması gerekiyor.

Hepinize çok teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. İlter TURAN

AÇILIŞ SUNUŞU

Kutuplaşmanın Sonu mu, Yenisinin Başlangıcı mı?

Ersin hocamız tercüme zorluklarından bahsetti. Ben de askerliğimi topçu subayı olarak yapmıştım. Ve sahra topçusunu “tarla topçusu” olarak çevirmişlerdi. O bakımdan haklı olarak tercümelemede karşılığının ne olduğu üzerinde ciddiyetle durmak gerekiyor.

Benden dünyanın kutuplaşmasındaki gelişmeler üzerine konuşma yapmam istendi. Başlığa bakıyorum ve diyorum ki, bunu meşrulaştırmak için denetim ifadesini eklemek lazım ama bendenizin denetim konusunda bir fikir beyan etmesi haddimi aşan ve ihtisasımın dışında kalan bir konudur. Bu bana bir fıkrayı anımsattı. “Adam gümrükten geçiyormuş, aç bakalım bavulunu demişler. Bavulun içi saat dolu ve bu nedir diye sormuşlar. Adam tavuk yemi demiş. Ne demek tavuk yemi? Hayır, efendim, ben bunları tavukların önüne koyuyorum, onlar isterse yerler.” demiş. Dolayısıyla sizin takdirlerinize sunacağım, denetimle ilişkisini siz kuracaksınız.

Günümüzde dünyanın siyasi ve iktisadi yapılanmasının çok kutupluluğa doğru geçiş sürecinde olduğu ileri sürülüyor. İki kutuplu dünyanın Varşova Paktı'nın dağılması ve Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra artık sona erdiği belirtilmekteydi, hat-

ta daha sonraki dönemde dünyanın Amerika'nın yönetiminde tek kutuplu dünyaya dönüştüğü ileri sürüldü. Fakat kısa bir süre içerisinde bunun da pek doğru olmadığı ortaya çıktıktan sonra şimdi çok kutuplu dünyaya doğru ilerlediğimiz ileri sürülmektedir.

Şimdi acaba bu değerlendirmeler doğru mu? Gerçeği ne kadar yansıtıyor? Gelişmeler ne yönde? Bu soruları yanıtlamadan önce kutuplaşma kavramı üzerinde durmamız gerekiyor. Bildiğiniz gibi, kutuplaşma kavramı, İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan Doğu ve Batı Blokları arasındaki ilişkileri tanımlamak için kullanılmıştır. Önce kutuplaşma neydi, onun üzerinde duralım. Dünya, biten savaşta başı çeken ve savaş sona ererken de kendilerini merkeze koyan, etraflarında gönüllü ya da zorla başka ülkeleri toplayan, birbirleriyle çok yönlü rekabete girişen iki bloğa ayrılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyanın durumu buydu. Bu iki blok, başlıca dört alanda birbiriyle rekabet hatta belki de husumet içerisindeydiler: siyaset, güvenlik, iktisat ve ideoloji. Bunlara kısaca bakalım.

Siyaset alanında, İkinci Dünya Savaşı'ndaki düzenleme Birleşmiş Milletler (BM)'in dünya yönetişiminin sahibi kılınması şeklinde ortaya çıkmıştı ama başlangıçta bu örgüt ABD egemenliğinde ve Sovyetler Birliği'ni dışlayan bir tutum izledi. Belki hatırlayacaksınız, BM'de Sovyetler Birliği o kadar zayıf ki, bir çare olarak aslında Sovyetlerin Cumhuriyetleri olan iki ülkeyi de, Ukrayna ve Belarus'u, Sovyetler Birliği ile birlikte üye kabul ettiler. Örgüt tamamen ABD'nin egemenliğindeydi, o sayede, biraz da Sovyetler Birliği'nin yanlış bir boykot kararından sonra, BM Kore Savaşı'na güç gönderdi. BM Kore Savaşı'nda ABD'nin, Türkiye'nin savaşmasını meşrulaştırıcı bir çerçeve oluşturdu. Daha sonra denge kuruldu; iki bloğun anlaştığı konular üzerinde faaliyet gösteren bir örgüte dönüştü. Bu hatta kimin üye olacağı konusunda bile böyleydi. Bir Sovyet yanlısı, bir ABD yanlısı ülke bulunabilirse, ikisi eş zamanlı üyeliğe alınıyordu.

Siyaset alanından güvenlik alanına geçerse, Batı Bloğu ABD'nin önderliğinde Kuzey Atlantik Paktı Örgütü yani NATO olarak örgütlenmişti. Buna cevaben de NATO'nun kurulmasından beş yıl kadar sonra Sovyetler Birliği, Varşova Paktı şeklinde örgütlendi. Her iki taraf da kendilerine karşı yürütülecek askeri harekate karşı engellemeyi öngörmekteydi. Saldırı hangi düzeyde yapılırsa, o düzeyde bir cevap verilecekti. Başlangıçta ABD tarafından bütün cevaplar nükleer olarak verilecekti, fakat özellikle

nükleer füzelerin Amerika kıtasına da ulaşılabilirlik niteliği kazanmasından sonra ABD bunun çok tehlikeli bir şey olduğuna karar verince, saldırı hangi düzeyde gerçekleştirilirse o düzeyde karşılık verilecektir, diye yeni bir ilke benimsendi. Bu yapılırken de ittifakın konvansiyonel güçlerinin ortak hareket yapacak şekilde yapılandırılması, askeri doktrinlerin ve silahlanmanın standartlaşması üzerinde de anlaşmaya varıldı. Bu durum, hem Varşova Paktı hem de NATO açısından geçerliydi. Çatışmalar nükleer düzeye de tırmanabilirdi. Bu bakımdan da her iki bloğun temel nükleer gücü, bloğun liderinin elinde olduğu için onlar de bir tedbir almak mecburiyetini hissettiler. Nükleer savunmaya muhtaç olduğu sürece bu iki bloğun nükleer silaha sahip olan üyeleri, bloğun tüm savunma planlamasını yapacaklardı. Blok üyesi ülkeler son tahlilde savunmaları için blok liderine mahkumdular. Bunun karşılığında da kendilerini blok liderinin çizdiği güvenlik ve siyaset çizgilerinin sınırları içerisinde kalmaya mahkum görüyorlardı. Blok liderinin endişesi ise diğer üyelerin kendi başlarına işler yapmaya kalkarak sonunda blok liderini peşinden sürüklemeye yöneltecekleriydi. Bunu önlemek için de sert davranıldı. Şimdi unutuldu. 1956 senesinde Fransa ve İngiltere, Mısır Başkanı Nasır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirmesinden sonra Mısır'a işgal planı yaptılar. Rusya'dan önce ABD karşı çıktı. Çünkü bu hareketin Rusya ile bir çatışmayı davet edebileceğini bildiği için 'çekin kuvvetlerinizi' dedi. İngiltere ve Fransa kanal hareketini durdurmak zorunda kaldılar. Bu ittifakın nükleer güç sahibine uyma mecburiyetini yaşayan sadece İngiltere, Fransa değil; biz Türkiye olarak Kıbrıs hareketinde yaşadık. 1964 yılında orada yapılan katliamlar karşısında Türk jetleri uçunca Johnson, "bu Rusların tepkisine neden olursa, biz NATO'nun yardımı gelmesini temin edemeyiz" dedi. Onun üzerine İnönü; "o zaman yeni bir dünya düzeni kurulur, Türkiye'de içinde yerini alır" dedi ama sonunda biz ittifakın dediklerini yapmak durumunda kaldık.

İktisadi alana geçecek olursak, Batı bloğunun lideri ABD, savaş biterken piyasa ekonomisinin egemen olacağı dünyanın iktisadi yönetişiminin temellerini de atmıştı. IMF adeta evrensel bir dünya bankası gibi kur istikrarına yönelik çalışacak, daha doğrusu mübadele oranlarının istikrarlı olmasına çalışacaktı. Dünya Bankası alt yapı yatırımlarına yönelecek, Dünya Ticaret Örgütü ise uluslararası ticaretin engellerle karşılaşmasına karşın kurallar geliştirecekti. Dünya Ticaret Örgütü istenildiği şekilde kurulamadı. Uzun süreler GATT (General Agreement on Tariffs and Trade – Güm-

rük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) için görüşmeler yapıldı ama ancak İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra hayata geçirilebildi. Doğu Bloğu kendi içinde bir iktisadi dünya oluşturmaya ve Batı Bloğu ile ilişkileri de sınırlı tutmaya çalıştı. Zaten birinde temel iktisadi aktör özel girişim iken diğerinde iktisadi faaliyeti büyük ölçüde devlet yönetmekteydi. Bugünden farklı olarak Sovyet Bloğu ve Batı Bloğu iktisaden alışverişleri sınırlı olan iki evren oluşturmaktaydı.

İdeolojik alana baktığımızdaysa, her iki blok da dünyanın düzenini farklı esaslar üzerinde inşa etmek iddiasındaydılar. İlişkilerini birbirini dışlayan ideolojik rekabet belirlemekteydi. Sovyetler koşulların eşitlenmesi, Batı dünyasıysa fırsatların eşitlenmesini esas alan bir ideolojinin savunuculuğunu yapıyorlardı. Her iki taraf da karşı tarafın düşüncesinin gelişmesini, yaygınlaşmasını engellemeye gayret ettiler. Bu Batı bloğunda iktisadi bakımdan komünistleri hayata ortak etmemek ve iktidara gelmelerine de izin vermemek şeklinde cereyan etti. İzlanda'da komünistler kazanmasın diye 1953'te müdahaleler oldu. İtalya'da ise daha sonra berrak bir şekilde görüldüğü gibi NATO ve ABD Hristiyan demokratların seçimi kazanması için kampanyalar da önemli rol üstlenmişler, bilhassa komünistlerin ulusal seçimleri kazanmamaları için gayret göstermişlerdir. Bu demokratik ülkelerde oluyor. Diğer ülkelerde tamamen güç, komünist partilerin tekelindeydi. Bu ideolojik rekabet iki blok arasındaki rekabetten çok, bu blokların dışında kalan ülkelerde iki bloğun rekabet etmesine dönüştü. Bir tarafsız ülkeler bloğu vardı, burada kimi piyasa ideolojisini kimi de komünist ideolojiyi hakim kılmaya çalışıyordu. Bunun için de iktisadi rüşvetler veriyorlardı.

Burada kutuplaşma her alanda iki bloğun birbiriyle rekabet etmesi, birbirinden farklı ve arı yollardan ilerlemesi, ortak alanlar geliştirmemesi anlamına geliyor. Kutuplaşmış ortamlarda kutup lideri, kutuplar arası farkların azami kılınması, bu suretle diğer üyelerin karşı kutupla asgari ilişki kurmasını öngörür. İlişkiler ne kadar az olursa kutup sahibinin kutba egemen olma imkanları da o oranda genişlemiş olur. Böylece kutuptan ayrılmak zorlaşır, maliyeti kabul edilemeyecek seviyelere çıkar. Kutuplaşmanın hüküm sürdüğü ortamlarda her zaman kutup lideri ile kutbun diğer üyeleri arasında uyumsuzluklar ve ihtilaflar olmuştur. Süveyş Kanalı ve 1964 Kıbrıs Harekatı örneğine temas ettim, fakat başka sorunlar arasında nükleer silahların hangi ülkelere konuşlandırılacağı, her ülkenin savunmaya bütçesinin ne kadarını ayıracağı, gibi ko-

nular Avrupa'da konuşlandırılan ABD kuvvetlerine verilen imtiyazlarda ve benzeri konularda ihtilaflar oluşturmaktadır.

Kutup liderinin bu ihtilaflarda istediğinin ne oranda elde edeceğini üyenin lidere hangi bakımlardan ve ne derece muhtaç olduğu hususu belirlemektedir. Mesela Almanya ve Türkiye NATO içerisinde kendilerine topun ağzındaki ülkeler olarak görmekteydiler. Yani bir Sovyet saldırısına ilk hedef olacak ülkeler olarak görüyorlardı. Durum bu olunca ABD'nin savunma desteğine kendilerini daha fazla muhtaç hissediyorlar ve buna bağlı olarak kutup lideriyle yani ABD ile siyasi alanda daha uyumlu hareket etmek ihtiyacını hissediyorlardı. Fransa ise tam bir tufeyli (başkalarının sırtından geçinen, asalak yaşayan) siyaset izlemişti. Tufeyliden kastım da şu: Topun ağzında değil ve önce Almanya var, sonra sıra Fransa'ya gelirse zaten NATO bitmiş demektir. Atlantik savunması da İngilizlerin ve Amerikalıların sorumluluğunda olduğu için Fransa'yı ilgilendirmemektedir. Fransa istediği gibi hareket etmekteydi, hatırladığımız gibi 1965 yılında Fransa, ben ittifaktan çekilmiyorum ama askeri teşkilatından çekiliyorum diyerek fiilen ittifaktan da çekilmiş oldu.

İhtiyaç, ittifakın temel ilkelerinin görmezden gelinmesine de imkan veriyor, nitekim NATO demokratik ülkeler ittifakıydı. Atlantik savunması açısından António de Oliveira Salazar tarafından pek de demokrasiyle yönetilmeyen Portekiz de NATO üyesi yapılmıştı. İspanyollara ise, siz diktatörsünüz, NATO'da yeriniz yok, deniliyordu.

Kutup lideri ülkeler, aralarındaki rekabetin kendi varlıklarını ve refahlarını tehdit etmelerini istemedikleri için ilişkilerini mümkün olduğu kadar da istikrarlı kılmak mecburiyetini hissetmişlerdir. Bu amaçla da iki yol izlenmiştir. Birincisi, mücadeleleri kutup dışına kaydırmak; ikincisi de ilişkileri tahmin edilebilir kılmak.

Nedir kutup dışına kaydırılan mücadele? Üçüncü dünya ülkelerine iktisadi yardım, oralarda rekabet etmek ve yine NATO bölgesi ve Varşova Paktı bölgesinde vekalet savışları yürütmek, uzayda rekabet etmek. İlişkileri nasıl tahmin edilebilir kılıyorlardı? Nükleer tesislerin yasaklanması, nükleer silahların yayılmasını engellemek için yapılan anlaşmalar, stratejik silahların sınırlandırılması, Salt 1,2 ve Start 1,2, anlaşmaları, muhtelif karşılıklı denetim mekanizmalarının hayata geçirilmesi ve tatbikatlardan birbirini haberdar edip, gözlemci bulundurulması, ortak uzay programları, Amerikalı

ve Rusların birlikte aynı araçla uzaya ulaşmaları, vb. Ayrıca, Avrupada istikrarı sağlamak için önce Avrupa konvansiyonel silahlar anlaşması olarak başlayan süreç sonunda bugün de varlığını devam ettiren AGİT (Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı)'e dönüşmüş oldu. Bu suretle bloklar birbirleriyle kaza yoluyla veya istenmeyen bir tırmanma yoluyla karşı karşıya kalmamak için mücadele verdiler. Ancak kutuplar arası ilişkilere istikrar kazandırma çabaları başarıya ulaştığı ölçüde, kutbun sıradan üyelerinin de kutup liderleriyle olan farklılıklarını ifade etme fırsatını genişletti. Lider de bunu bir miktar kabullenmek zorunda kaldı. Bunun en canlı örneğiyse, bölünmüş olan Almanya'nın 'Ostpolitik' adı altında Sovyet Bloğu ile daha iyi ilişkiler kurarak sonunda Almanya'nın bütünleşmesine zemin hazırlamaya çalışmasıdır. Türkiye'de özellikle 1980 sonrası ithal ikamesinden ihracat yoluyla iktisadi büyüme modeline geçince, Türkiye'de Sovyetler Birliği ile iktisadi ilişkilerini yoğunlaştırmıştır. Ancak bunlar kutuplaşmanın sonunu getirmedir. Kutuplaşmanın çöküşü, Sovyetler'in kutuplaşma eksenlerinden sadece silah alanında denklige sahip olmaları, diğer alanlarda ise geri kalmalarından kaynaklanmıştır. Güvenlik alanında nükleer dehşet dengesi, taraflardan birinin diğerine saldırmamasının, kendisinin de ortadan silinmesi ile sonuçlanabilmesi ihtimali, Sovyet Bloğuna kendini savunma imkanı veriyordu. Ancak güvenlik sisteminin diğer üyeleri, iktisat gibi alanlarda başarısızlıklar nedeniyle güvenlik sisteminden şikayetçiydiler. Sovyetlerse hissettikleri değişim ihtiyacını engellemek için daima güvenlik gerekçelerine başvurmak ihtiyacını hissediyorlardı. Sovyetler Birliği iktisat alanında özellikle Afgan Savaşı ve uzaydaki rekabet sonucunda tamamen tükendi ve bloklar arasındaki rekabeti devam ettiremeyecek konuma düştü. İdeoloji alanında da bir çöküş olduğunu görmemiz lazım. Komünizmin vadettiği sonuçları gerçekleştirmemesi nedeniyle Sovyetler Birliği'nin komünist olarak yetişmiş siyasetleri bile içinde yetiştikleri bu sisteme inançlarını kaybettiler, onu savunamadılar. Değiştirmeye çalışırken sistem çöktü. Sonuçta Varşova Paketi dağıldı ve ardından da Sovyetler Birliği çöktü. Baltık, merkezi Avrupa ve Balkanlardaki Varşova Paketi üyeleri NATO ve AB üyesi oldular. Doğu Avrupa yani Belarus, Ukrayna, Moldova ve Orta Asya ülkeleri, Rusya'nın etkisine daha açık kaldılar. Rusya bu ülkeleri kendine bağlı tutmak için çok yollar denedi ama hiçbiri Rusya'nın Sovyet İmparatorluğu'nu geri getirme heveslerine uymaya yanaşmadılar. Şu anda da yanaşmıyorlar. Bunun en canlı örneğini kısa süre önce yaşadık. Rusya savunma örgütünü topladılar ve bu örgütün

Rusya'nın Ukraynadaki çabasını desteklemesini beklediler. Hiçbir Orta Asya ülkesi bunu desteklemedi. Ruslar yalnız kaldı ve sadece ayakta durmasını Rusya'ya borçlu olan Belarus Başkanı Aleksandr Grigoryeviç Lukaşenko, Rusya'yı desteklediğini açıkladı. Rusya iktisaden zayıftı. Konvansiyonel gücünün eksiklikleriyse, Ukrayna Savaşı'nda her yönüyle zaten belli olmuştur. Nükleer gücünü kullanmasıysa son derece tehlikeli ve o bakımdan pek mümkün gözüküyor.

Eski iki kutuplu dünya sona erdi...

Eski kutuplaşmış dünyayı size ayrıntılı şekilde niye anlattım. Tek kutupluluk ve çok kutupluluktan söz ederken günümüzde böyle her yönüyle iki kutba ayrılmış dünyadan bahsetmemizin söz konusu olmadığını ifade etmek istedim. Belki çok kutuplu değil de gücün birkaç merkez arasında dağılmakta olduğu çok merkezli bir dünyadan bahsetmemiz daha doğru olacaktır. Aslında iki kutuplu dünyanın sona ermesinden sonra şimdi ne olacak sorusu gündeme gelmiş ve bazı düşünürler dünyanın artık tek kutuplu bir döneme girdiğinden söz etmişlerdir.

Tek kutuplu dünya ibaresini kullanmaktan kastettikleri bundan böyle Amerika'nın isteklerini diğer ülkelere kabul ettireceği buna karşın direnecek gücün artık kalmadığı hususuydu. Bu bekleyiş de doğrulanmadı. Öyle anlaşılıyor ki, çift kutuplu dünyanın yarattığı dinamik, ABD için de bir itici güç oluşturmaktaydı. Bir kutup gidince diğer kutup da kutup olma niteliğini kaybetmeye, gücünü yitirmeye başladı. ABD'nin koruyuculuğuna ihtiyaç azalınca, Batı bloğu, diğer ülkeler, ABD'nin isteklerine karşı daha duyarsız ve daha isteksiz davranmaya başladılar. Mesela, Avrupa savunmasına ABD, Avrupa ülkelerinin daha fazla katkı yapmasını ve milli gelirlerinin yüzde 2'sini bu amaca tahsis etmesini istiyor. Birçok Avrupa ülkesi yakın zamana kadar ABD'nin bu isteklerine karşı ben çekilmek durumundayım demesine rağmen kayıtsız kalmışlardır. Libya'ya ABD'nin arzusu olmadan İngiltere ve Fransa kendi başlarına müdahale etmiş, bana kalırsa başlarına iş açmışlardır.

NATO'ya ihtiyaç kaldı mı sorusu da sorulmaya başlandı. Şimdi konuşulmuyor ama "NATO iktisadi ömrünü tamamladı" şeklindeki değerlendirmelerin sıkça yapıldığını hatırlayacaksınız. Derken NATO'ya bir fonksiyon bulmak için sorumluluk alanının genişletilmesi kararlaştırıldı. NATO dünyanın pek çok ülkesinde müdahale etme yet-

kisini elinde bulundurmaya ifade etmekle birlikte, esas itibarıyla Sovyet tehlikesine karşı bütün üyelerin birleşmesine benzer bir durumla karşı karşıya değil. NATO bir hareket yapacağı zaman esas sorumluluk alanı dışında isteyen ülkeler katılıyor. Bütün ülkeleri bağlayan bir mekanizma söz konusu değil. Nitekim Afganistan'da, Irak'ta, ABD, "arzu edenlerin koalisyonu" diye bir kavram icat ederek müdahalesini yürüttü. Bunun dışında ABD halkı uzun yıllar süren, ve ne gibi olumlu sonuçlar getirdiği bilinmeyen, siyasilere de açıklamakta zorluk çektiği müdahalelerden bıkmış gözüküyor. Bunların bitmesini, askerlerin geri gelmesini, ülke içindeki sorunlarla daha fazla ilgilenilmesini istiyorlar. Görebildiğim kadarıyla bu istek halen devam ediyor. Zaten Trump dönemini hatırlarsanız, 'ben Avrupa'dan çekiliyorum, Asya'ya da ilgi duymuyorum' dedi ve eski tecrit politikasına, ABD'nin kendi kabuğuna çekilmesi politikasına dönme eğilimleri sergiledi. Bu eğilimler Biden tarafından durdurulmuş ve tersine çevrilmiş olsa da ortadan kalktığını söylememiz mümkün değil. Amerikan yönetimlerine halen Amerika'nın dünyadaki askeri müdahalelerin azaltılması yönünde baskı yaratıyorlar.

Neticede iki kutuplu dünyanın çökmesi tek kutuplu dünyaya yol açmadı. Şüphesiz ABD, şu anda dünyanın en güçlü ülkesi ama dünyaya önderlik edecek, istediklerini her zaman kolayca kabul ettirecek bir konumda değil. Bunu daha iyi değerlendirebilmemiz için de bir miktar Çin'in yükselişine bakmamız gerekiyor. İki kutuplu dünyanın sona ermesinden sonra Çin Halk Cumhuriyeti hızlı bir yükselişe geçti. Çin şu anda dünyanın ikinci büyük ekonomisine sahip. Pek de uzak olmayan bir gelecekte de dünyanın en büyük ekonomisinin Çin'e ait olacağı belirtiliyor. Ancak bu fert başına düşen gelir bakımından dünyanın önde gelen ülkesi olacağı anlamına gelmiyor. Çin hala çok zengin bir ülke değil ama toplam milli geliri yani Gayri Safi Milli Hasılası ABD'nin önüne geçecek. Fakat bu gidiş bizi yeniden ABD eksenli iki kutuplu bir dünyaya mı götürecektir?

İkinci Dünya Savaşı sonrası her yönüyle bölünmüş, ayrılmış dünyaya götürmeyeceğine kesin gözüyle bakabiliriz. Neden dersiniz? Bir, yönetişime baktığınızda, aslında Çin iki büyük dünya devletlerinden biri niteliğini kazanmış değil. BM'de Sovyet Bloğu gibi bir Çin Bloğu henüz yok. Daha önemlisi esas nükleer güç Çin değil Rusya. Rusya, Çin ile birlikte hareket etse de tamamen Çin'e tabi bir konumda değil ve ge-

leceğini de tahmin etmiyorum. Aslında zaten Rusya kendini bir güç merkezi olarak canlandırmaya çalışıyor. Çin'in ikinci bir kutup oluşturmasından ziyade Rusya eski günlerine dönmeyi arzulayan bir görünüm sergiliyor.

Güvenlik alanına geçerseniz, Çin bir dünya devleti konumuna ulaşmış değil dünyanın başka yerlerindeki ülkelerin güvenliğini üstlenecek bir konuma henüz varmadı. Pasifik'te yerini sağlamlaştırmaya çalışıyor. Henüz dünyanın başka yerlerine yansıtacağı askeri gücü pek yok. Bunu istiyor mu? O da pek belli değil. Ben gelecekte Çin ve Rusya'nın ihtilafa düşeceğini tahmin ediyorum. Esas itibarıyla Çin'in doğal genişleme alanı Rusya istikametindedir. Bu konuda da bazı gelişmeler mevcut zaten. İktisadi alana bakacak olursak, Çin ekonomisi dünyayla bütünleşmiş vaziyette. Dünyadan kopması, dünya ekonomisini sarsar ama Çin'in refahına ve imkanlarına da telafi edilmeyecek zararlar verir. Şu anda iktisadi gelişme hızı Çin'de yavaşlamış durumdadır. Bir dönem hep yüzde 10'un üzerinde gelişme kaydediyordu şu anda bu oran öyle değil. Çin Devlet Başkanı Şi Cinping, devlet yatırımlarını öne çıkarıyor bu da ekonomiyi daha da yavaşlatacak sonuçlar doğuracaktır çünkü devlet işletmeleri, daha çok zarar eden ve karlılığı yüksek olmayan işletmelerdir. Çin'den yardım alan ülkelerde, Çin'e karşı tepkiler doğuyor ve iktisadi ilişkilerinde azaltma temayülleri ortaya çıkıyor. Hatta mesela Sri Lanka bir limanı Çin'e yaptırdı, onlara borçlandı. Sonra Sri Lanka borçlarını ödeyemeyince, Çinliler, 'bu liman bizimdir' dediler. Sri Lanka da ondan sonraki Çin projelerini durdurdu. Aynı şekilde Hindistan'da baraj projeleri yapılacağı, Çin'in verdiği borç karşılığında, borçlarını tahsil edemeyince, mala el koyma temayülü dolayısıyla bu projeler durduruluyor. Ayrıca Çinliler inşaat projelerinde kendi adamlarını gönderiyorlar. Bunlarla yerli halk arasında çok gerilimli ilişkiler olduğu biliniyor. Anlaşılıyor ki Çinliler, yerli halk karşılarında kendilerini beyaz adamdan bile daha üstün görüyorlarmış. Bu da sorun yaratıyor. Çin'in rakip bir kalkınma ideolojisinin savunuculuğunu yaptığını da söyleyemeyiz. Çin kendi gelişmesini aslında önemli ölçüde piyasa ekonomisine bağlamış durumda ve ideolojik bakımdan Sovyetler Birliği dönemindeki gibi bir farklı iktisadi düzenin de savunuculuğunu yapmıyor.

İdeolojik alana böylece geçmiş oluyoruz. Eski ideolojik savaş sona ermiş durumda; ABD önderliğinde Batı ülkeleri bunun yerine insan haklarına saygıyı yerleştiren yeni bir fikir koymaya çalışıyorlar. Bilhassa ABD bunu destekliyor. Eski dönemde komü-

nizmin karşısında piyasa ekonomisi vardı. Şimdi bir kutuplaşmaya kaydırırsanız, fikri bir temeli de olması lazım. Bu insan hakları olarak, örneğin, Uygur'da imal edilen mallar piyasaya verilemez, şeklinde kullanılıyor.

ABD ile Çin iktisadi rekabette Çin'in durumunu zayıflatmak için bazı mücadelelere girdi. Çin'in ilerlemesini durdurmaya çalışıyor. Birleşmiş Milletler mesela Avrupada-ki 5G sisteminin Huawei tarafından kurulmasını durdurmaya çalışıyor. Pek ikna edici olduğunu söylememiz mümkün değil. Aynı zamanda chip üretimini Amerika'ya kaydırarak Çin'den ithalatı yasaklıyor, bu surette Çin'in teknolojik ilerlemesini zayıflatmaya çalışıyor. Bu da pek iyi işlemiyor. Sonra ucuz iş gücü, piyasayı manipüle ediyorlar, gibi ithamlarla Çin'in ithalatını baltalamaya çalışıyor; sorunlar var. Karşılıklı bağımlılık olduğu için sert tedbirlerin yapılması zor. Çin'den bütün ithalatı yasaklayacağım dersenez, Iowa'daki domuz ve mısır üreticileri biz de bunları Çin'e satamayacağız, bizim halimiz ne olacak demeye başlıyor. ABD'nin kendisini Çin'e karşı Pasifik'te teşkilatlandırma çabalarına da Trump döneminde bir darbe vuruldu. Hatırlayacağınız o zaman 'Hint-Pasifik Ekonomik Çerçevesi (IPEF)' diye Çin'e karşı Japonya, Hindistan, Güney Kore, Avustralya, Endonezya, Tayland, Singapur, Malezya, Filipinler, Vietnam, Yeni Zelanda ve Brunei'in olduğu ülkelerle, ABD bir ticari anlaşma ve bir yatırım anlaşması yapacaktı. Trump geldi, ABD'yi büyük yapmamız lazım, buralara yatırım yapamayız, dedi. Burada esas çöken ABD'ye duyulan güvendi. ABD her an bir fikrinden vazgeçip başka bir dala atlayabiliyorsa, herhalde bu ülkeler o zaman sadece ABD'ye güvenerek savunma planlarını yapmayacaklardır.

ABD, dünyadaki eski konumuna gelmek için İkinci Dünya Savaşı sonrası soğuk savaş ortamına dönülmesini adeta istiyormuş gibi hareket ediyor. Ukrayna Savaşı da buna imkan yarattı. ABD, NATO-Rusya çekişmesi olan bu mücadeleye Çin'i de bir şekilde dahil etmeye çalışıyor. Buna karşı da geniş demokrasi, insan hakları cephesi kurulmasını istiyor. Çin'in, Tayvan'ı gerekirse güç kullanarak topraklarına katacağı izlenimi veren politikalar izlemesi de Amerikan yaklaşımına adeta inandırıcılık kazandırıyor. Piyasa ekonomisinden Çin devlet sermayeciliğine geçiyor. Çin'in uzun vadeli gelişme çizgisi hakkında Batıda tereddütler uyandırıyor. Çin'in insan hakları konusundaki sorunlu sicil de Çin'e ihtiyatla yaklaşılmasını teşvik ediyor. Ancak Avrupa, Orta Doğu, Latin Amerika ve çoğu Asya ülkesi Çin ile keskin kutuplaşmaya gidilmesi taraftarı

değil, Çin ile ilişkilerini geliştirmek istiyorlar. Nitekim G20 toplantısında Biden ve Şi Cinqing görüşmesinde, ABD'nin de mücadeleci tavrı devam etmekte birlikte bunun barışçı kanallarda kalmasını istediğini göstermiştir.

Bütün bu sözlerden sonra dünya nereye gidiyor? Konuyla ilgili şu tespitleri yapabiliriz: Birincisi Avrupa Birliği siyaset ve özellikle güvenlik açısından bir güç merkezi değil, olma şansı da gözüküyor ama iktisadi bir çekim merkezi. Avrupa Birliği kendi içerisinde bir uzlaşma zemini oluşturamıyor. Alman-Fransız farklılaşması, Almanya'nın silahlanmasına duyulacak kuşku, Alman egemenliğinin Avrupa'ya yön vermesinin doğuracağı rahatsızlıklar vs. AB'yi etkin bir dünya gücü olmaktan, iktisat alanı bir yana bırakılacaksa, uzak tutuyor. Rusya'da güç merkezi olmaktan uzaklaşıyor. Ukrayna müdahalesi aslında Rusya'yı zayıf düşürdü. Batı yatırımları ülkeden çekildi ve ne zaman geri gelecekleri ya da herhangi bir zaman içinde gelip gelmeyecekleri belli değil. Rus enerji kaynaklarından yararlanmak yerine alternatiflerin geliştirilmesi üzerinde çalışılıyor; dolayısıyla, Rusya'ya enerji bağımlılığı zamanla azalacak. Rusya'nın askeri gücü görüldüğünden çok zayıfı. O da ortaya çıktı. Rus nüfus bölgesindeki ülkeler bile Rusya'nın kendileri üzerindeki etkisinin azalmasını istiyor. Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Ermenistan hatta Özbekistan hepsi Rus etkisinden kurtulmak istiyorlar. Ukrayna'nın da Rusya'ya karşı olduğunu söylememe gerek yok. Çin de Rusya'nın Ukrayna macerasında tamamen arkasında durmayıp ihtiyatla yaklaşıyor. Bu durumda Rusya'nın süper güç statüsüne dönmesini beklememiz için haklı bir neden yok. Hindistan'a baktığımızda, geçmişe göre dünya siyasetinde belki daha fazla ağırlık taşıyacak güç merkezi olarak geliyor ama iç siyasetin de güçlükleri var. Bütün dünyada bir önceki dönemde egemen olan neoliberal ekonominin getirdiği küreselleşmenin sonuçlarına karşı bir tepki var. Her ülkede ulusal ekonomiyi vurgulama, öne geçirme, kültürü koruma, göçe karşı tedbirler ön plana çıkmış vaziyette.

Böylece ben gözlemlerimi ve sözlerimi sonuçlandırırım: Çok kutuplu değil ama şimdilik birbirinden nispeten bağımsız davranan çok merkezli bir dünyaya doğru ilerliyoruz. Bu aşama geçici mi, kalıcılık kazanır mı onu şimdiden kestiremeyiz. Bu dünyada ABD'nin ağırlığı azalabilir, Çin'in artabilir ama güçleri eski iki kutuplu dünyada ABD ve Sovyetlerin ağırlıkları gibi kesin ve yönlendirici olamayacak. Bu belli olmaya başladı. Çok merkezlilik cazip gözüküyor ama tahmin edilebilirliği düşük bir yapıdır

ve yönetilmesi zordur. Dolayısıyla kolayca sağa sola sirayet edecek çatışmalara gebe bir dünyaya doğru da ilerlediğimizden endişe ediyorum.

Hepinize çok teşekkür ediyorum.

FORUM I

Çok Kutuplaşma ve Jeoekonomik Stratejiler

Moderatör: Prof. Dr. Melih ERDOĞAN

Hepinize en içten saygılarımı sunuyorum. Toplantıyı organize eden TİDE ve MÖDAV'ı kutluyor, ev sahipliği ve destekleri için de Yeditepe Üniversitesi'ne teşekkür ediyorum. Bu forumda üç değerli konuşmacıyla birlikteyiz. Kısaca kendilerini tanıttacağım.

Prof. Dr. Natalya Ketenci, Yeditepe Üniversitesi İktisat Bölümü hocası, kendisini yazıları, kitapları ve özellikle Rusya üzerine çalışmalarıyla tanıyoruz. Emekli Büyükelçi Yalım Eralp, dışişlerine yaptığı değerli hizmetlerin ötesinde ders vererek, kitaplar yazarak kültür yaşamımıza katkı vermeye devam ediyor. Prof. Dr. Mehmet Şişman, Marmara Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat Bölümü hocası, kendisini değerli bir akademisyen olarak biliyor ve tanıyoruz.

Bu tanıtımdan sonra doğrusunu isterseniz şunu söyleyerek başlamak isterim. Hemen belirteyim İlter Turan hocamızın önümüze koyduğu saatleri keyifle yedik, yemeğe de her zaman hazırız; güzel bir çerçeve çizdi kendileri. İlter hoca'nın da söylediği gibi görüyorum ki, çok kutuplaşmayla denetimin bir ilişkisini kurmamız gerekiyor. Merak edenler ve öğrencilerimiz için nasıl bir ilişki düşünerek, tasarlayarak böyle bir toplantıyı düzenlediğimizi belirterek, kısa bir başlangıç yapmak sonrasında değerli konuşmacılarımıza söz vermek istiyorum.

Özel olsun kamu olsun tüm işletmeler ekonominin mikro ekonomik unsurlarıdır. Bu mikro ekonomik unsurlar çalışmaları sonucunda da bir değer üretirler. Bu değer çok önemlidir, kamusal sonuçları vardır, aynı zamanda bu değer üretimi sırasında bir artı değerden söz etmeye başlarız. Bir Marksist terim olabilir ama çok geçerlidir ve bu artı değer belirleyici de bir rol oynar. Bu değer üretiminden biz bireyler tek tek etkileniriz. Bu anlamda da işletmelerin karlı olmasını bekleriz veya beklemeliyiz. Bu karlılık sonuçta bizleri ilgilendirecek ve etkileyecektir. Burada bir beklenti söz konusudur. Bu beklenti sözcüğünün üzerinde durmak, vurgulamak gerekir diye düşünüyorum; çünkü o kadar belirleyici ki bu beklenti, kamunun, bireylerin beklentisi bizim pek çok davranışımızı belirleyecek nitelikte. Beklenti bizim düşündüğümüzden önemli bir duruma sahip. Neden dersiniz? Çünkü bu artı değerden bir bölüşümden pay alacağız ve bireyler ve toplum olarak bizi etkileyecek; o zaman bu beklentinin de bizi etkilememesi düşünülemez. Niye? Biz bu beklentiye göre siyasi eğilimlerimizi belirleriz; bu beklentiye göre seçimlerimizi yaparız ve bu beklenti aynı zamanda görüleceği üzere, iktidar ve gücü de belirleyen özelliğe sahiptir.

O zaman işletmelerimizin karlı olması nasıl olacaktır? İşletmelerin doğru karar vermeleriyle mümkün olacaktır. Karlılık ifadesini söylemek kolay ama elde edilmesi kolay bir şey de değil. İşletmelerin karlı olması doğru yönetilmeleriyle mümkün olabilir. Onun için de pek çok kavram gelişti: İyi yönetim, yönetişim, kurumsal yönetim gibi kavramları hep duyuyoruz. Bu karar alma nasıl olacaktır diye soracak olursanız, burada da alanımıza biraz daha girerek şunu söyleyebilirim: İşletme yönetiminin doğru finansal tablolar elde etmesiyle mümkündür. Yani iyi, doğru, gerçeği yansıtan finansal tablolar, işletmelere doğru karar alma davranışını getirecektir. Böylece finansal tablo üretimi de ekonomi için yaşamsal önem taşıyan unsurlardan biri haline gelecektir. Tamam, finansal tabloları okuyarak doğru karar alacağız ona göre yatırım yapacağız, karlı olacağız, ekonomi böylelikle gelişecek. İyi de sizin doğru karar almanızı sağlayacak bu finansal tabloların kendileri doğru mu? Doğru finansal tablo mu ürettiniz? Gerçekten bunların doğru olmaması çok vahim sonuçlara yol açabilir, bunların doğru olmalarını sağlamak için şöyle bir şey yapabiliriz: Bağımsız bir mekaniz-

ma kuralım. Nasıl bir mekanizma? Denetim mekanizması. Böylelikle denetim karşımıza çıktı, hayatımıza girdi. Bu bağlam içinde söylüyorum, denetim şirketleri üretilmiş bu finansal tabloları alırlar, incelerler. Bu incelemeleri sonucunda onların doğru ya da hatalı olduğuna veya hileli olduğuna karar verirler.

Bağımsız denetim nesnel bir karar alıyor, nesnel bir biçimde hareket ederek, “bu tablolar doğrudur / değildir” diyor ama önemli ölçüde iş isten geçmiyor mu sorusuyla karşı karşıya kaldık. O zaman bu tabloların bu finansal sonuçlarının doğru olması için ne yapmamız gerekir? Bunların doğru olması için de şöyle bir mekanizmayı düşündük: İşletmemizin içinde iç kontrol diye bir yapı kurarız. Öyle bir mekanizma olur ki, bu mekanizma finansal tabloların mali sonuçlarının doğru üretilmesini sağlar. Böylece, etkileşimli bir mekanizma olur. Bu gayet güzel ama yeterli bulmadık ve iç denetim mekanizmasının çok gerekli olduğunu düşünerek, iç denetim mekanizmasını kurduk. Bunu ben kurmadım, bütün dünya içinde bu alandaki insanların çabaları bunu ortaya çıkardı demeye çalışıyorum.

Burada iç denetim önemli bir hususu ortaya koydu. İç denetim mekanizması işletmenin içinde özerk çalışan ve iç kontrolün işleyişini, finansal tabloların oluşturulmasında her şeyin yolunda gidip gitmemesini izleyen, gözleyen bir mekanizma sunuyor. Bu mekanizmada paydaşlar açısından güvence veriyor aynı zamanda danışmanlık yapıyor.

Burada şu nokta öne çıkmaya başladı: Riskler. Risklerle ilgili analizler yapılır ve riskler ortaya çıktıkça bunların nasıl giderileceği üzerine de analizler yapılır. Bu riskleri gördüğümüzde aslında bu risklerin yer yer fırsatlara dönüştüğünü de keşfetmeye başladık. Neydi bu riskler? Pek çok risk var ama temel birkaç riskten bahsedecek olursam, bir tanesi, dijitalleşmenin ve yapay zekanın bir risk yarattığını görmeye başladık. Hem MÖDAV, hem TİDE, hem üniversiteler olarak söylüyorum, bu konuyu enine boyuna pek çok platformda tartıştık. Birdenbire hiç beklemediğimiz bir risk ve krizle karşılaştık: Pandemi. Bu konuyu da pek çok kez konuştuk, tartıştık, makaleler, kitaplar yazdık. En son kısa bir süre önce ‘Gezegensel Sınırların Eşiğinde’ başlığıyla MÖDAV tarafından bir

konferans düzenlendi. Burada da iklim değişikliklerini ele aldık. Karşımızda risk taşıyan önemli başka bir konunun farkındayız, o da dünyanın giderek çok kutuplaşması. İlder Hoca ona merkezileşme dedi ama nasıl tanımlarsanız tanımlayın böyle bir sürecin içindeyiz. Şimdi bunu tartışmak istiyoruz. Bu bizi, denetim alanını çok ilgilendiriyor, çünkü mikro ekonomik unsurlar üzerinden kamusal anlamda ekonominin bizi etkileyişiyle ilgilimiz ve bunu anlamaya, çözmeye çalışıyoruz. Geleceği nasıl şekillendireceğiz, bunu bilmek istiyoruz. İşletmelerimizin sürekliliğini nasıl sağlayabiliriz, bunu bilmek istiyoruz. Sonuçta nasıl bir dünyada yaşadığımızı anlamaya çalışıyoruz. Bunun için bu toplantıyı düzenlemiş bulunuyoruz.

Ben hemen değerli büyükelçimiz Yalım Eralp'e soruyorum. Nasıl bir dünyada yaşıyoruz?

Yalim ERALP
Emekli Büyükelçi

Mümkün merteye meseleye farklı bir açıdan bakmaya çalışacağım. Kutuplaşma denilince, Doğu-Batı kutuplaşması anlaşılır ama yeterli değildir. Bugün esas kutuplaşma, bu asra damga vuracak kutuplaşma, yönetenlerle yönetilenler arasındaki kutuplaşmadır. Çin gibi otokratik devlette bakın ne oldu? Halk Covid kısıtlamaları nedeniyle ayağa kalktı. Çin hükümeti geri adım attı. İranda rejimin temelleri sarsılıyor. Sri Lanka'da hükümet devrildi. Brezilya'da Bolsanora iktidardan gitti. Hindistan'da organik tarım yapmama engel olmayın diyenler protesto ediyor. Dünyanın her yerinde kadın protestoları var. Esas çatışma burada. İkinci çatışma kadın hakları konusu. Nüfusun yüzde 50'sini ekonomiye katmazsanız, o ekonomiden hayır gelmez. Üçüncüsü ise nesiller arası çatışma: genç nesil-bizim gibi yaşlı nesil. Bütün bunları bağdaştırmak lazım. Yıllar önce Samuel Huntington, 'Medeniyetler Çatışması' adlı bir kitap yayımladı. Haksız da değil, doğru. Türkiye'yi ele aldığımız zaman Türkiye içinde de medeniyet çatışması var. Üç asırdır laik-anti laik meselesini halledemedik. Onun için fevkalade karmaşık, öngörülmesi zor ama yaşadığımız dünyadan farklı bir dünyaya gidiyoruz, hem siyaset hem ekonomi bakımından.

Pandemiden önce Çin gibi demokratik olmayan ülkede kaç tane protesto gös-

terisi yapılmış biliyor musunuz? Yüz binden fazla. Amerikalı sosyolog Arnold Ludwing, 'Dağın Arslanı' adlı bir kitap yazmış. 18 yıl dünya liderlerini incelemiştir. En yüksek puanı Atatürk almış. Bunu bir Amerikalı yapıyor. Biz eğitimimizde bazı konuları iyi anlatamıyoruz. Bana da iyi anlatılmadı. 'Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.' Bu cümle bir slogan değil, bir politikadır, laikliğin temelidir; dogmalara uymayın diyor. Benim kötü bir huyum var; Fransızların tabiriyle kediye kedi derim ben.

Ülkelerin ağırlık doğuya mı yoksa batıya mı kayıyor gibi tartışmalarını, ben yapay görüyorum. Ağırlık akıldan yanadır. Kim aklını kullanırsa doğuda da olsa batıda da olsa o öne geçer. Çin dünya bakımından önemli, dünya da Çin bakımından önemli. Çin'in dünyaya bir bakışı yok. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika'nın ortaya koyduğu bir sistem var. Beğenirsiniz, beğenmezsiniz, Çin ortaya koyamıyor. Rusya komünizmi ortaya koydu. Sonunda Putin olmadık bir şeyi başardı: Batıyı bütünleştirdi. Demokratik ülkeler, otokratik ülkeler, tüm Avrupa ülkelerinin yekpare şekilde Ukrayna'yı desteklemesi, sizin aklınıza gelir miydi?

Ukrayna meselesine farklı bir açıdan bakalım. Devletlerin iki türlü hazinesi vardır: Yeraltı-yerüstü zenginliği ile insan zenginliğidir. Ukrayna halkı kalitesini göstermiştir. Başka yerlerde de iç harpler oluyor; erkekleri Türkiye'ye gelmiş. Türkiye'ye gelen Ukraynalı kadınlardır; erkekleri savaşıyor. Halkın kalitesi kadar önemli bir şey yoktur. İnsana yapılan yatırım, netice alması zordur ama en kıymetlisidir. Bugün ortaya bir takım şeyler çıktı. Bir defa çok uluslu şirketleri unutmayalım. Onların lobilerinin çok büyük ağırlık taşıdığını göz ardı edemeyiz; onların dünyası başka bir dünya. Ama en önemlisi sivil toplum örgütleridir, organize ülkelerdir. Ne kadar sivil toplumunuz kuvvetliyse, ülkeniz o denli kuvvetli olur. Avrupada Ukrayna'ya yardım için bir Çekoslovak adam çıktı, 120 bin insana elektrik sağlayacak bir jeneratör hediye etti. Onun için ilim önemli. Onun için 'hayatta en hakiki mürşit ilimdir.' 'Yurtta Sulh Cihanda Sulh' da slogan değildir, bir politikanın kendisidir. Siz içerde barış içinde olursanız ilerlersiniz, yoksa ilerleme imkanınız yoktur.

Amerika zemin mi kaybediyor? Hem evet hem hayır. Bir Norveçli ilim adamı “empire by invitation” demiş, öyle bir coğrafyada oturuyor ki, hem toprağın altı hem toprağın üstünü geliştirmişler, hem de İki okyanusun arasında. Böyle bir konum hemen hiç kimsede yok. Rusya'nın konumu da önemli. Siz Rus cep telefonu, Rus buzdolabı, Rus çamaşır makinesinin adını biliyor musunuz? Bilemezsiniz. Rusya'nın yaptığı, silah sanayi, petrol, gaz. Son dönemde, Rus silahlarının dahi işlemediğini gördük. Neden? Çünkü ince mekanizmalar, chipler batıdan geliyor. Batı bunları savaş sebebiyle kesiverdi. Onun için bir şeyi yaparken çok uzun vadeli düşünmek, öngörülebilir risk almak lazım. Dünyada neler öne çıkıyor, neler öne çıkmaya devam edecek, ona bakmak lazım.

Benim annem Ziraat Fakültesinde profesördü, babam zirai ekonomi doktoruydu. 1960 yılında her fırsatta ‘Gıda Güvenliği’ diye bir şey vardır ve önemlidir diye söylediler, gazetelere yazılar yazdılar. Gıdadan zengin olunur mu, diye sorarsanız cevabı evettir. Konya ile Hollanda'nın yüzölçümleri aşağı yukarı aynı. Konya'nın geçen yılki gıda ihracatı 3,9 milyar dolar. Hollanda'nın, 131 milyar dolar. Aynı yüz ölçümde ve üstelik Hollandalılar denizden toprak kazanmaya çalışıyor. Türkiye ne yapıyor? Türk toprakları bitmiş gibi, Venezuelada tarım yapmak için arazi kiralyor. “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.” bunun için dendi. Baktığınız zaman Estonya gibi küçük bir ülke, büyük sanayi kurma imkanı yok, chip yapıyor. Rusya, Ukrayna'ya neden saldırdı biliyor musunuz? NATO'ya girmesi söz konusu değil. Sanayi Ukrayna'da, tarımın önemli kesimi Ukrayna'da. Hitler'in “liebestraum” dediğini Putin demeden bir delilik yaparak yaptı. Hitler'in uğradığı sonuç belli, Putin'in de parlak gözüküyor, onu söyleyeyim.

Böyle bir karmaşık dünyada yaşıyoruz. Peki, Türkiye ne yapacak? 1960 yılında Rusya'nın buğday ihtiyacının üçte birini Türkiye karşılıyordu. Bugün Türkiye ithal ediyor. Ben Hindistan'da büyükelçiyken, 1988 yılında Toprak Mahsulleri Ofisi'nden bir yetkili aradı. Elimizde 250 milyon dolarlık mercimek, nohut var. Hindistan'da satabilir miyiz diye sordular. ‘Atla, gel’ dedim. Bir haftada, 200 milyon dolarlık ürünü sattık. 2022 yılının başında Hindistan'dan nohut ithal

ettik. Öngörülebilir risk demek biraz görmek gerekir demek. Hiç göremeden yaparsanız, başınız hem askeri hem de ekonomik alanda belaya girer. Onun için etrafımıza dünya nereye gidiyor diye bakarsak, bir defa dijital dünyaya geçiyoruz. Benim neslim maalesef cep telefonunu zor kullanıyor. İkincisi gıda güvenliği tekrar öne çıktı. Bütün dünya beş-altı ülkenin eline bakıyor: Avustralya, Kanada, Amerika, Ukrayna, Rusya. Üçüncüsü sağlık alanı, pandemiler devam edecek, şu veya bu şekilde. Ama en önemlisi, en kıymetlisi, insan hazinesi. Eğer kıymetli insan yetiştirirseniz, yetiştirmesi çok zordur, bunun size getirisi çok fazladır; ekonomik anlamda da, askeri anlamda da, siyasi anlamda da. Türkiye şu anda iki nesil kaybetti (bir nesil 33 yıl diye hesaplanırsa). İnsana değil taşa yatırım yaptı. Bu iki nesli nasıl kazanacağız? Onu kazanmak zorunda, kazanmazsa hiçbir şey olmaz Türkiye'de.

2022 yılında olan afetler dünyaya ne kadara mal oldu biliyor musunuz? Dün açıklandı: 115 milyar dolar. Orman yangınları, bu kadar ilim adamları var, tepeden bir şey atın, sönsün hemen bu yangın, hala sönmüyor. Afetlere karşı tedbirler, sağlık alanında alınacak tedbirler önemli. Bunların üzerine gitmek lazım, yani şirketlerimizin gitmesi lazım. Planlama yapmadan hiçbir şey olmaz. Planlama komünizm demek değildir. Devlet yol gösterici olacak, yapacak. Biden, Amerikan şirketlerini teşvik amacıyla Amerika ekonomisine büyük katkıda bulundu. Bunları yapmadan, organize olmadan, kadınıma eşit hak tanımadan, gençlerimizi daha iyi yetiştirmeden, Türkiye'den bir şey olmaz. Çok acı ama ben kediye kedi derim. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Melih Erdoğan: Çok teşekkür ederim. Şunu da vurgulamak isterim. Bu çizdiğiniz tabloya rağmen umudumuz halen devam ediyor. Türkiye'yi çok daha iyi yerlerde göreceğiz. Ben şimdi sözü Prof. Dr. Mehmet Şişman Bey'e vereceğim. 1983 yılında Ronald Reagan bir trilyon dolarlık yıldız savaşları bütçesi açıkladı. Bu 1 trilyon dolarlık bütçeyle, anti balistik füzelerle ilgili olarak bir yatırım düşünüyorlar. Bunun da 25 trilyon dolarlık bir ekonomi yaratacağını öngördüler. Bu yolda ilerlerken birden bire Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) son lideri Mihail Gorbaçov devreye girdi. Gorbaçov 'gelin bu nükleer silahlarımızı yarı yarıya azaltalım. Dünyada bu tehlikeli süreçten kurtulsun.' dedi.

1986 yılında birden bire tansiyon düştü ve dünya farklı bir döneme girdi. 1989 yılında Berlin Duvarı yıkıldı, 1991 yılında da Sovyetler Birliği sahneden çekildi. Bu tabi ki Amerika'nın elini çok rahatlatan bir durum oldu ve o aşamada tek kutupluluktan bahsetmek mümkün oldu. Ardından Amerika durumu şöyle iyi değerlendirdi: 2000 yılında Amerika Çin'i Dünya Ticaret Örgütü'ne davet etti ve dahil etti. Bu çok önemli bir stratejiydi. Böylelikle Çin, bir tür pazar haline geldi ve Amerika da ucuz iş gücü ve ucuz üretimin yolunu bulmuş oldu. Böylelikle kendi ülkesinde de iş gücünü, ücretler açısından bir anlamda baskılamış oldu. Ancak, daha sonra 2008 yılındaki ekonomik çöküşle karşı karşıya kalıyoruz; kapitalizmin çöküşü diye de nitelendirilen bir çöküşle. İşte bu noktada Mehmet Hocam'a sormak istiyorum: Amerika-Çin ilişkileri nasıl değişti, şu anda nasıl bir düzlemde ilerliyor?

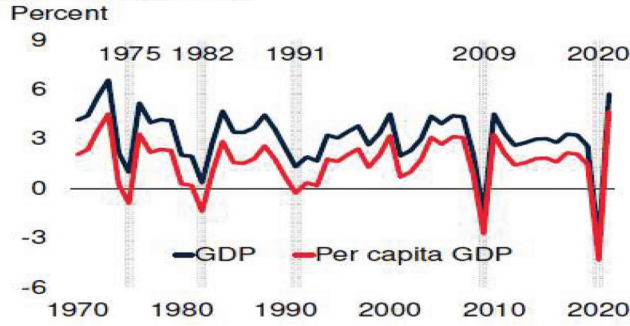

Prof. Dr. Mehmet ŞİŞMAN
Marmara Üniversitesi

Kutuplaşma konusunda İlder hocamız çok güzel bir açılım yaptı. Çok merkezli yaklaşımı, benim de desteklediğim, önerdiğim bir yaklaşım. Yalım Bey'in de söyledikleri beni çok cezbedi. Bu ışıkta devam edeceğiz.

Çin nereden çıktı, nereye geldi? Amerika ile 1970'lerden hatta 1949'lardan başlayan bir ilişkileri var. Geldiğimiz noktaya geriye doğru giderek bakarız. Melih Bey, dediniz ya mikronun makro uzantıları, makronun da mikro temelleri var. O bakımdan Çin dünyanın atölyesi şu anda. Yapay zekada bir numara. Pentagon yetkilisinin söylediğine göre, 15-20 yılda bu yapay zekadaki üstünlük durumu değişmeyecek. Bunlar boşuna ortaya atılmış kavramlar değil. Dijitalleşmede, alt yapıda hakimler; chiplerdeki hakimiyet zaten ortaya çıktı. Minerallerdeki hakimiyet ortaya çıktı.

Bu iktisadi hakimiyet, siyasette ne gibi etkiler yaratabilir? O arada başka bir şey oldu. Kapitalizm boş durmaz, kendisine sorun yaratır. Büyük resesyon geldi. İnternette "global resesyon" denildiğinde, grafikte kırmızı ile gösterilen, taramalar arttı. Bu 2000'lerde de artmış ama 2020'deki artışa dikkatinizi çekerim. Aynı şekilde resesyon kavramına da çok büyük ilgi var dünyada. Bu grafikten ne anlıyoruz? Grafığe göre, 100 olursa pik yapmış. Yani, insanlar resesyonu

Figure 2. Global recessions**A. Global growth**

merak ediyor; çünkü yaşadıkları ortam, iktisadi altyapı, resesyonu çağırıyor. Resesyon geldi. Bunlar daha önce de oldu yeni bir şey değil ama bu yeni gelen enflasyonla mı, stagflasyonla mı geliyor? Stagflasyonla gelmesi daha tehlikeli ve o da grafiğe göre pik yapıyor. Stagflasyonu kısaca tarif edeyim: Durgunluk içinde enflasyon; hem ekonomi gerileyecek hem enflasyon olacak. Zaten enflasyonu yaşıyoruz, bir de dünya ekonomisinin gerilemesi hakikaten bir korku yaratıyor. Biz bu ortamda Amerika-Çin ilişkisini tartışıyoruz.

Geçmişte büyüme ve enflasyon ilişkisi farklılaştıkça yeni dünya düzenine yeni açılımlar gelmiştir. Çin de kendisine yol arıyor. Büyüme aşağı gidiyor, yakın zamanda açıklandı enflasyon da yukarı gidiyor. Bizdeki de öyle. Sanayi üretimi geriliyor. Büyüme 3,9 açıklandı ama aylık sanayi üretimi ve büyüme geriledi. Son çeyrekte geriledi, bu son çeyrekte de böyle olacak,eksiyi göreceğiz. 2023 yılının başında da böyle olacak. Resesyona doğru gidiyoruz, biz bunu çağırдық. 2020'de aşağı indi ve sonra 2021'de yukarı çıktı. Grafikte gri ile gördüğünüz alanlar dünyadaki resesyonları gösteriyor. Bu Dünya Bankası'nın Prof. Dr. Ayhan Köse öncülüğünde yaptığı bir çalışmadan alınmıştır. Daha önceki de IMF kaynağıdır. Dünya ekonomisinde son beş resesyona bakarsak görüyoruz ki, sıklaşmış ve tehlikeli bir resesyon içindeyiz. Özellikle 2020'deki büyük bir sıç-

rama ve bunun daha bitmediği konuşuluyor. Bunun bir de artçısı var. 2008'den, 2009'dan gelen halledilemeyen meseleler var.

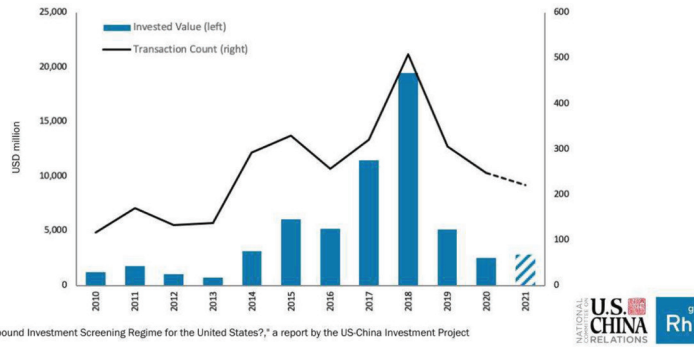
Dünya küreselleştikçe sorunlar kendi içinde daha sık ortaya çıkıyor. Güç mücadelesi, hegemonya mücadelesi, dünyaya hakim olma mücadelesi ülkeler açısından hala devam ediyor. Emekçinin sorunu da geçim derdi. O ayrı bir mesele. O da bundan kopuk değil. Sıfır Covid politikası bugün Çinli emekçilerin dikkatini çekti. Neden sen 80 yaş üstünü, 60 yaş üstünü yeterince aşılamıyorsun? Dünya Sağlık Örgütü başkanı diyor ki; 'siz 80 yaş üstünü yüzde 20 aşılamışsınız; Covid için en tehlikeli yaş grubu. 60 ve 70 yaş üstünü yüzde 40'larda aşılamışsınız. Onları tamamlayın da ondan sonra sıfır Covid politikasına geçin.' O zaman biz de sorguluyoruz. Hakikaten Çin'in derdi Covid mi? Chip üretimini yavaşlatarak, dünya ekonomisindeki yavaşlamadan kendisine bir güç mücadelesinde alan mı yaratmak istiyor? Yeni bir harita mı çizmek istiyor? Bunlar da olmayacak işler değil. Siz 26 milyonluk Şanghay şehrinin, 17 milyonluk Şenzen şehrinin birdenbire durduruyorsunuz. Şenzen, dünya teknoloji merkezidir. Birden oraları durdurursanız, birkaç gün bile olsa, dünya ekonomisine etkileri oluyor. Çin bu aşamaya gelmiş. Çin ile ilgili olarak dünyada yapılan ve Science Index'e giren yayınlarda, Çinli bilim insanları şu anda bir numarada. Amerikalı bilim insanlarının tahtını ele geçirdiler. Yabana atılacak bir durum değil. Yapay zekadaki üstünlük alttan gelen bir şey. Aslında Çin bilimden geliyor. Otokrasiyle geliyor, Şi Cinping'in ömür boyu yönetimde kalma hevesiyle geliyor ama altta fen bilimleriyle, ilimle geliyor. Science Index'e giren yayın sayısında bir numara olmak kolay bir şey değil. Bunu Japonya'nın patentteki birinciliğinden daha üstün bir durum olarak görüyorum. Bu durum geleceğe dönük olarak Çin'in dünyanın etkileşimlerini artıracak duruma getirecektir. Çin'den yeni teknolojik buluşlar gelebilir. Geçmişte, kağıt, barut gelmedi mi? Sonuçta bunlara da hazır olmamız lazım. Bu otoriterlik içinde bunlar da gelebilir.

Buna karşı bir tepki de var haliyle. Aslında Amerika'nın başlattığı bir sorun bu. Bunu herkes biliyor. Çin'i besleyen Amerika. Kısaca özetlersek, kar oranları Amerika'da 1929 krizinden sonra düşmeye başlayınca, kara kara düşünmeye

başladılar. Eski Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Franklin D. Roosevelt'in çok etkili politikaları sayesinde bu krizden çıktılar. 1933'den sonra kurumsallaştı, toplu pazarlık hakkı geldi. Altyapı gelişti ve Amerika kendine çeki düzen verdi. Toplu pazarlık hakkı deyip geçmeyelim, önemlidir. Onun makro uzantıları dünyada Amerika'dan başlamıştır. 1 Mayıs da Amerika'dan geldi. Burada emek-sermaye çelişkinin en yüksek olduğu ülkeden bahsediyoruz.

Burada karlılık düştüğü zaman arayışlar oldu. Çin'e yatırım yaptılar. Önce 1949'da, Çin Milliyetçi Partisi lideri Çan Kay Şek'i Tayvan'a kaçırdılar. Çan Kay Şek'in Tayvan'a kaçırılması olayını da tabi ki Amerika yaptı. Bunları planlamış ve Çin'i gözüne kestirmiş. 1970'lerin başında Amerika Birleşik Devletleri Başkan Richard Nixon ziyaret etti. Bir hafta Çin'de kaldı. Çin'e yatırımlar yavaş yavaş başladı. Arada itişmeler oluyor. Buradaki itişmeyi karlarda da görüyoruz. Amerika'nın karlılıklarını grafikte görüyoruz. Gayrisafi Yurt İçi Hasıla olarak bakarsak çok dalgalı bir seyir var. Esas olarak kırmızı renk ile belirtilen şirket karları, Amerikan şirketlerinin karları artıyor. Bunu getiren neoliberal düzen- dir.

Annual US Venture Capital Investment in China, 2010-2021

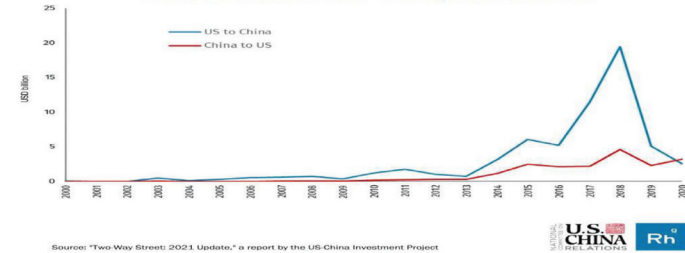

Neoliberal düzen Amerika'da özellikle 1980'lerden sonra başlatıldı. 2000'lerden sonra şirketlerde çok başarılı oldu. Türkiye için şu anda şirket karları çok yüksek ama sürdürülebilir olup olmadığını bilmiyoruz. Bence sürdürülemez. Neden dersiniz, çünkü artı değerden bahsedildi ve bunun tepetaklak olup, bölüşüme açılması gerekiyor. Böyle bir sorunumuz var. Şirket karlarının yüksek olmasına rağmen Gayri Safi Yurt İçi Hasıla içindeki payı neden bu kadar dalgalı, niye bu kadar düşüyor? O da vergilendirmeyle ilgili. Neoliberal düzen aslında kurumlar vergisini hızla aşağı çekti, aynı zamanda gelir vergisini de aşağıya çekti. Bugün Türkiye'de gelir vergisinin yüzde 91'ini emekçiler ödüyor. Geri kalan rant vergileri de yüzde 6-8 civarında. Rant ülkesiyiz, biz de buna ayak uydurmuşuz. Biz de Amerikalılaşmışız aslında. Amerika'daki eşitsizlik tabana yayılmış durumda, bunu başardılar. Bundan 20 sene önceki toplantılarda konuşuyorduk, neoliberal düzen gelecek ve herkes Amerikalılaşacak diye. Türk'üz ama Amerika burada çekti çevirdi sistemi bizi de kendisine benzetti. Burada sermayenin büyük avantajları var fakat bunun sürdürülemeyeceği resesyona açığa çıkıyor.

Bu kadar kar artarken, resesyona niye geliyor? İşin aslında, artı değeri nasıl bölüştürüleceği temel konu. Çin açısından bakarsak, aslında Çin açısından da yürüyor. Nasıl? Çin Amerika'da yatırım yapıyor, Amerika da Çin'de yatırım yapıyor. Çin de boş durmuyor.

NEW REPORT

Annual Pro-Rata Value of VC Transactions between the US and China, 2000-2020

Grafikte kırmızı renk ile gördüğünüz Çin 2016 yılında Amerika'ya yaklaşık 45 milyar dolar yatırım yapmış. Az para değil. Biz birkaç milyar dolar geldiği zaman seviniyoruz. Burada karşılıklı yatırımlar var.

Grafikte yeşil renkle gösterilen Amerika'nın Çin'deki yatırımları ve 2000'lerden sonra hızla artmış; 2008'de coşmuş. Amerika'da kriz çıkmış karlar düşmüş ama Amerikan sermayesi Çin'de yeni yatırımlar yapmış. Çin'inki öyle değil, satın almayla yürüyor. Çin'deki yabancı sermayenin yüzde 80'i Amerikan yatırımları. Yeni yeni Avrupalılar biraz daha ilgi gösterdiler; çünkü Çin dünyanın üretim merkezi. Burada sadece ucuz emek değil burada hüner de başka şeyler de var. Rekabet edecekseniz oraya bakıp rekabet ediyorsunuz, başka türlü zor. O anlamda Çin'e dikkat etmek gerek. Amerika'da ilgi görmüş medikal araçlardan tutun da birçok alanda Amerika Çin'de yatırım yapıyor. Bu yatırım oranları yavaş yavaş düşüyor çünkü Amerika korkmaya başladı. Elimizde bir enformasyon vardı o da gidiyor diyorlar. Enformasyon teknolojisinde Amerika bir numara; 20 şirketten belki 10'a yakını Amerikalı. Çinli şirketleri, Huawei başta olmak üzere, Amerika'dan Çin'e doğru gidiyor. Huawei şirketinin şu anda Amerika'ya girişi yasak. Amerika, daha ucuz üretimden korkuyor. Çin bunu gördü ve rekabeti askeri teknolojiye doğru götürüyor. Çünkü güç mücadelesinde olay askeriye gelir ve o noktaya da geldi.

Çin'deki değişim ilişkileri, Amerika'sız olmuyor, Amerika'da da Çin'siz olmuyor. Burada çok değişim ilişkisi var bunu ticaretten anlıyoruz. Mesela 1985 yılında Çin ile Amerika arasındaki ticaret açığı, 6 milyar dolardı. 2000 yılında bu 83 milyar dolar, 2022 yılında 309 milyar dolar oldu. 309 milyar dolar bizim milli gelirimizin yarısı. Sadece Amerika'nın Çin'e verdiği ticaret açığından bahsediyorum. Amerikalıların şeffaf bir yönü var, yaptıkları sitede bunu ay ay görüyorsunuz. Bu 309 milyar dolar ticaret açığı, aslında, 700 milyar dolar çıkan ticaret açığının yarısına yakını. Çin aslında üretiyor, Amerika'ya mal satıyor, Amerika da Çin'in sattığı malı tüketiyor, ondan da borç alıyor. Şu anda Japonya'dan sonra ikinci sırada.

1 trilyon dolara yakın, 975 milyar dolar Çin devleti özellikle 't bond' deni-

1985 : U.S. –China trade /million US dollar

Month	Exports	Imports	Balance
January 1985	319.2	293.1	26.1
February 1985	222.7	281.0	-58.3
March 1985	239.5	293.0	-53.5
April 1985	265.6	283.3	-17.7
May 1985	329.3	295.1	34.2
June 1985	280.9	348.7	-67.8
July 1985	383.1	344.4	38.7
August 1985	320.9	311.8	9.1
September 1985	339.1	391.8	-52.7
October 1985	377.1	385.5	-8.4
November 1985	316.3	327.5	-11.2
December 1985	462.0	306.5	155.5
TOTAL 1985	3,855.7	3,861.7	-6.0

2022 : U.S. trade in goods with China

Month	Exports	Imports	Balance
January 2022	11,475.2	47,846.9	-36,371.7
February 2022	11,594.0	42,260.0	-30,666.0
March 2022	13,375.1	47,373.5	-33,998.4
April 2022	11,201.7	41,772.2	-30,570.5
May 2022	12,321.3	43,864.4	-31,543.1
June 2022	11,678.4	48,625.3	-36,946.9
July 2022	12,267.2	46,664.1	-34,396.9
August 2022	12,906.7	50,348.8	-37,442.1
September 2022	11,953.5	49,247.9	-37,294.4
TOTAL 2022	108,773.1	418,003.2	-309,230.0

2022 : U.S. trade in goods with Japan

Month	Exports	Imports	Balance
January 2022	5,927.5	12,055.7	-6,128.3
February 2022	6,740.4	11,281.5	-4,541.1
March 2022	7,257.5	14,023.3	-6,765.9
April 2022	6,168.2	12,197.9	-6,029.6
May 2022	6,987.9	12,604.1	-5,616.2
June 2022	6,799.8	11,392.3	-4,592.6
July 2022	6,491.6	12,141.1	-5,649.4
August 2022	7,799.2	12,418.1	-4,618.9
September 2022	6,632.6	11,514.9	-4,882.3
TOTAL 2022	60,804.7	109,629.0	-48,824.3

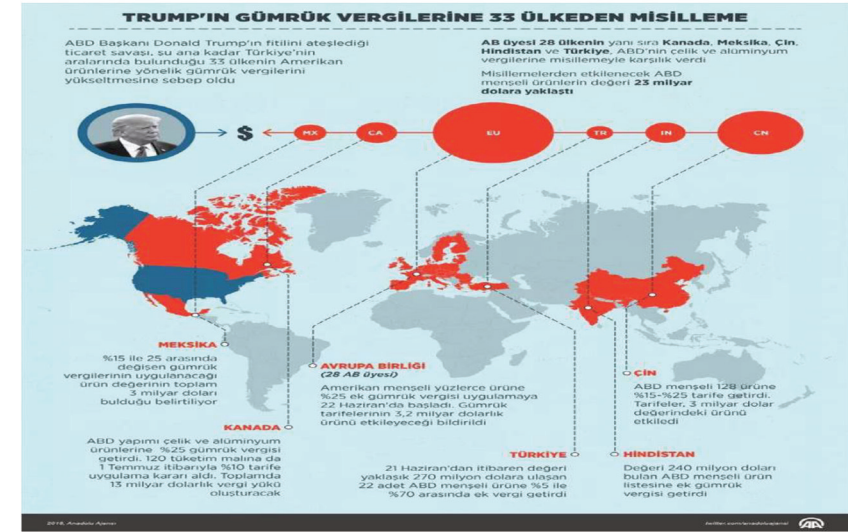
len Amerikan hazine bonolarını alıyor, güveniyor. 2008 krizi çıktı; Çinliler, 'ne olacak bizim hazine bonolarımız, bize bir kağıt da vermediniz' dediler. Bunlar dijital ortamda olduğu için 'Amerika devletine güvenin' cevabını verdiler. O ticaretin sürmesi için finansal ilişki olması gerekiyor onu da başardılar. Karşılıklı derinden giden bir finansal ilişki var ve ticari ilişki de sonuna kadar sürüyor. Orada bir sorun yok. Sektörler açısından Amerika'nın bir korkusu var. Çin'in de o korkuyu görüp kartları çekmesi ve kendine göre önlemler alması durumu var. Sıfır Covid politikası bunlardan biri bence. Mesela Amerika'nın büyük partnerlerinden biri olan İngiltere ile 9 milyar dolarlık, Japonya ile 48 milyar dolarlık bir ilişki var. Japonya da Amerika'nın önemli bir partneridir, ancak ticari ilişki Çin'in yarısı kadar.

Bunlardan neden bahsediyorum? Ticari ilişkiyi temel alırsak, bu sürüyor ve şimdilik büyük bir aksama yok. Ay ay takip ediyoruz. Amerika, Çin ile ticari ilişkilerine devam ediyor. Diğer taraftan, Google'da ABD-Çin Savaşı diye sormuşlar, 7 milyon 20 bin sonuç çıkmış. Google taramalarını önemsiyoruz, önemli bir big data'dır. İnsanlar bu iş nereye gider diye önemsiyor. Böyle büyük bir ticari ilişki var, buradan savaş çıkar mı diye insanlar sorguluyorlar. İş sonuçta silaha, nükleer tehdide geliyor.

En tehlikeli konu bu. Neden? Şu anda Rusya nükleer silahta birinci durumda. Stockholm Silah Endüstrisi'nden aldığım veriye göre açık farkla Rusya'nın Amerika'dan daha fazla nükleer başlığı var. Nükleer başlıkların kısıtlanmasıyla ilgili anlaşmalara rağmen durum bu. Rusya dünyaya bu kadar efeleniyorsa, bunun arkasında nükleer gücü var. Ukrayna'da bunu kullanmıyor yoksa durum facia olurdu.

Kapitalizm savaşlardan besleniyor. NATO da Ukrayna'ya silah veriyor, vekalet savaşı olarak görüyor ve silah yardımı ve çeşitli yardımlar yapıyor. Çin'in burada ne alakası var diyeceksiniz. Çin siyasi olarak bunlara sessiz kalarak, Ukrayna'ya girişi onaylamadığını söyleyerek, aslında Ukrayna'nın savaşını realize ediyor ve Çin de bir nükleer güç. Çin ve Rusya'nın, Hindistan'ın nükleer silahlarını topladım, Pakistan, İsrail Fransa ayrı bir cephe, onlarınkini topladım, dehşet

bir denge var ve bu denge sürekli takip ediliyor. Burada nükleer üzerinden bir güç mücadelesi var. Rusya, Hindistan ve Çin sayı olarak da "fena" gitmiyorlar ve bu gücü ciddiye almak lazım. Bunu Amerika nasıl halledecek, ekonomi nasıl yardımcı olacak? Bu krizle çözülecek; kriz de geldi. Bu kriz herkese biraz çeki düzen de verir. Bunalımlar, krizler yeni politikaların önünü açar. Ekonomik kriz çıkmadan sanıyorum bu uzlaşma olmayacak, onu görüyoruz. Bir çıktı kay-

bi olan bir dünyadan geçiyoruz. Trump'ın önlemleri var. Bu çıktı kaybı, 2026 için şöyle özetleyeyim: IMF sürekli bu hesapları yapıyor; son raporunda kırmızı ile gördüğümüz alan Çin'deki çıktı kaybını gösteriyor. Bu kriz aslında Çin'i de kırarak. Mavi renkli olan Amerika'yı gösteriyor. Amerika'yı kırdığı gibi dünyayı da kırarak. Çıktı kaybı demek işsizlik demek, yeni teknoloji politikaları demek, bunları gündeme getirecekler. Çıktı kaybını da bırakalım, Çin'in büyümesi yaşıyor. Büyük rekabet chip üzerinden devam ediyor, orada Çin'in açık ara üstünlüğü var. Sıfır Covid politikasının nasıl yanlış olduğunu vurguluyorsak, chip'de de Çin'in üstünlüğün getirdiği sorunları da vurgulamamız gerekiyor.

Prof. Dr. Melih Erdoğan: Ben sizin rakamlarınıza ve tablolarınıza ek yapmak isterim. Çin çağdaş sanat konusunda da dünyanın ikinci büyük aktörü haline geldi. Amerika'dan sonra ikinci sırada Çin geliyor. Amerika'dan sonra ikinci sırada İngiltere geliyordu; Almanya, Fransa devam ediyordu. Çin bu ülkeleri geçerek, ikinci sıraya yerleşmiş durumda. Anlattıklarınıza bağlı olarak pek çok konuyu bizlere düşündürdü.

Daron Acemoğlu dört kutuplu bir dünyadan bahsediyor, Amerika'dan sonra Rusya'nın sahneden çekilmesi daha sonra tekrar sahneye çıkması, Çin'in sahneye çıkması ve bir dördüncü kutup olarak Avrupa Birliği ve bazı gelişmekte olan ülkeleri de hesaba katarak bir yeni kutuptan bahsediyor. Malezya, Hindistan hatta Türkiye de bu grubun içine bir merkez olarak giriyorlar ve böyle bir belirgin bütünleşme başladığını söylüyor. Bu tabloda asıl önemli olan, bu dört kutuplaşmanın bir bakıma iyi olduğunu, dengeler oluşturduğunu söylüyor. İki taraflı iki kutuplu olsaydı gerilim çok artabilirdi. Onun yerine üçüncü, dördüncü kutbun çıkması bu dengelemeyi sağladı diye bir görüşü var.

Natalya Hanım da Rusya ile ilgili bize çok önemli bilgiler verecek. En sıcak konu bu. Şu anda açıktan açığa Rusya ve Ukrayna arasında bir savaş sürüyor ve bu savaş sadece Rusya-Ukrayna Savaşı diye görülemez, çok daha farklı boyutları var. Amerika da bunun bir tarafı aslında. Buradaki karmaşık değerlendirmeyi de yapmamız gerekiyor. Konuyla ilgili olarak Sözü Natalya Hanım'a veriyorum.

Prof. Dr. Natalya KETENCİ
Yeditepe Üniversitesi

Öncelikle toplantıya beni davet ettiğiniz için çok teşekkür ederim. Ben daha çok enerji krizinden bahsedeceğim, çok fazla siyasete girmeyeceğim. Burada öğrencilerim var, onlara da hep anlatıyorum. Savaş başladıktan sonra öğrencilerim Rus muyum, Ukraynalı mıyım diye sormaya başladılar. Babam Belarussu, annemin babası Ukraynalı, annem de Ukrayna'da büyüdü ama annesi Rus. Bütün kanlar bende olduğu için her tarafa dikkatli bakıyorum. Yakın zamanda her şeyin bitmesi ve barışın gelmesini diliyorum.

İşin daha çok ekonomik tarafına bakacağım. Savaş başladıktan sonra Amerika Başkanı Rusya'dan petrol ithalatını yasakladığını duyurdu. İngiltere de senenin sonuna kadar ithalatı durdurduğunu açıkladı. Bağımlılığa bakarsak, Amerika Rusya'dan sadece yüzde 3 petrol ithal ediyor. İngiltere için bu rakam yüzde 8'e çıkıyor. Yani çok fazla Avrupa gibi Türkiye gibi bağımlı değil. Avrupa'ya geçmeden önce ben bu krizin İngiltere'ye etkisini göstermek istiyorum. Sonuç olarak doğal gaz, petrol ithalatı yavaşladı ve İngiltere çok büyük bir kriz yaşamaya başladı. Aslında Rusya-Ukrayna Savaşı tek bir sebep değil İngiltere'de başka sorunlar da daha önce başlamıştı. 2022 Bahar aylarında İngiltere'de enerji fiyatları yüzde 50 arttı. 2022-2023 kışında yüzde 80 artış bekleniyor. Bu şekilde büyük

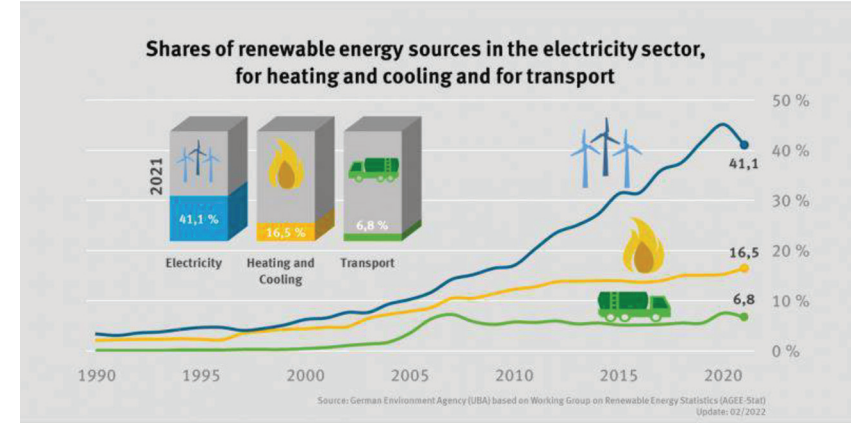
bir enflasyon başladı ve bu enflasyon daha çok elektrik, doğal gaz, enerjiden kaynaklanıyor.

2022 Ocak ayında yani savaş başlamadan önce İngiltere yüzde 5,5 enflasyonu gördü. Son 30 yılın en yüksek enflasyonuydu. Ekim ayına geldiğimizde, İngiltere'de enflasyon yüzde 11'e çıktı. Yine İngiltere için son 41 yılın en yüksek enflasyonuydu. Enflasyonla savaşmak için İngiltere Merkez Bankası sürekli faizleri artırmaya devam ediyor. En son Kasım 2021'de Merkez Bankası'nın enflasyon oranı 0,10'du. Uzun yıllardır 0,10 enflasyonla devam ediyorlardı. 2021 Aralık ayından sonra bugüne kadar faizi her ay 0,25 yükseltmeye başladılar. Son Kasım 2022'de 0,75 artışla, faiz yüzde 3'e geldi. O kadar bağımlı olmayan ülke ama bir kriz yaşıyor.

Avrupa enerji bağımlılığına baktığımızda, Avrupa'ya ham petrol ithalatının yüzde 27'si, kömür ithalatının neredeyse yarısı, doğal gazın yüzde 41'i Rusya'dan geliyor. Avrupa o kadar dikkat etmesine rağmen Rusya'ya bağımlı kaldı. Uzun zamandır yenilenebilir enerji yatırımları yapıyor ama bu yatırımlar çok yavaş ve şimdilik efektif değil, dolayısıyla Rusya'ya bağımlı kaldılar. Yeşil enerjiye dönmek için özellikle Almanya ve diğer ülkeler kömür üretimini ve kömür kullanımını da azaltıyorlar. 2011 yılında Japonya'da yaşanan Fukuşima Nükleer Santrali kazasından sonra birçok Avrupa ülkesi nükleer enerji merkezlerini kapattı, bazıları da 2025 yılı itibarıyla kapatma kararı aldılar. Kriz olduktan sonra yenilenebilir enerji yetmeyebilir denilerek, eski enerji kaynaklarına dönmek zorunda kaldılar.

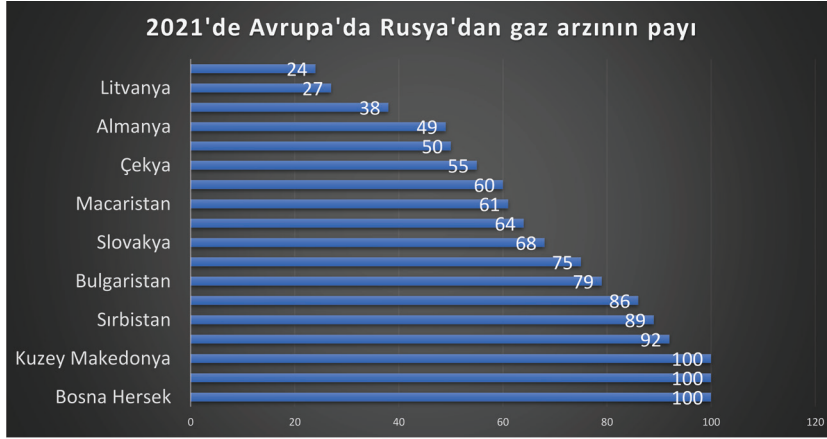
Ben Avrupa'dan bir ülkeyi seçtim. Ekonomik olarak güçlü bir ülke olan Almanya, enerjide Rusya'ya çok bağımlı. Kömür üretimini de kullanmayı da yavaş yavaş azaltmaya başladı. O nedenle doğal gaza dönüyordu ve mesela 2020 yılında Almanya doğal gaz ithalatının yüzde 49'unu Rusya'dan yaptı. Savaştan sonra azaldı ve Rusya'dan doğal gaz ithali tamamen bitmedi ama yüzde 26'ya düştü. Son sekiz ayda doğal gaz faturası çok yükseldi ve petrol da doğal gaz gibi büyük oranda Rusya'dan geliyordu. Almanya Rusya'dan doğal gaz almasını yavaş yavaş istemeden azaltıyor. Yan komşularına geçiyor. Eskiden Almanya Norveç'ten

yüzde 19 doğal gaz ithal ediyordu; Eylül 2022'de bu oran yüzde 37'ye çıktı. Aynı zamanda Hollanda'dan eskiden yüzde 13 doğal gaz ithal ediyordu; geçtiğimiz Eylül ayında bu rakam yüzde 29'a çıktı. Almanya enerjide bağımlı ama tüketimini de yavaşlatmıyor; tüketim artıyor. Daha fazla tüketmeye devam ediyor. Daha fazla kömür tüketmeye devam ediyor, daha fazla doğal gaz tüketmeye devam ediyor ve yetmiyor. Doğal gaz fiyatları da ülkede artmaya devam ediyor. Bunu çözebilmek için Federal Yenilenebilir Enerji Birliği, 2030'da, ısı için yüzde 50'den fazlası yenilenebilir enerjiden kullanılabilir diyor.

Bir grafik göstermek istiyorum. Almanya yenilenebilir enerjide çok ileri bir ülke. Bugün elektriğinin yüzde 41'i yenilenebilir enerjiden geliyor. Rüzgar enerjisinde Almanya örnek bir ülke. Isı ve soğutma içinse yüzde 16,5'i yenilenebilir enerjiden geliyor. Onu yüzde 50'ye çıkartmayı düşünüyorlar. Sekiz sene sonra 2030 yılına kadar bunu çıkartmaları mümkün mü, onu birazdan anlatacağım. Yenilenebilir enerji için birçok ülkeye örnek bir ülke Almanya.

Almanya savaş başlamadan önce ithalatın yüzde 49'unu Rusya'dan yapıyordu.

Mesela Bosna-Hersek, Kuzey Makedonya, Moldova doğal gaz ithalatının yüzde 100'ünü Rusya'dan alıyordu. Ondan sonra Litvanya, Sırbistan, Avusturya, Bulgaristan, Finlandiya olarak gidiyor. Slovakya, Yunanistan Rus doğal gazına bağımlı ve bunu hemen değiştirmek mümkün değil. Ne kadar yenilenebilir enerji kullansak da bu çok yavaş bir süreç aslında. Yine de Avrupa Birliği'nin toplam doğal gaz ithalatını yüzde 7,5'e düşürdüğüne dair haberler çıkıyor. Ne kadar doğru emin değilim ve petrol ithalatını da yılsonuna kadar yüzde 10'a kadar düşürmeyi planlıyorlar. Aynı zamanda Avrupa Birliği Rusya'dan kömür ithalatını tamamen durdurmayı planlıyordu ama Almanya, Hollanda Rusya'dan kömür ithal etmeye devam ediyor. Avrupa Parlamentosu, doğal gaz ve nükleer enerjiyi yeşil enerji olarak kabul ettiler ve istatistiklerde nükleer enerji, yenilenebilir enerji içinde yer alıyor. Yani Almanya 2030 yılında biz yenilenebilir enerjiden tüketim yapacağız dediğinde doğru söylüyor çünkü nükleer enerji de bu grubun içinde olacak. Sürdürülebilir yatırım nükleer enerji için daha fazla artacak. Pek çok Avrupa ülkesi, kapatılan ya da kapatılmak üzere olan kömür santrallerinin ömürlerini uzatmaya karar verdiler ve kömür santrallerini kapatmıyorlar.

Daha önce nükleer enerji üzerine araştırma yaptım. Avrupa, Fukuşima Nükleer Santrali kazasından sonra nükleer enerji santrallerini kapatmaya çalışıyordu

ama Rusya ve Çin'de çok fazla artış gördük. Amerika'da da nükleer santrallerin arttığını görüyoruz. Şimdi Avrupa'da da geri dönüş başladı ve nükleer enerjiye karşı çıkan ülkeler tam tersine geri dönüyorlar. Almanya devre dışı bırakmak istediği nükleer santrallerini kapatmaktan vazgeçti. Belçika 2025 yılında tamamen kapatmak istedikleri nükleer santrallerini 10 yıl daha uzattı. Hollanda iki nükleer santral inşa etmeye karar verdi. Fransa 2050 yılına kadar 14 yeni santral kurmayı hedefliyor. İngiltere de aynı şekilde 2050 yılına kadar öngörülen elektrik talebinin yüzde 25'ini nükleer enerjiden karşılamayı hedefliyor. Türkiye, Fransa, Çin, Hindistan, toplam 19 ülkede 51 yeni nükleer santrallerin yapımı sürüyor.

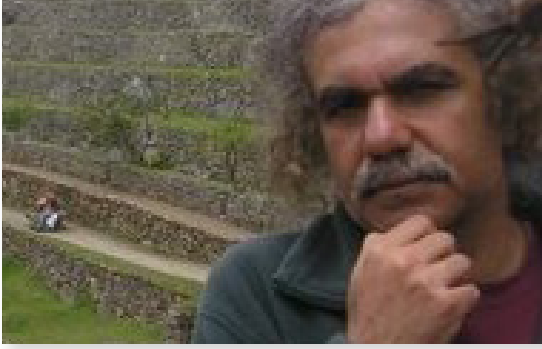
Bizde durum nasıl? Türkiye'nin doğal gaz ithalatının yüzde 33'ü Rusya'dan geliyor; kalan Azerbaycan'dan alınıyor. Petrol olarak çok bağımlı değil ama başka ülkelerden petrol ithal ediyor. Petrolün yüzde 18'i, kömürün yüzde 36'sı Rusya'dan geliyor. Rusya'da bir sorun yaşanmaya başlandı. Savaş başladıktan sonra Avrupa kömürü daha az kullanmayı ve tamamen bırakmayı istedi. Ama Rusya hiç kaybetmedi çünkü Hindistan ve Türkiye daha fazla kömür almaya başladı, hatta kömür ihracatında artış bile yaşadı. Savaş başladıktan sonra bile artış gördük.

Türkiye doğal gazda yüzde 98, petrolde yüzde 92, kömürde yüzde 50 olarak ele aldığımızda toplamda yüzde 72 dışa bağımlı bir ülke. Bu savaşın Avrupa'ya etkisi bizim için önemli bir örnek; çok hızlı şekilde bağımlılıktan kurtulmak gerekiyor. Avrupa'da yaşanan o şoku yaşamadan yeni teknolojiler kurarak kesinlikle bunu çözmek gerekiyor.

Prof. Dr. Melih Erdoğan: Natalya Hanım ilginç noktalara değindiniz. Konuşmaların hepsinin sonunda ithalat, ihracat, iş gücü, ekonomi, enerji gibi vurgulamalar yapıyoruz. Bunların hepsi sonuçta sayısal değerlerle ifade edilebilen, parasal ifade bulan noktalar ve konulardır. Böyle olduğu anda da bizim muhasebe ve denetim alanımızın radarına girmiş olurlar. Bu ilişki önemli olduğu kadar bizim alanımızdaki deneyim, özellikle tarihsel birikim, iktisat ve uluslararası ilişkiler gibi alanlara da etki edecek, fayda sağlayacaktır. Hiç unutmayalım ki, 2001 yılında Amerikadaki Enron skandalı -orada hem muhasebe hem de denetim olayı vardı- Amerikan ekonomisini sarstı. Amerikan ekonomisinin sarsılması demek dünya ekonomisinin de sarsılması demek. Bu örnekle de vurgulamış olayım. Konuşmacılara hepsine ayrı ayrı içten teşekkürlerimi sunuyorum. Bizi dinlediğiniz için sizlere de ayrıca teşekkür ediyor, saygılarımı sunuyorum.

SUNUŞ

Prof. Dr. Murat ÖZYÜKSEL
University of British Columbia / Kanada

I. Dünya Savaşına Giden Yolda Kutuplaşmanın Kilit Noktası: Osmanlı-Alman Yakınlaşması

Konuşmama başlamadan önce, TİDE ve MÖDAV'a bu değerli toplantıya beni davet ettikleri için çok teşekkür ederim. Ben konuya tarihsel açıdan bir katkı yapmaya çalışacağım.

19. yüzyılda kutuplaşma denilince akla “Doğu sorunu” ve Osmanlı İmparatorluğu geliyor. Osmanlı Devleti o dönemde çok toprak kaybetmiş olsa da, hala önemli bir İmparatorluk'tu ve “Şark Meselesi” büyük güçlerin imparatorluğu paylaşma sorunsalından kaynaklanıyordu.

Doğu sorunu bağlamında 19. yüzyılın ilk yarısında uluslararası arenanın başlıca aktörleri Rusya, Fransa, İngiltere ve Avusturya idi. Rusya, Boğazlar'ı ele geçirmek, sıcak denizlere ulaşmak isterken, İngiltere ile Fransa ise Rusya'yı engellemeye çalışıyordu. Bu konuda aralarında çıkan çelişkiler bazen diplomasi yoluyla çözülemeyecek kadar uzlaşmaz bir noktaya gelebiliyordu. Bunun en somut örneği Kırım Savaşı'dır. Rusya, Osmanlı İmparatorluğu üzerindeki nüfuz dengesini kendi

lehine bozmak istemiş ve bu politikasıyla tarihin en kanlı savaşlarından birine neden olmuştu. O kadar ki, İngiltere ve Fransa Osmanlı İmparatorluğu ile birlikte Rusya'ya karşı savaştı. Kırım savaşından sonra Avrupada uzunca bir süre sular duruldu ancak aynı süreçte Rusya da toparlandı. Bu sürecin sonunda, Rus çarı II. Alexander Osmanlı İmparatorluğu'na yeni bir savaş açtı. 93 Harbi olarak da anılan 1877-1878 harbinde Osmanlı Devleti tarihinin en büyük yenilgisine uğradı.

Bu arada 19. yüzyılın ikinci yarısında başta Almanya olmak üzere uluslararası arenaya yeni aktörler dahil olmuştu. Almanya Birliği'nin kuruluşu, 1871 yılında Sedan Savaşından sonra gerçekleşti. Almanlar bu savaşta Fransızları kısa sürede perişan etti ve III. Napolyon 2 Eylül'de teslim oldu. Söz konusu savaş, III. Napolyon'un tahttan düşüşüne ve 18 Ocak 1871'de III. Cumhuriyet'in kuruluşuna neden olmuştu.

Alman Birliği'nin kuruluş sürecinin mimarı Otto von Bismarck'tır. Birliği kurmak için çok sayıda irili ufaklı Alman devletlerini bir araya getirmek gerekiyordu ve bu süreç Danimarka, Avusturya ve Fransa ile savaşmayı içeren zorlu bir mücadeleyi gerekli kılıyordu. Bir reel politika uzmanı olan Bismarck bu amacına ulaştıktan sonra, statükoyu korumaya yönelik defansif bir siyasete yönelmişti. Yeni dış politikasının temeli, gururu kırılmış ve rövanşist duygularla dolu olan Fransa'nın yalnız bırakılması olmuştur. Zira bir diğer büyük güçle ittifaka girmesi Fransa'yı bir intikam savaşına yönlendirebilirdi. İngiltere ile Fransa sömürgecilik rekabeti nedeniyle nasıl olsa bir araya gelemeceklerinden, Bismarck'a göre, Fransa için potansiyel müttefikler Avusturya ve Rusya olabilirdi. Bu nedenle Bismarck, Avusturya-Macaristan ve Rusya'yı yanında tutmaya çalıştı. Rus ve Avusturya imparatorlarıyla iki kez, ‘Üç İmparatorlar Birliği’ adı verilen ittifak sistemini kurdu. Bismarck'ın bu girişimlerinin amacı; Avusturya ve Rusya arasında Balkanlar üzerinde süre gelen sürtüşmeyi önlemek ve aynı zamanda Fransa'dan gelebilecek tehditlere karşı kendi safına yeni müttefikler katmaktı. İlk kez 1871'de Berlin'de toplanan taraflar, Avrupada barışı tehdit edecek her türlü etkenler karşısında birlikte hareket etme yönünde karar aldılar. Ancak Avusturya ve Rusya'nın Balkanlar üzerindeki çekişmeleri Almanya'nın uzlaştıramayacağı kadar büyüktü.

Bu nedenle Bismarck zorunlu karar aşaması geldiğinde, Avusturya ile yola devam etmeyi seçti.

Bismarck'ın statükocu ve defansif politikası Almanya'nın ekonomik gereksinimleri sebebiyle uzun süre devam edemedi. I. Wilhelm'in ölümü üzerine İmparator olan II. Wilhelm, şansölyesi Bismarck ile çelişerek agresif ve yayılmacı bir politika uygulamaya başladı. Bu dönüşümü anlamak için kişisel tercihlerden çok yapısal faktörlere bakmak gerekiyor. Zaten zengin maden yatakları üzerine kurulmuş olan Almanya kısa sürede büyük bir sanayi ülkesine dönüşmüştü. Bu yeni devlet birliğini kurduktan kısa bir süre sonra demir, çelik ve kömür üretiminde dünyanın en önde gelen ülkesine dönüşmüştü. Almanya tarih sahnesine çıktığında diğer emperyalist devletler potansiyel anlamda sömürgeleştirilebilecek toprakları paylaşmış bulunuyorlardı. Bu nedenle Almanya'nın klasik sömürgeleştirme dışında başka bir yol bulması gerekiyordu.

Sonuç olarak Almanya'nın güçlü ve agresif bir biçimde paylaşım savaşına katılması diğer emperyalistleri uzlaşmaya itti. Dünya Savaşı öncesinde İngiltere, Fransa ve Rusya bir ittifak sistemi oluşturmuşlardı bile (Rus-Fransız İttifakı, İngiltere-Fransa ve Rus-İngiliz antlaşmaları). Almanya ise sadece Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile ittifak kurabildi. Avusturya ekonomisi çeşitli ticaret antlaşmalarıyla Alman ekonomisine entegre edildi.

Uluslararası arenadaki bu değişim Almanya için Osmanlı İmparatorluğu'nun önemini dramatik biçimde artırmıştı. Bismarck'ın statükocu politikası çerçevesinde Osmanlı İmparatorluğu'nun bir önemi yoktu. Ancak II. Wilhelm'in tahta çıkışıyla birlikte, Osmanlı Devleti Alman dış politikasının en önemli unsuru haine dönüştü. Bismarck'ın yaklaşımı kısa ve öz olarak tarihe geçen iki önemli ifadeyle somutlaştırılabilir. Birincisi, "İstanbul'dan gelen mektupları okumaya değmez", diğeri ise, "tüm doğu topraklarını tek bir Pomeranyalı askerinin kemiklerine deşmem" ifadeleridir. Bu ifadelerinin nedeni Rusya'yı kızdırmamak, onu Fransa'nın saflarına katılmaktan vazgeçirmektir. Bismarck, İstanbul'dan gelen mektupları okumaya değer bulmazken, II. Wilhelm, 1888 yılında, İstanbul'a gi-

derek Abdülhamid'i ziyaret etmiş, bu ziyaret hem Wilhelm hem de Abdülhamit açısından yeni bir birlikteliğin temelini oluşturmuştur.

Sultan Abdülhamit Yıldız Sarayı'nda Şale köşkünü imparator Wilhelm'i ağırlamak için yaptırmıştı. İki imparator bu ziyaret sırasında oldukça yakınlaşmışlardı. İki imparator da Fransızca bildiklerinden, zaman zaman tercümanları devre dışı bırakarak birbirlerine sırdaşlarıymış gibi davranabilmişlerdi. Abdülhamit Wilhelm'e uzun uzun emperyalist güçlerin Osmanlı İmparatorluğu'nda nüfuz elde etmek için çevirdikleri entrikalardan şikayet etmişti. Wilhelm ise Sultan'a bu güçlerin bundan böyle bu kadar rahat davranamayacaklarını, zira kendisinin Osmanlı İmparatorluğu'nun yanında olacağını ima etmişti. Karşılıklı olarak değerli hediyeler verilmiş, veda yemeğinde II. Wilhelm Osmanlı-Alman dostluğunun şerefine kadeh kaldırmıştı. Nereden bakılırsa bakılsın artık Doğu sorununa yeni bir aktör katılmaktaydı.

(Fotoğraf 1: 22 Ekim 1898 tarihli L'illustration dergisinde Osmanlı-Alman dostluğunu temsilen yayımlanmış hayali bir çizim)

Osmanlı İmparatorluğu üzerinde Alman nüfuzu iki önemli temel üzerinde gerçekleşmişti. Bunlardan biri Bağdat demiryolu girişimi, diğeri ise Osmanlı ordusunda görev yapan Alman komutanlardır. Alman subaylardan en öne çıkanları Otto Liman von Sanders, Erich von Falkenhayn ve Colmar von der Goltz'tur. Bu süreç 1883 yılında, daha sonra Goltz Paşa olarak anılacak olan von der Goltz'un gelişyle belirgin hale gelmiştir. Üstelik Jön Türk devriminden sonra azalan Alman etkisi Goltz'un ikinci kere Osmanlı ordusuna gönderilmesiyle yeniden güçlenmiştir. Goltz, Osmanlı ordusunda, Alman sisteminin, Alman geleneğinin temellerini atmıştı. Osmanlı ordusundaki Alman subayların sayısı ve etkisi I. Dünya Savaşı sürecinde sürekli olarak artmıştır. Goltz daha sonra Alman Genel Kurmay başkanlığına kadar yükselecektir.

(Fotoğraf 2: Goltz Paşa ve eşinin Beyoğlu'nda bir fotoğrafçıda çekilmiş fotoğrafları)

Sonuç olarak iç ve dış koşullar Osmanlı İmparatorluğu'nu Almanların nüfuz alanına doğru itti. Bu gelişmede Marschall von Beberstein gibi önemli bir devlet adamının, 15 yıl gibi uzun bir süre Osmanlı büyükelçiliği görevinde bulunması da önemli bir rol oynadı. Büyükelçi Marschall'ın önemini anlamak için ondan bir alıntı yapmak yeterli olur: *“İngiliz emperyalizmi ve ABD'deki olağanüstü endüstriyel gelişme (...) bizim en iyi pazarlarımızı tehdit ediyor. Osmanlı İmparatorluğu bu gelişmeleri telafi edebileceğimiz tek yerdir. Eğer bu nedenle bizimle rakiplerimiz arasında siyasi gerilimler olacaksa, varsın olsun. Bu amaç uğruna ödemek zorunda olduğumuz bir fiyat varsa öderiz.”*

(Fotoğraf 3: Marshall von Bieberstein)

Sultan Abdülhamit'in bu bağlamda alıntılacağı sözleri tam da Marshall'ın temennisine dayanak olmak anlamına gelir: *“Almanya kuvvetini boşuna harcayarak her yerde kendisine faydasız koloniler arayacağına, nüfusunu İran Körfezi'ne*

kadar uzatsaydı, hem bizim için hem de kendisi için çok daha iyi olurdu.” Sadece Abdülhamid değil dönemin münevverleri de benzeri düşünceler dile getirmişlerdi. Mesela Mehmet Akif Ersoy şöyle yazmıştı: “Biz mahvolursak Doğu'nun anahtarı Almanların değil rakiplerinin eline geçecektir. Doğu'yu korumak ve uygarlaştırmak, Doğu'ya doğru Osmanlılar ile birlikte gitmek, Doğu'yu Alman ticaret ve sanayi için kazanmak... İşte kendisini bilen Osmanlı ve Alman hükümetleri için büyük bir program.”

Şimdi Bismarck'ın Osmanlı-Alman ilişkilerine bakışının farklılığını, bir cümleyle hatırlayalım: “Tüm Doğu topraklarını tek bir Pomeranyalı askerinin kemiklerine değiştirmek.” Sultan Abdülhamid daha sonra Bismarck'ın bu yaklaşımını şöyle yorumlamıştır: “Şark bir Pomeranyalı neferin bile hayatından fedakarlık edebilecek kadar değerli değildir sözü, herhalde Bismarck'ın hakiki düşüncesini aksettirmiş olamaz. Çünkü o takdirde bir devlet adamı olarak pek kısa görüşlü olduğunu söylemek yerinde olur. Belki de bu sözü söylediği o zaman, Şark'a ait meselelerle meşgul olmak için henüz erken bulmuş olabilir.”

Bilindiği gibi Almanya'nın Osmanlı İmparatorluğu üzerine kurduğu nüfuzun en temel ayağı Bağdat demiryolu idi. İşte bu noktada bir kez daha Marschall von Beberstein'a kulak vermek yerinde olur: “Eğer Almanya Doğu'da ekonomik etkinliğini artırmaya devam ederse, Anadolu Demiryolu Bağdat'a kadar bir Alman girişimi olarak ve yalnız Alman malzemesi kullanılarak gerçekleştirilirse, ‘tüm Doğu topraklarının tek bir Pomeranyalı askerinin kemikleri kadar değer taşımadığı’ ifadesi aktüel gerçekliğini yitirmiş bir tarihi am olarak kalacaktır.” Sultan Abdülhamid de bu konuda şöyle diyor: “Allah izin verirse bu büyük eseri, Alman parası ve Alman mühendislerin yardımıyla tatbik mevkine koyabiliriz.” Görüldüğü gibi yine birbiri ile son derece uyumlu iki yaklaşımla karşı karşıyayız.

Gelelim Bağdat demiryolunun İngilizler açısından önemine. Hindistan, İngiliz emperyal sisteminin can damarı, İngiliz yönetiminin kırmızı çizgisiydi. Bu nedenle, İngilizlerin Berlin'den Bağdat Körfezi'ne ulaşacak Alman kontrolündeki bir demiryoluna tahammül göstermeleri olanaksızdı. Bağdat demiryolunun im-

tiyaz mücadelesi bile zorlu çatışmalara ve çok sayıda ilginç ve önemli gelişmelere yol açmıştı. Mesela Almanların Osmanlılara yaptığı teklife İngilizler karşı bir öneriyle yanıt vermişler ve bu konuda Damat Mahmut Paşa'nın desteğini almışlardı. Abdülhamid'in kardeşi Seniye Hatun'un eşi olan Damat Mahmut Paşa, imtiyaz İngilizlere verilmeyince, oğullarıyla birlikte yurt dışına kaçmıştı. Üstelik Paşa Jön Türklere katılmış, oğlu Prens Sabahaddin adıyla Jön Türklerin önemli liderlerinden biri haline dönüşmüştü.

Hindistan ve Bağdat demiryolu bağlamında İngiltere'deki atmosferi anlamamız için bir-iki alıntı yapacağım. İlki Başbakan Lloyd George'dan: “Hindistan'da güvende olmamız tümüyle Basra Körfezi'ndeki konumumuzun devamına bağlı. Tarihe bakarsak Basra Körfezi'nde üstünlüğünü kaybetmiş her büyük gücün, kısa süre sonra Hindistan'ı da kaybettiğini görürüz. Bu geçmişte de böyleydi, bugün de böyle ve gelecekte de muhtemelen böyle olacaktır.” The Saturdey Review gazetesinin başlığı ise şöyleydi: “Bağdat Demiryolu'nun nihai amacı Hindistan'dır.” Bu hususu Dışişleri Bakanı Edward Grey'in sözleriyle noktalayalım: “En önemli amacımızın Basra Körfezi'ndeki ve onun uzantısı olarak Mezopotamya'daki İngiliz çıkarları olduğunu hiçbir zaman aklımızdan çıkarmamız gerekir.”

Bu arada Padişahın Şam'dan başlayıp Mekke'ye kadar ulaşacak olan Hicaz demiryolunun inşasına karar vermesi İngilizlerin korkularını arttırdı. Her ne kadar Hicaz demiryolu Osmanlı devletince yapılacak olsa da, Bağdat demiryolunun bir parçası olma niteliğiyle bölgedeki Alman nüfuzunu olabildiğince artıracaktı. Abdülhamid için Hicaz demiryolunun önemi, tüm Müslümanların hac farızasını yerine getirmelerini kolaylaştırarak, Halifelik konumunu güçlendirmek istemesinden kaynaklanıyordu. 1877-78 Osmanlı - Rus savaşında Balkanlarda kaybedilen topraklar nedeniyle Osmanlı demografisi Müslümanlar lehine değişmişti. Bu değişim, Abdülhamid'in İmparatorluk'taki birleştirici güç işlevi görebilecek tek ideolojinin İslamiyet olduğu düşüncesini iyice güçlendirmişti. Bir başka ifadeyle, Milliyetçilik virüsünün Kürtlere, Araplara, Arnavutlara da bulaşmasını engellemek ancak İslamcı bir politikayla mümkün olabilirdi. Bir reel politika ustası olan Abdülhamid'in bunun ötesinde tüm Dünya Müslümanlarını emperyalist devlet-

lere karşı ayaklandırmak gibi bir düşüncesi yoktu. Ancak sömürgelerinde ağırlıklı olarak Müslüman nüfus barındıran emperyalist güçlerin algısı bu doğrultudaydı ve Halifelik merkezli bir Müslüman ayaklanmasından ürkmektedirler. Abdülhamid de büyük güçlerin bu korkusunu onlara karşı bir koz olarak kullanıyordu.

İşin ilginç yanı, Abdülhamid'in gerçekçi ve defansif anlamdaki panislamizmine karşı, Alman yöneticilerinin gerçek anlamda saldırgan bir panislamist politika uygulaması doğrultusunda Padişah'ı kışkırtmalarıdır. Alman politikasının belirlenmesinde etkili olan diplomat, hukukçu, ilk çağ tarihçisi ve arkeolog Max von Oppenheim'in İmparator Wilhelm'e yazdığı bir rapor, bu durumun net bir göstergesidir. Oppenheim raporunda, Mısır, Hindistan ve diğer İslam sömürgelerindeki hareketlenmelerin İslam'ın henüz bitmediğini gösterdiğini vurguluyordu. Bu nedenle İngiltere'nin en büyük korkusunun Halife'nin önderliğinde Müslüman sömürgelerin ayaklanarak İngiltere'yi çembere alması olduğu tezini ileri sürüyordu. Oppenheim'a göre "daha az korkak" bir Osmanlı Padişahı İslam dünyasındaki potansiyeli İngilizlerin aleyhine çevirebilirdi.

1898'de II. Wilhelm bir kez daha Abdülhamid'i ziyaret etti. Bu ziyaret de ilki gibi çok şaşalı geçti. Gördüğümüz 1898 yılına ait bu kartpostal Almanlar tarafından bu gezi şerefine basılmıştı.

(Fotoğraf 4)

Sultanahmet Meydanı'ndaki Alman Çeşmesi de, Bağdat Demiryolu'nun imtiyazının Alman firmalarına verilmesi şerefine, II. Wilhelm tarafından yine bu gezide hediye edilmişti.

(Fotoğraf 5: Alman Çeşmesi'nin Açılış Töreni)

Aynı gezide II. Wilhelm Şam'da Selahaddin Eyyubi'nin mezarı başında, tarihe geçen bir konuşma yaptı. Bu söylevinde, "Dünyadaki 300 milyon Müslüman bilsin ki, ben onların en büyük dostu ve koruyucusuyum" demişti. Bu 300 milyon Müslümanın sadece 20 milyonu Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşıyordu. Buram buram panislamizm kokan bu konuşmanın, Müslümanların yaşadığı ülkeleri kolonileştirmiş olan emperyalist devletlerde dehşet uyandırmış olmasına şaşmamak gerek. Nitekim Kayzer'in gezisini izleyen bir İngiliz gazeteci, bu sözleri duyunca "umarım bu dostluk Hindistan'a kadar ulaşmıyordur" demekten kendini alamamıştı.

Wilhelm'in gezisi Alman endüstrisine yeni ufuklar açması bakımından da bir dönüm noktasıydı. Şansölye Fürst von Bülow artık kendileri için “*güneşte yer almanın*” zamanının geldiğini söylüyordu: “*İmparatorun gezisinin kazanımları umarım ki Fırat kıyılarına kadar ulaşacaktır. Endüstrimiz için geniş bir iktisadi faaliyet alanı ve güç zamanlarda önemi anlaşılacak kahraman bir dost kazandığımız kanaatindeyim.*”

Gerçekten de Almanlar Bağdat demiryolu girişiminden, Adana ve Konya'da pamuk üretimi hakkı gibi önemli ekonomik çıkarlar sağlamışlardı. Nitekim, Alman pamuk endüstrisi 1904 ile 1913 yılları arasındaki kısa sürede, Anadolu'dan, Afrika'daki tüm kolonilerinden daha fazla pamuk elde etmeye başladı.

Bağdat demiryolu İmtiyaz mücadelesi çok zorlu geçmişti. Sonuçta Almanlar imtiyazı 1903 yılında elde etmeyi başardı. Fransız gazeteci André Chêradame bu başarıyı; “*Almanların Bağdat Demiryolu imtiyazını elde etmeleri, siyasi, askeri ve ticari sonuçları bakımından belki de Fransa-Prusya Savaşından beri meydana gelen en önemli olaydır.*” diye yorumlamıştı.

Bu arada uluslararası güç ve ittifak dengesinde olağanüstü değişimler meydana gelmekteydi. Bilindiği gibi, İngiltere'nin geleneksel düşmanları Fransa ve Rusya idi. Rusya'nın, Boğazlar üzerindeki egemenlik planları İngilizleri her zaman ürkütmüştü. Bunun yanı sıra İngiltere, Fransa ile de sömürgecilik konusunda sürekli bir çatışma içindeydi. O kadar ki 1898 yılında Mısır sebebiyle iki ülke arasında neredeyse savaş çıkacaktı. Ama 20. yüzyıla girildiğinde İngiltere'nin bu Fransa ve Rusya konusundaki kaygıları kaybolmaya başladı. Ruslar 1904 yılında Japonya savaşında yenildi. Ardından Rusya'da 1905 devrimi oldu. Bu gelişmeler sonucunda Rusya gücünü önemli ölçüde yitirdi. Ayrıca, İngiltere ile Fransa da sömürge paylaşımı konusunda birbirlerine daha uyumlu davranmaya başladılar.

Bütün bunlar, Alman İmparatorluğu'nun şaşırtıcı bir hızla güçlenerek paylaşım sürecinde etkili ve tehdit edici bir unsur olarak yer almasının sonucuydu. Mesele Almanya'nın donanmasını güçlendirmesi İngiltere'nin kaygılarını alabildiğine artırmıştı. Çünkü İngiliz yöneticilerine göre, Almanya bir kara ülkesi idi ve

donanmalarını sürekli güçlendirmeleri İngiltere'nin denizlerdeki egemenliğini tehdit etmekten başka bir amaca dayanıyor olamazdı.

Sonuç olarak artık uluslararası denklem değişmişti. Alman tehdidi, rakip güçleri uzlaşabilecekleri bir noktaya taşıdı. Almanya'ya karşı ilk uzlaşanlar Bismarck'ı haklı çıkarırcasına Fransa ile Rusya olmuştu. Fransa ile İngiltere de 1904 yılında sömürge sorunlarını halledip, antlaşma imzaladılar. Son olarak, Rusya ile İngiltere'nin de 1907 yılında anlaşmasıyla, Almanya uluslararası arenada kendini izole edilmiş bir biçimde buldu.

Bu durum Almanya açısından Osmanlı İmparatorluğu'nun önemini artırmaktaydı. Ancak 1908 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nda Meşrutiyetin beklenmedik şekilde ilanı, Alman yönetimi için tatsız bir gelişmeydi. O sırada Bağdat Demiryolu genel müdürlüğüne atanmış olan ünlü Alman politikacı Karl Hefflerich bu konudaki yorumu bu gerçeğin altını çizmekteydi: “*Burada parlamento seçimleri dolayısıyla hemen her ülkenin bayrağına rastlamak mümkün, bir tek bizim ve Avusturya'nın bayrağı yok. ...Tümüyle tersine dönen koşullar altında Marschall'ın konumunun nasıl değişmiş olduğunu görmek üzücü oluyor. Eskiden hemen her şeyi yapmaya gücü yetiyordu, bugün ise iktidarsızlığa mahkum... Basra Körfezi'ne değin uzanan Alman-Bağdat Demiryolu düşü, tümüyle suya düşmüştür.*” Gerçekten de İngiltere ve Fransa yanlısı İttihatçılar, Abdülhamid'in yakın dostu Almanya'ya şüphle yaklaşmaktaydılar. Alman büyükelçisi Marschall von Bieberstein Osmanlı yönetiminin gözünde en önemli yabancı diplomatken, Helfferich'in belirttiği gibi önemini yitirmiş, yerini İngiliz diplomatlara bırakmıştı.

Ancak İngiltere ve Fransa ellerine gecen bu durumu değerlendirmekte şaşırtıcı derecede başarısız oldu. İttihatçılar kendi ideolojilerinin kaynağı olarak gördükleri bu iki devlet yöneticilerinden bekledikleri desteği alamadılar. Meşrutiyet ilanının hemen akabinde Bulgaristan bağımsızlığını ilan etti, Avusturya-Macaristan Bosna ve Hersek'i ilhak ettiğini duyurdu, Girit ise Yunanistan'a katıldı. Osmanlıların umdukları ekonomik destek de gelmemişti. Bu iki ülke kapitülasyonlar konusunda yeni yönetimin beklediği şekilde hayırhah davranmak bir yana, bu

ayrıcılıklarından daha yoğun biçimde yararlanmayı sürdürdüler.

Osmanlı hazinesi tamtakır olduğu zaman Maliye Bakanı Cavit Bey borç almak için Fransa ve İngiltere arasında mekik dokudu. Ne var ki İngiltere ve Fransa yöneticileri, Meşrutiyet yönetimine borç vermenin koşulu olarak çok önemli ekonomik tavizler koparmak konusunda anlaşmışlardı. Sonuçta kredi açmanın karşılığında, Osmanlı maliyesini kendi kontrolleri altına almayı teklif ettiler. Anlaşılacağı üzere bu bağımsız bir devlet için kabul edilecek bir teklif değildi. Bu süreci pür dikkat izlemekte olan Alman yönetimi, tam zamanında devreye girerek Osmanlı İmparatorluğu'na yardım elini uzattı. İngiliz ve Fransız yöneticilerinin tam tersine, İttihatçılara makul koşullarda gereksindikleri krediyi sağladı.

Bakın Maliye Bakanı Cavit Bey bu durumu nasıl anlatıyor: *“Almanlar işi büyük bir zeka ve incelikle yürüttüler (...) Osmanlı İmparatorluğu'nun gururunu zedeleyecek hiçbir şart ileri sürmediler. Almanya'nın bu tutumu, o sırada çok güç bir durumda bulunan Türk hükümetinin büyük takdirini kazandı. Bu sonuç, 1908 devrimi ile Büyük Savaşın patlak vermesi arasında (...) en büyük diplomatik zafer oldu.”*

Karl Hefflerich'in yorumu ise bu olayın önem derecesini net bir biçimde ortaya koyuyor. *“İngiliz-Fransız hücumu böylece geri püskürtüldü. Bizim yeni Osmanlı İmparatorluğu'nda edindiğimiz mevki, Abdülhamit devrinde bile elde edemediğimiz bir dereceye vardı.”*

Almanlar ayaklarına kadar gelen fırsatı kaçırmamak konusunda kararlı davrandı. Alman yönetimi İttihatçıların yeni bir askeri heyet göndermeleri talebini vakit geçirmeksizin kabul etti. Osmanlı ordusunda yıllarca danışmanlık yapmış olan Colmar von der Goltz başkanlığındaki bir heyeti derhal Osmanlı İmparatorluğu'na gönderdi. Goltz Paşa, Osmanlı İmparatorluğu'nda artık üst düzey komuta kademelerinde bulunan eski öğrencileri tarafından krallar gibi karşılandı. Osmanlı ordusundaki Alman sempatisi yeniden canlanmıştı. Anlattığım bu süreç sonucunda, Osmanlı Devleti Almanların yanında savaşa girdi.

Konuşmamı ünlü Belçikalı yazar Charles Saroleaden yapacağım alıntıyla tamamlamak istiyorum.

“Daha önce bir yabancı ülkenin bağımlı kılınması için ilk adım olarak barışçı bir biçimde misyonerler, daha sonra tüccarlar ardından konsoloslar ve en son bayrak girerdi. Bu, klasik İngiliz yayılım yöntemiydi. Bugün ise kolonizasyonun asıl motor gücü demiryolu, mühendislerdir ve askerlerin onları takip edeceği hemen hemen kesindir.”

FORUM II

Çok Kutuplaşan Dünyada Denetim

Moderatör: Prof. Dr. Dursun ARIKBOĞA

Uluslararası Akademik Forum'un öğleden sonraki ikinci oturumuna hepimiz hoş geldiniz. Öncelikle organizasyonu düzenleyen TİDE ve MÖDAV'a ayrıca bizi burada çok iyi ağırlayan Yeditepe Üniversitesi'nin değerli yöneticilerine ve tabii ki organizasyon komitesine çok teşekkür ediyorum. Güzel bir akış içinde program devam ediyor. İkinci bölümde tartışmalarımızı, daha özele işletme düzeyine indirgeyeceğiz. Çünkü sabahki oturumlarda, kutuplaşmanın siyasi, ekonomik boyutu ve kutuplaşan dünyada bizi nelerin beklediği, risklerin neler olabileceği konusunda beklentilerimizi tahminlerimizi konuşup, tartıştık. Bütün bunların işletmeler üzerindeki etkisini, bu oturumda tartışıp konuşacağız. Çok değerli konuşmacılar var yanımda. Sadece denetim açısından değil işin kurumsal yönetim, risk, kontrol, iç denetim boyutlarıyla da tartışacağız. Lafı çok fazla uzatmadan konuşmacılara geçmek istiyorum.

Yeditepe Üniversitesi'nden Doç. Dr. Tuba Şavlı, Tofaş'tan Doğu Özden, Yıldız Holding'den Gökhan İzmirli ve Ernst & Young'dan Birkan Bilal Avcıl bizimle birlikte olacaklar. İlk önce beklentiler neler, bu beklentiler üzerine ne gibi gelişmeler olacak ve bunun için işletmeler denetim boyutuyla neleri düşünmeli, neleri öngörmeli çerçevesinde Doç. Dr. Tuba Şavlı bizi bilgilendirecek.

Doç. Dr. Tuba ŞAVLI
Yeditepe Üniversitesi

“Denetimin iş dünyasına ve ekonomiye katkısı devam edecek”

Politika, ekonomi derken denetime geldik. Ben de biraz denetim bakış açısıyla konuyu irdelemeye çalışacağım. Şirketler neden denetim yaptırmak istiyor? Sorusuyla konuşmama başlamak istiyorum. Zorunlu olduğu için mi yaptırıyorlar? Türkiye genelinde konuşursak, SPK, BDDK, EPDK, SEDKK, KGK onlar istediği için mi denetim yaptırıyoruz. Yoksa başka sebepleri mi var?

Dört büyüklerden (Deloitte, Ernst&Yong, KPMG, PWC) bahsediyoruz. Bu kurumlar 1800’lü yıllarda kimisi Amerika kimisi İngiltere olmak üzere kurulmuş. Oysa Amerika’da SEC diye kısalttığımız SPK muadili düzenleyici otoritenin kuruluşu çok daha sonra, 1934 yılında kurulmuş. 1926 yılında New York Borsası’na bakıyorsunuz düzenleyici bir otoriteye tabi değil, ama ortada faaliyet gösteren bir borsa var. Şirketlerin yüzde 88’i denetleniyor ve henüz bir denetim zorunluluğu yok. Dört büyüklerin içinde Arthur Andersen en son kurulan şirket, Türkiye’de ise ilk kurulan şirket. 1975 yılında Türkiye’de faaliyetlerine başlıyor ve Türkiye’de ilk zorunluluk 1987 yılında bankalarla başladı. 1975 yılından o güne Arthur Andersen bu iş zorunlu değilse kimleri denetledi? Bugün hala dört büyüklerden değil ama ilk on arasında sayabileceği-

Şirketler neden denetim yaptırıyor?

Zorunlu olduğu için mi?

BANKACILIK
DÜZENLEME VE DENETLEME
KURUMU

ENERJİ PİYASASI
DÜZENLEME KURUMU

SEDKK

KGK
KAPAL PİYASALAR KURUMU

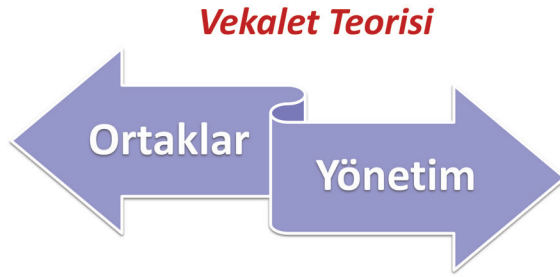
YEDİTEPE
ÜNİVERSİTESİ

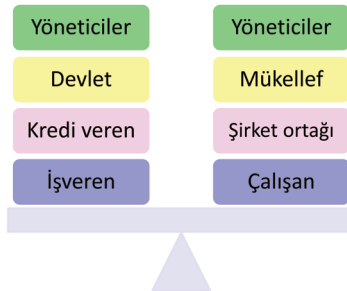
YEDİTEPE
ÜNİVERSİTESİ

miz büyük şirketlerden hiç halka açık şirket denetlemeyen, hiç banka denetlemeyen şirketler var. Zorunlu denetimlerin toplam denetim pastasındaki payı sınırlı. Sadece zorunluluk değil, tabii ki zorunluluktan yaptıklarımız da var ama sadece zorunluluk olmadığını da görüyoruz. O zaman niye yapıyorlar? Ortaklar mı istiyor? Yöneticiler mi istiyor? Yönetim mi istiyor? Kim istiyor?

Şirketler neden denetim yaptırıyor?

Şirketler neden denetim yaptırıyor?

Literatürde bu konuyu çalışan akademisyenlerimiz Vekalet Teorisiyle bu ilişkiyi açıklamaya çalışmışlar. Ortaklar ve Yöneticiler, her iki taraf da kendi çıkarını maksimize etmeye gayret ediyor. Ortak verileri alırken biliyor ki, yöneticiler kendi karını maksimize etmek için birtakım girişimlerde bulunmuş olabilir. O zaman yönetimin ücretini belirlerken onu biraz iskonto ediyor. O farkı yansıtabilmek için iskonto ediyor; fiyat ayarlaması yapıyor. Bu ilişki sadece ortaklar ve yöneticiler arasında tanımlanmış değil aslında; işverenle çalışan, kredi verenle kredi alan şirket yönetici ve ortakları, devletle mükellef, hatta yöneticilerin kendi arasında üst yönetim orta kademe yönetim veya alt kademe yönetim diye baktığınızda onların arasında da aynı ilişkinin olduğunu görebiliyoruz. Dolayısıyla Vekalet Teorisi altında şöyle hipotezler geliştirilmiş. Gözetimin maliyeti acaba fiyat ayarlamasından fazla mıdır, değil midir? Eğer gözetimin maliyeti yönetim ücretlerinde yapılan fiyat ayarlamasından daha fazla değilse, denetim bu işe yaramış oluyor. Denetlenerek o fiyat ayarlamasını yaptırtmıyorsunuz, böylece daha düşük bedelle daha fazla bir fayda elde etmiş oluyorsunuz. Başka bir bakış açısı, faydalı finansal bilgi. Denetim yoluyla paylaştığımız faydalı finansal bilgiler eğer denetimin maliyetinden daha fazlaysa, o zaman yine denetim yaptırmak tercih edilen bir durum haline geliyor. Bir diğer bakış açısı da sigorta olması. Yönetim bunu bir sigorta olarak görüyor. 'Denetçi de buna bir şey demedi, nereden bilebilirdim böyle olacağım' diyerek savunuyor kararlarını. Hatta düzenleyici otoriteler de bunu sigorta olarak görüyor. Örneğin SPK tarafından, borsada işlem gören bütün şirketleri denetlenmesi zor, denetim mekanizması kurulmuş, finansal bilgiler onların denetiminden geçiyor, böylece SPK açısından da denetim faaliyeti bir sigorta vazifesi görüyor.

Küreselleşme bunun boyutunu daha da artırdı. Yıllar itibarıyla denetim hacminin ne kadar büyüdüğünü görüyoruz. Bunun önemli bir etkeni küreselleşme. Ben derslerimde uluslararası finans raporlama standartlarını anlatırken ister beğenin ister beğenmeyin küresel bir ekonominin parçasıyız, dünya genelinde anlaşmak için İngilizce konuşmak durumundaysak, muhasebe tarafında da bu ortak dil, IFRS olarak kabul gördü. Öyle bir ortamdayız ki, Çin hapsirsä hepimiz nezle oluyordum ki -Covid yoktu o zaman- hakikaten öyle oldu. Çinde bir şehrin dahi kapanmasının, dünya ekonomisine önemli etkileri oluyor. Sonrasında Ukrayna-Rusya Savaşı da iyice tuz biber ekmiş oldu.

Küreselleşmeyle birlikte...

2022	Çalışan sayısı	Hasılat
Deloitte	345,000	50 milyar \$
EY	312,250	40 milyar \$
KPMG	236,000	32 milyar \$
PwC	295,000	45 milyar \$
TOPLAM	1,188,250	167 milyar \$

Dört büyüklerin 2022 cirolarına, hasılatlarına bakmaya çalıştım. Toplam 167 milyar dolara ulaşmış. Çalışan sayısı da 1 milyar 100 milyonun üstünde. Arthur Andersen – Enron hadisesinden sonra dört büyükler haline geldiklerinde, neydi durum diye görmek istedim. 2002 yılındaki toplam hasılat 47 milyar dolar. 2002'den 2022'ye 47 milyar dolardan, 167 milyar dolara ulaşan bir büyüme söz konusu. Kabul ediyorum bunun hepsi denetim değil içinde danışmanlık da var ama bunlar birbirini destekleyen hizmetler ve denetim hala lokomotif hizmet olarak ilerliyor. Bu tablo, 20 yıllık süreçte söz konusu hizmetlerde ne kadar önemli bir büyüme olduğunu bize gösteriyor. Rakamları sadece denetim olarak alsaydık da büyük ihtimalle benzer bir büyüme trendi görecektik. Bunda borsaların genişlemesinin, uluslararası yatırımların artmasının önemli bir payı var ama standartların da desteği var. 600 numaralı standart diyor ki, eğer bir topluluk denetimi yapıyorsan içindeki başka bir küçük şirketi başka bir denetçi denetlediyse sen ona atıfta bulunarak kendini kurtaramazsın; konsolide mali tablodan sorumlusun dolayısıyla o alt birimde çıkan eksiklikten de sorumlusun diyor. Ben mesleğe başladığımda atıfta bulunularak geçilirdi şimdi artık bunu zorunlu tutuyor. Hal böyle olunca Amerikadaki EY Türkiye'deki bir şirketin eğer iştiraki varsa burada bağlı ortaklığı varsa, Türkiye'deki EY'nin denetlemesini istiyor. Aynı şey diğer büyük denetim şirketleri için de geçerli. Kendince haklı, orada çıkacak bir yanlışlık

tamamen topluluk denetçisini bağlayacak. Bu bazen haksız rekabet tartışmalarına da yol açmıyor değil ama düşündüğünüzde ister istemez oluşmuş bir denge. Bu denetim standartlarının oluşumunda da bu denetim şirketleri görevli diyebilirsiniz. Doğru, Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulunda onların temsilcileri var ama akademisyenlerin de, iş dünyasının da temsilcileri var. Bu değişiklik, global şirketlerin daha fazla pay almasını kaçınılmaz bir şekilde desteklemiştir oldu.

2. Dünya Savaşı ile başlayan sonra Sovyetler Birliği'nin dağılması, Avrupa Birliği'nin ekonomik güç olarak ortaya çıkması en son Rusya-Ukrayna Savaşı ile bu kutuplaşma da yön değiştirdi. Dünya Muhasebe Kongresi'ne katılan meslektaşlarımızın aktardığına göre Hindistan ben de varım diyor. Bunu birkaç sene sonra konuştuğumuzda belki bu dört kutup değişecek. Orada da önemli bir değişiklik olduğunu Hindistan'ın ekonomik bir güç olarak geldiğini görmek lazım.

Bütün konuları Çin ile bağladık ve ben de Çin'de iç denetim konularına göz atmak istedim. Çin'de çarpıcı veriler karşıma çıktı. İlk kez 1983 yılında iç denetimin bütün bölümleri faaliyete geçmiş. 1994 yılına gelindiğinde 45 bin iç denetim birimi ülkede faaliyet göstermeye başlamış, 100 bin tam zamanlı iç denetçi çalışmaya başlamış ve 190 bin iç denetim faaliyeti sırasında 5,7 milyar Yuan hata tespit etmişler. Denetim denince hem bağımsız hem de iç denetim küreselleşmeden ve küreselleşmenin içindeki kutuplaşmadan bence fazlasıyla etkileniyorlar, aynı zamanda da etkiliyorlar.

İş yapış şekillerimiz bu akış çerçevesinde değişiyor ve bizler de kendimizi yeniliyoruz; artık farklı irdeliyoruz rakamları. İş yapış şekillerimiz her gün değişiyor ama zannediyorum ki denetimin iş dünyasına ve ekonomiye katkısı hep devam edecek.

Prof. Dr. Dursun Arıkboğa: Tuba hocamıza bizimle genel çerçeveyi paylaştığı için teşekkür ediyoruz. Şimdi çok değerli uygulamacılar var aramızda. Onlar kendi şirketlerinde yaşadıkları uygulamaları bizimle paylaşacaklar. Bütün bu söylediklerimizin reel hayatta nasıl bir gerçeklik bulduğunu birlikte değerlendireceğiz. Çok kutuplaşılınca hem artıları hem eksileri oluyor. Öncelikle bir paktın üyesi olmanın elbette avantajı var. Oradaki ekonomik birliğe dahil oluyorsunuz, oradaki avantajı yaşıyorsunuz ama bir taraftan da çok dikkatli olmanız gerekiyor. Bu grup bir taraftan sizin rakibiniz ve onunla ticaret yapan diğer ülkelerle nasıl bir ilişki içinde olmanız gerekiyor ve büyümenizi ve karlılığınızı nasıl geliştireceğinize çok dikkat etmeniz gerekiyor. Bu çerçevede çok fazla uluslararası alanda faaliyet gösteren şirketlerin temsilcileri var aramızda. Öncelikle Doğu Özden Bey ile başlayalım: Siz bizimle hem tecrübenizi hem orada yaşadıklarınızı, ne tür değerlendirmeler yaptığınızı paylaşır mısınız?

Doğu ÖZDEN
Tofaş

“Kutuplaşma konusu da ticari hayatımıza girdi”

Organizasyon komitesine davetleri için, Yeditepe Üniversitesi'ne ev sahipliği için teşekkür ediyorum. Uzun yıllar globalleşme, küreselleşme süreçlerini konuştuk. Ticaret yapan bir kurum perspektifinden baktığımda, ticari anlamda dünyada sermaye hareket ediyor, iş kaynakları hareket ediyor, mallar hareket ediyor. Bu hareket sürekli artıyor ve daha kompleks hale geliyor. Son 15-20 yıldır bu küreselleşmenin ve ticaretin faydalarını konuşurken son dönemde farklı bir şey konuşmaya başladık. Bu bir geri dönüş gibi, hafif fren yapmak gibi oldu. Sonra şu soru geldi: Küreselleşme kutuplaşmayla birlikte geri mi sarıyor? Kutuplaşmada kendi içinde katman katman ayrılabilir. Bölgesel kutuplaşmalar, global kutuplaşmalar, Rusya, Çin, Avrupa ve Amerika'nın içinde olduğu gibi, böyle bir perspektifi var. Kutuplaşmayı da sadece ticari olarak görmemek lazım. İçinde toplumsal ve politik boyutu da var. Ticari hayata da toplumların hayatına da tezahürü var. Toplum hayatına etkisini son zamanlarda yaşanan göç olaylarında görüyoruz. Politik ku-

tuplaşma insanların hayatını çok yönlü etkileyebiliyor. Aynı şekilde ticari hayatı ve şirketleri de etkileyebiliyor.

Ben konuya risk ve risk yönetimi perspektifinden bakmak istiyorum. Kanaatimce denetim ve risk yönetimi el ele iki konu. İkisi birbirinden zor ayrıştırılabilir ve birbirini de döngüsel olarak beslemeliler diye düşünüyorum. Şunu kastediyorum; bir risk evreni, kurumların karşılaştığı riskler bütünü var. O evrende yüzlerce risk var ve bu sayı artabilir. Bizim şirketimizde en son yaptığımız çalışmada, ciddi bir elemenden sonra 600 adet risk başlığı ortaya çıkardık. Öncesinde çok daha fazla konu çıkmıştı. Bu risk evreni içindeki konular aslında denetimin de konuları. Denetim fonksiyonu ne kadar zaman ve kaynak sahibidir? Bu belirlediğimiz 600 riskten bahsedelim: 600 riskin ne kadarına ulaşabilir, ne kadarını yorumlayabilir, ne kadarını denetleyebilir, ne kadar önlem alabilir ve üst yönetimi burada nasıl destekleyebilir gibi önemli sorular ortaya çıktı. Ayrıca bu konuların yanında kutuplaşma konusu da ticari hayatımıza girdi.

Uluslararası bir şirket olduğunuzu varsayalım ve Rusya'da üç sene öncesine kadar faaliyet gösterirken, Rusya'daki fabrikanın kapatılması ya da Rusya'dan çıkılması gerektiği konusu risk envanterinde yoktu muhtemelen. Bu yaşadığımız konu, siyah kuğu dediğimiz bir konu oldu. Böyle bir şey yaşamadık daha önce. Gelişmeler gösteriyor ki, bunlar hayatımızda gri kuğular olarak devam edecek. Belki tamamen siyah olmayacak ama Çin-Tayvan konusu gri kuğu olabilir, tahmin edilir vaziyete geldi. Kurumların risk yönetim envanterine ya da evrenine kutuplaşma ya da bunun gibi geleceğin siyah kuğularını alması için burada bir konu ortaya çıkıyor: denetimin ve risk yönetiminin proaktif yaklaşımı. Ben buna senaryo pişirme diyorum: Başımıza ne gelebilir? Bu şirketin başına önümüzdeki dönem ne gelebilir? Bu şirketin vizyonunun genişliğiyle de ilgili, proaktif yaklaşım ile ilgili. Senaryo pişirerek o şirketin başına farklı alternatiflerle, senaryolarla neler gelebilir diye proaktif bir plan program uygulanabilir.

Denetimin bir dikiz aynası yaklaşımıyla geçmişe yönelik işleri incelediğini, geçmişten hareketle, geleceğe yönelik perspektif sunduğunu daha çok algısal olarak söylüyoruz. 10 yıl boyunca iç denetim yapan biri olarak söyleyeyim, genelde uğraştığımız konular geçmiş konular olurdu. Dikiz aynasından bakarak, geçen yılla,

bir önceki yılla kıyaslama yapardık. Bugün bu perspektifi bu tip siyah kuğularla birlikte, tabii ki geçmişe yönelik hareketler olmalı ama aynı zamanda, geleceğe yönelik proaktif şekilde senaryolar pişirerek, başımıza neler geleceğini ve o risk envanterine henüz girmemiş konuları da -pandemi dahil pandemi de bir siyah kuğuydu- ele almak, değerlendirmek gerekiyor. Giderek karmaşıklaşan dünyada bu siyah kuğular, tonları bu kadar koyu olmayabilir ama gri kuğular bile bir şirketi iflas ettirebilir. İç denetim ve risk yönetiminin döngüsel şekilde birbiriyle paslaşarak, risk yönetiminin çıktılarının denetime girdi olarak alınması, iç denetimin bunlar üzerine çalışması ve bunlara yönelik raporların, çıktıların ya da bulguların tekrar risk yönetimini beslemesi, böylelikle iki taraf arasında paslaşma ve paslaşmanın da şirketin yönetimine sağlıklı bir şekilde sunulmasının, gelecek dönemde ideal olacağını düşünüyorum.

Yakın dönemde kutuplaşma hareketlerini masaya serdiğimde benim karşıma dört konu çıkıyor. Biri üretim riskleri. Bu pandemide de karşımıza çıktı. Belki takip etme şansınız olmuştur. Chip krizi: ulaşılamıyor ya da tedarik zinciri kopuyor ve size gelmiyor. Aslına bakarsanız birkaç katmanlı soru var. Ortada chip yok, fabrika üretmiyor. Ortada chip var, fabrika üretmiş ama gelmiyor. Bu chip fabrikasının Tayvan'da değil de Rusya'da olduğunu düşünelim. Durumumuz ne kadar vahim olurdu. O chip'lerin yüzde 60'ının Rusya'ya uyguladığımız ambargo kapsamında gelmediğini düşünelim. Biz pandemi döneminde Çin'de Tayvan'da, Teksas'da, Hollanda'da bu chip'lerin üretildiği farklı yerlerde, otomobil sektörü olarak bunu yaşadık ve bu ürünlerin tedarikinde ciddi problemlerle karşılaştık.

Bu krizler bize şunu gösterdi ki, birinci seviye tedarikçilerinizi takip etmek zaten önemlidir ama siz ikinci seviye bir tedarik parkına sahipsiniz. Çünkü sizin birinci seviye en çok çalıştığımız 200 tedarikçi de sizin gibi başka bir tedarik halkasıyla çalışıyorlar. O ikinci tedarik zinciri halkası başka bir halka ile çalışıyor ve bu dördüncü seviyeye kadar gidiyor. Otomotiv sektöründe üretim yapan şirketlerin, tedarikçilerini takip etmelerinin ne kadar önemli olduğunu büyük ölçüde farkına vardıkları bir dönemden geçmiş olduk. Siz birinci seviye tedarik zincirini takip ettiğinizde ve onların bir tanesinin örnek veriyorum hiçbirinin Rusya'da olmadığını düşünün ama onların tedarikçilerinin 2. veya 3. seviyesinin Rusya'da

olduğunu düşünün. Siz aslında başınıza bir şey gelmeyeceğini düşünürken örnek veriyorum Hollanda'daki beş tedarikçinin size ürün göndermemesiyle karşılaşyorsunuz. Ne oldu? Meğer onlar da bazı ürünleri Rusya'dan alıyorlarmış. Burada bir fizibilite sorununun, tedarik zinciri konusunun, üretim riski konusunun ne kadar önemli olduğunu gördük. Bu riskleri ortaya koyabilecek husus denetim ve risk yönetiminin birlikte çalışması olabilir. Üretim riski ve tedarik zinciri konularını bir arada aldım. İkincisi satış riskleri. Siz satışlarınızın yüzde 20'sini Rusya'ya ve yüzde 20'sini Ukrayna'ya yaptığınızı düşünün. Satışlarınızın düşmesi anlamında bu ortamda çok ciddi sıkıntılar yaşarsınız. Bazı şirketlerin çok büyük kısmının ciddi Rusya ihracatları söz konusuydu. Bu bir anda bıçakla kesilmiş gibi bir durumda kaldılar. Bu da bize riski dağıtmanın satış riskini tek yerde toplamanın ne kadar doğru bir yaklaşım olduğunu gösteriyor. Şirketin iç denetimi, bu konuya iki yıl önce parmak basıp, yönetimi uyarsa, şirket burada farklı bir perspektif sunup, satış risklerini çok daha geniş coğrafyaya yayma kararı alsa ya da farklı ürünler üzerine kurgulanmış olsa bu riski bertaraf etme şansına ulaşabilirdi. O nedenle bölgesel veya global kutuplaşmanın gelecekte özellikle uluslararası şirketlerin satış riskleri ya da ciro kaybının önemli bir unsuru olacağını düşünüyorum. Üçüncü olarak da yatırım veya varlık riski diyebilirim. Siz uluslararası bir şirketsiniz ve Rusya'da fabrikanız var. O fabrikayı orada durdurmak, bırakmak zorunda kaldınız. Ya da bir varlığınız AVM'niz var; AVM işlemez hale geldi ve varlıklarınızın değeri düştü. Siyasi kutuplaşma konusunun bu tarz bir tezahürü var. Varlıklarınızın hangi ülkede, ne seviyede konumlanması gerektiği, orada bir varlık mı almalısınız, kirada mı olmalısınız gibi konular da risk yönetimi ve denetimin birlikte çalışarak ortaya koyacağı konular olabilir.

Dördüncü olarak da hepsini parça parça ilgilendiren ya da içeren yaptırım cezaları. Bu yaptırım cezaları illa bir ürün ya da mal satmamak olmayabilir, yanlışlıkla bir ürün satması karşısında yaptırımla, cezayla karşılaşma aslında önemli bir konu. Bu aslında bu üç riski kendi içinde barındırıyor.

Burada uyum risklerine de kısaca değinmek istiyorum. Bizim grup içinde takip ettiğimiz risk türleri içinde olan ve merkezi olarak grup şirketlerinin kullandığı bir program var. O programa çalışmak istediğiniz dünyanın herhangi bir yerin-

deki şirketi girerek, şirketin sicilinin ne kadar temiz olduğu görebiliyorsunuz. Amerika'nın çok sıkı regülasyonları olabiliyor. Bilmediğiniz, ilk defa çalıştığımız bu kurumun Uyum riskleri anlamında Amerika ile ilgili sıkıntılı bir süreci varsa, siz onunla çalıştığımız zaman bir anda potaya girebilirsiniz ve bir anda bir uyarı alabilirsiniz. Bunu önlemek için o şirketin bir nevi istihbaratını yapıp, ne kadar temiz olduğunu anlamamız ve bunu görmemiz lazım. Bu kutuplaşmanın yaşanacağı gelecek dünyada çok daha kritik hale gelebilir.

Bu kutuplaşmalar birden fazla olabilir ve bölgesel kutuplaşma önemli hale gelebilir. Bunların hiçbirine çarpmadan şirketi ticaretine devam ettirebilmek için çok daha dikkatli olmak gerekiyor. Bu dördünü topladığımız zaman, ben denetimin ve risk yönetiminin bu iki konuda el ele vermesi gerektiğini düşünüyorum. Birincisi süreklilik. Denetimin bir amacı da süreklilik sağlamaktır; çünkü şirketlerin risklerinin en büyüğü operasyonun durmasıdır çünkü faaliyet durduğu zaman şirket durduğu zaman bahsettiğim 600 riskin bir anlamı kalmaz. O iş sürekliliğini durduracak her türlü konu denetimin ve risk yönetiminin konusudur. Kurumların, şirketlerin, ticari paktların prosedürlerine, çerçevelerine uyma konusu bence önemli olacak kritik olacak diye düşünüyorum.

Prof. Dr. Dursun Arıkboğa: Şirketler açısından riskin öngörülmesi ona karşı önlemler alınması ve bu konuda bir takım tedbirlerin sıralanması çok önemli. Burada senaryo pişirmek kavramını çok beğendim, bunu derslerimizde kullanırız, anlatırız. Senaryo oluşturmanın şirketler açısından ne kadar önemli olduğunu gelecekle ilgili farklı senaryolar oluşturmak ve bunların olabilmeye olasılıklarını dikkate alarak kendinize ona uygun yol haritası oluşturmak çok önemli. Hele belirsizliklerin bu kadar çok olduğu ortamlarda senaryolaştırmak daha öne çıkıyor.

Şimdi sırada uluslararası alanda ticari faaliyetlerini sürdüren Yıldız Holding'in temsilcisi var aramızda. Sayın Gökhan İzmirli kendi tecrübelerinden yola çıkarak, kutuplaşma bize neler getiriyor, neler götürecektir konularında paylaşımında bulunacak.

Gökhan İZMİRLİ
Yıldız Holding

“Artık reaktif değil daha proaktif taraftayız”

Ben de öncelikle organizasyon komitesine davetleri, değerli haziruna, hocalarımıza ve katılımcılarımıza da kıymetli vakitlerini ayırdıkları için teşekkür ederek başlamak istiyorum.

Dokuz yaşında bir oğlum var. Bu sabah okula benim bırakmamı istedi. Yolda giderken merakından sordu. Baba bugün neler yapacaksın? Öğleye kadar toplantılarım var, öğleden sonra Yeditepe Üniversitesi'nde bir toplantıya katılacağım ve çok kutuplaşma üzerine konuşacağımızı söyledim. Kendisinin bildiği sadece Güney Kutbu ve Kuzey Kutbu olduğu için öncelikle anlayamadığını söyledi. Onun çok da anlamasını beklemiyorum ama kısaca kendi yaşadığımız dönemdeki tecrübelerimden bahisle biraz konuşmayı gidene kadar uzattım. Bu zamana kadar Sovyet Bloğu, Amerikan Bloğu, çift kutuplu dünya, akabinde bir süre tek kutba düştü derken birkaç hafta önce değerli hocalarımla konuyu istişare ederken bir bakıyoruz çok kutuplu bir dünyanın içine doğmuşuz aslında. Bu devam eden bir devrim, bundan sonra da devam edecek. Özellikle sosyolojik ve demografik açıdan ne gibi farklılıklar var, bunun temelindeki dinamikler nelerdir, bunları büyük resimde çözebilsek, bize çok daha fazla faydası olabileceği kanaatindeyim.

Şirketlerin durumuna baktığınızda biz Yıldız Holding olarak, dünyada 160'dan fazla ülkeye satışta bulunuyoruz; 10 milyar dolar ciro yapıyoruz. Dolayısıyla burada o kadar fazla katman var ki, bunu yeknesak tek bir noktaya indirmeye kalktığınızda, ana hedefleri belirlemek ve burada uçağın belli bir seviyede, belli bir hızda gittiğinden emin olmanız gerekiyor. 1994 yılında Bilkent Üniversitesi İşletme Fakültesi'nde okurken, Sabah Kitapları'ndan çıkan John Naisbitt'in 'Global Paradoks' isimli kitabı çok ilgimi çekmişti. Sevgili Uluhan Kumru beni arayıp, konudan bahsettiğinde direkt anılarımdan o kitap çıktı. O kitabın özetle bahsettiği, o yıllarda küreselleşme yolunda müthiş adımlar atılıyor, gidişat belli, neticede global bir köy içerisinde yaşadığımız ve geleceğin de böyle şekilleneceğiydi. Küreselleşme kaçınılmaz; o yıllarda Güney Kore-Türkiye karşılaştırmaları çok yaygındı. 1960'da iki ülke beş yıllık kalkınma planlarıyla başlıyor. Güney Kore'nin 1990'larda geldiği nokta ortadayken Türkiye neden başka şeylerle uğraşmak durumunda kaldı diye üniversite kürsülerinde çok da tartışılırdı. 1990'larda hayatımızda Güney Kore malları o kadar yoktu. Şimdi tahmin ediyorum buradaki haziruna sorsak yüzde 30 bir Samsung cep telefonu çıkar. Otoparka baksak, KIA marka araçları görürüz. Bunlar fiziki mal olarak baktığımızda, küreselleşmenin nimetlerinden faydalanabilen şirketler. Biz de hizmet sektöründen ziyade fiziki mal üretim ve teslimatıyla işlerimizi devam ettiriyoruz. 160'dan fazla ülkeye ihraç yapıyorsunuz; de bazı pazarlar çok büyük, çok elzem pazarlar, her pazarın da kendine göre kuralları var. Diğer tarafta günden güne değişen mevzuatsal problemleri de görebiliyorsunuz. Mesela pandemi döneminde Amerika'ya mal göndereceksiniz, New York Limanı'na gittiğiniz zaman sırayla bekleyen gemileri görüyordunuz. Limana giriş yaptığınızda liman otoritesine göre dört günde malı boşaltmak durumundasınız. Bu normalde ufak ölçekte şirketlerin bilebileceği konu değil ve bir anda siz malınızı indirdiğinizde hiç hesapta olmayan maliyetler ortaya çıkmış oluyor. Bu daha kurumsal yönetilen şirketler için idare edilebilir, önlemleri önden alınabilir ama daha ufak şirketler için ciddi bir organizasyon, geleceği tehdit eden bir unsur da olabilir. İngiltere'de pandemiyle başlayıp, Brexit ile ayyuka çıkan bir lojistik tedarik zinciri problemi yaşandı. İngiltere'de kamyon şoförleri genelde Doğu Avrupalılardır. Buradaki ekonomik iş birliği anlaşması çerçevesinde İngiltere'de rahatlıkla çalışma izni alırlar. Ancak pandemiyle başlayıp,

Brexit ile ortaya çıkan ve kimsenin öngörmediği bir problemle bir anda kamyon şoförü bulamamaya başladınız. Bu sizin bütün tedarik zincirinizi altüst etmeye yetebilecek başlı başına bir konu esasında. Burada bizim gibi firmalar daha önce yapmış oldukları anlaşmalar neticesinde, dönem dönem maliyet yükselse de, bu problemi çözebildi. Bunu çözemeyen çok sayıda yerel firma da var. Diğer tarafta Çin'e gideceksiniz; hammadde temin etmeniz gerekti. Bir anda Çin Hükümeti sıfır vaka politikasını açıklıyor ve limandan hiçbir mal çıkmamaya başlıyor. Siz burada gerekli önleminiz var ve alternatif planınızı devreye sokmazsanız, o noktada kilitleniyorsunuz ve Doğu Bey'in bahsettiği risklerle karşılaşmaya başlıyorsunuz.

Bunları çözebilmek için özellikle denetim ve risk biriminin beraber çalışması önemli. Denetim çok daha eskiden polis, müfettiş tarzı bir disiplin olarak algılanıyordu. Şimdi rakamsal tutarlara baktığımızda gördük ki muazzam gelişim var. Bu aynı zamanda iç denetim tarafına da sirayet etmiş durumda. Çünkü artık biz iç denetim olarak bir olay olduğu zaman bu olay neden olmuş, neden kaynaklanmış diye bakmak yerine bütün paydaşlarla bir iş ortağı olarak herhangi bir olay olmadan önce neler olabilir veya içerideki iç kontrol sistemlerimiz bizim organizasyonumuzun sağlıklı bir şekilde ilerlemesini temin edecek kadar kuvvetli mi, yeterli mi ona bakıyoruz. Artık reaktif değil daha proaktif taraftayız. Proaktif tarafta olmadığımız zaman gelişmelere öncelikle biz ayak uyduramayız, akabinde de çalıştığımız şirketler ayak uyduramaz hale gelirler. Organizasyonun sürekliliğini düşünecek olursanız en önemli konulardan biri bu diye düşünüyorum.

Pilotlar devamlı simülasyon eğitimleri alırlar. Pilot komşumuz var onunla sürekli konuşuyoruz. Geçtiğimiz günlerde iki testten geçmiş. Birinde motor durmuş, uçağı indirmek durumunda kalmış. Diğerinde de içerideki elektrik aksamında yangın çıkmış, ona müdahale etmesi gerekmiş. Pilotlar böyle bir durum olursa, ne yapmalı ve nasıl reaksiyon vermeli konusunda devamlı surette eğitimlere, simülasyonlar vasıtasıyla tutuluyorlar. Bu onları diri tutuyor. Herhangi bir problemle karşılaştıkları zaman reaksiyon verme sürelerini kısaltıyor. Şirketlerde de bu simülasyonlar, senaryo pişirmek kıymetli şeyler. Baktığımızda bizim risklerimizde Covid'e kadar pandemi olayı yer almadı. Ama Dünya Sağlık Örgütü'nün 2014-2015 raporlarında böyle bir durumun yaşanacağı yazıyor. Ben bu zamana

kadar hiçbir şirket görmedim ki, sağlık kuruluşları hariç, ki onlar da bunu risk değil fırsat olarak görmüşlerdir, kendi risk kütüklerine bu hususu koymuş olsunlar. Dolayısıyla bizde de değildi. Pandemi başladığında siz süratle bütün sisteminizi elden geçirip, risk kütükleri içine bunları yerleştirip, planlarınızı oluşturabiliyorsanız, işte bahsettiğimiz simülasyonunu yapıyorsunuz demektir. Risk yönetimi çalışmalarımızda pandemi yoktu ve bir ay içinde globaldeki şirketlerimizde öncelikli risk olarak karşılaştığımız tehditler nelerdir, coğrafya bazında fırsat demeyelim ama planlarımız nedir diyerek çıkarttık ve pandemi boyunca bunları takip ettik. Şu an çok kutuplaşmadan bahsediyoruz ama belki 10 sene sonra tek kutuptan bahsedeceğimiz veya 10-20 sene sonra devletlerin kutuplaşmasından değil de başka konulardan bahsediyor olacağız. Herkesin gündeminde şimdi dijitalleşme var. Bundan 20 sene önce bir Google iyi bir arama motoruydu ama kimse Google'ın dünya ekonomisinde etkin olabileceğini muhtemelen beklemiyordu.

Artık bilgi çok kıymetli ve bilginin temin edilmesi, işlenmesi hızı ivmelenerek artmaya devam ediyor. Belki bundan 20 sene sonra bu kutuplardan bahsederken devletlerden değil de belki de firmaların oluşturduğu kutuplardan bahsedeceğiz. Türkiye olarak böylesi teknolojik gelişmelerde oluşacak kutuplaşmaların neresinde olacağız veya önderi olabilecek miyiz? Bunları da düşünmek, ileriye dönük hedefler için faydalı olacaktır.

Prof. Dr. Dursun Arıkboğa: Gökhan İzmirli'ye değerli konuşmaları için çok teşekkür ediyoruz; gerçek hayattan örneklerle ve yaşadıklarıyla pekiştirdiği için daha da anlamlı oldu bizler için. Şimdi sırada Ernst&Young'dan Birkan Bilal Avcı var. Dört büyük denetim şirketi adına denetim şirketleri bakış açısıyla onlar neler öngörüyorlar, şirketlere neler tavsiye ediyorsunuz bu bağlamda biraz o konu üzerinde durabilir misiniz?

Birkan Bilal AVCIL
Ernst&Young, Partner

Çok Kutuplaşan Dünyada Denetim

Davetiniz için organizasyon komitesine ve Yeditepe Üniversitesi'ne teşekkür ederek sözlerime başlamak istiyorum.

Dış denetim bakış açımıza geçmeden önce kısaca kendimden bahsedeyim. 2008 ODTÜ İktisat Bölümü'nden mezun oldum. Akabinde Ernst&Young (EY)'da bağımsız denetim bölümünde asistan olarak işe başladım. 2012 yılında kıdemli ekip şefiyken ayrılıp Arena Bilgisayar A.Ş.'de finansal kontrol ve raporlama müdürü olarak görev aldım. 2016'da bağımsız denetim müdürü olarak EY'a geri döndüm. 2018'de kıdemli müdür, 2022 yılında da şirket ortağı olarak atandım.

Kurumum EY'ı de kısaca tanıtmak istiyorum. Yaklaşık 150'den fazla ülkede iş yapan 700'den fazla ofisi olan global seviyede bir organizasyon. En son açıklanan 2022 mali yılındaki global ciro da 45.4 milyar dolar. 28 bölgeye ayrılmış bir organizasyon içerisinde çalışıyoruz ve yaklaşık 265 binden fazla çalışmamız var. Türkiye EY hakkında konuşursak, Türkiye'de İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa, Adana ofisi olmak üzere altı ofisi bulunuyor. Yaklaşık 1,800 çalışmamız 6,200'den fazla müşterimiz var. Global seviyede verilen bağımsız denetim, vergi, yönetim danışmanlığı vb. tüm hizmetleri Türkiye'de sunuyoruz.

Gündemimize gelirse, tüm katılımcılar ve değerli hocalarımızın bahsettikleri her şey işletmenin faaliyetlerini ve operasyonlarını etkiliyor. Denetçi olarak sizin yapmanız gereken ilk şey işletmenin faaliyet gösterdiği ortamı, operasyonlarını anlamak. Bu operasyonların üzerinde nelerin yanlış gideceğini, neler yanlış giderse nelere etki edeceğini anlamak gerekiyor. Bütün denetim çalışmalarının temel sorusu budur aslında. Bu soruya cevap arayarak riskleri tespit edersiniz, daha sonra da riskleri önlemek için denetçi olarak neler yapabilirsiniz, bunu değerlendirirsiniz. Bahsettiğimiz kutuplaşmayla gelen çok farklı yeni riskler var. Bunların yaratmış olduğu standart risklere ek birçok yeni risk ortaya çıkıyor. Bunların en önemlilerini şöyle sıralayabiliriz:

İşletmelerin sürekliliği riski: tedarik zincirindeki kesintiler, yaptırımlar bunların her biri, hammaddeye erişimdeki sıkıntılar, finansmana erişimdeki sıkıntılar veya Rusya'da, Ukrayna'da, Belarus'da, Çin'de, Tayvan'da iş yapan bağlı ortaklığınız varsa, grup olarak buradan gelecek ciroya, kara bağımlıysanız, konsolide seviyede işletmenizin sürekliliğini kesintiye uğratabilir. Müşterilerinizle yaşayacağınız sıkıntılar muhtemel sıkıntılar, taahhütlerinizi yerine getiremeyeceğiniz durumlar örneğin uzun vadeli kontrat söz konusudur ve bu kontratı yerine getirmek için bağımlı olduğunuz hammadde Rusya'dan geliyorsa bunu yapamazsınız ve bu size ciddi yükümlülük getirir. Finansal taahhütler olabilir bunları yerine getirmeniz bile belki bu kutuplaşmanın etkilediği bölgelerden etkileniyor olabilir. Bunların hepsi işletmenin sürekliliğine ilişkin ciddi risk demektir. Bütün bu faktörlere, işletmelerde dış denetçi olarak analiz edip, nasıl işletmeyi etkilediğini, denetçi olarak bu risklere karşı neler yapılacağını değerlendirmemiz gerekiyor, en önemli odak noktası bu.

İkinci odak noktası da hile. Bağımsız denetim standartları da denetçiye hilenin de bir faktör olarak planlanmasını emrediyor ve bunun zorunlu kılınan hile risklerinden bir de yönetimin şirketin kontrollerini bertaraf etmesi tabir edelim. Bu tarz kutuplaşmanın olduğu hem makro ekonomik şartların hem jeopolitik şartların zorlaştığı risklerin arttığı ve rutin dışı yönetim aksiyonlarının alınması gereken durumlarda yönetim ve ortaklar arasındaki çatışmada yönetim ayağı zora giriyor. Burada yönetimin çoğu zaman kazancı mali sonuçlara endekslili ve

yönetimin doğal bir motivasyonu var ki ortaklara verdiği sözü tutabilsin işlerini başarılı bir şekilde şirketin devam ettiğini hem kamuoyuna halka açık şirketse hem kamuoyuna hem ortaklarına gösterebilsin. Bu riskler arttıkça bu hedeflerin tutması da zorlaşıyor. Bu da şu demek yönetimin usulsüzlük yapma, hileye başvurusu artıyor demektir. Bu da mutlaka bağımsız denetçi olarak sizin göz önünde bulundurmanız gereken ve denetim planlamanıza dahil etmeniz gereken ciddi bir risk.

Başka risk olarak da grup denetimleri başlığına değinmek istiyorum. Bundan kastım Yıldız Holding gibi, Tofaş gibi organizasyonlarla iş yaparken farklı operasyonel sorunlar da ortaya çıkıyor. Örneğin Amerika'nın, Birleşik Krallığın, Avrupa Birliği'nin, İsviçre'nin, Kanada'nın aldığı kararlara göre, artık bu ülke vatandaşlarının ve bu ülkede kurulu şirketlerin Rusya, Ukrayna, Belarus gibi ülkelerde denetim faaliyetleri yürütmesi yasak. İngiltere'de belli çerçevede serbest ama bu ülke vatandaşlarının bahsettiğimiz kutuplaşmaya konu olan ülkelerdeki denetim faaliyetlerinde görev alması dahi yasak. Kaldı ki kutuplaşma arttıkça bir başka şey konsolide denetim yürüttüğünüzü düşünün. Dosyalara erişim de ciddi bir sorun olabiliyor. Rusya'da, Çin'de önemli bir faaliyeti olan grubu denetlediğinizi düşündüğünüzde, konsolide denetçinin oradaki denetimden de sorumluluğu var fakat dosyalara erişimde ciddi güçlükler yaşanıyor. Bloklar arası çeşitli kısıtlamalar için pratikliğini zorlaştıran uygulamalar devreye giriyor. Bu da işi ciddi şekilde güçleştiriyor.

Benim dikkat çekmek istediğim diğer başlık da, siber riskler. Gruplar arasında açık veya örtülü çatışmalar arttıkça özellikle ekonomik düzeyde, siber saldırılar da çok ciddi gündem maddesi olmaya başladı. Buna ilişkin aslını bilemeyeceğimiz pek çok haberi duyuyoruz. Rusya'nın veya Çin'in Batı ülkelerine, Batı ülkelerinin diğer bloktaki ülkelere dair saldırıların olduğuna dair haberleri duyuyoruz. Bunların her biri şirketler için de ciddi risk. Kurumların çok önemli kişisel verileri veya ticari sır niteliğindeki bilgilerin çalındığını, şantajı konu olduğunu hepimiz duyuyoruz. Bunlar ciddi uyum riskleri ve bir o kadar da işletmenin sürekliliğini etkileyebilecek riskler. Bunu da denetçi olarak mutlaka dikkate almanız gerekiyor.

Son vurgulamak istediğim başlık da tüm bu şartlar şirketin varlıklarını da ciddi derecede etkiliyor. Rusya'da bir fabrikanız varsa, onu defterde gösterdiğiniz tutarda göstermek ne kadar doğru sorgulamanız gerekir keza bir şerefiye var. Şerefiye için de aynı şekilde düşünülebilir. Ticari alacaklar için stoklar için düşünülebilir. Bu tarz bölgelerde faaliyet gösteren iştirakleriniz için düşünülebilir. Diğer yatırımlarınız, ertelenmiş varlığınız için düşünülebilir. Neredeyse bilançodaki nakit için de dahi düşünülebilir. Nakdi kullanamayacak duruma gelebilirsiniz, şu anda birçok firma bunu yaşıyor olabilir. Rusya'daki nakdinizi kullanamayacak duruma gelirsiniz. Normalde bir tuşa bastığınızda Türkiye'deki hesabınızda bir tuşa bastığınızda Hollanda'daki hesabınıza transfer ettiğiniz bir miktardı ama artık kullanamayacak dolayısıyla mali tabloda göstermenin anlamını çok önemli olmadığı bir noktaya da gelmiş olabilir.

Sonuç olarak, bağımsız denetçi olarak yapmanız gereken ilk şey şirketin faaliyet gösterdiği ortamı anlamak ve şirketin operasyondaki riskleri anlayıp buna karşılık sizin neler yapacağınızı değerlendirmek. Çünkü muhasebe iş hayatının ortak dili olarak zaten operasyon sonuçlarının herkesin tüm paydaşların anlayabileceği bir dille ifade etmek üzere ortaya çıkmış bir bilim dalı. Biz denetçi olarak eğer operasyonları anlamıyorsanız dolayısıyla riskleri doğru tespit edemiyorsanız sağlıklı ve güven veren bir denetim yapmanız da mümkün olmayacaktır.

Prof. Dr. Dursun Arıkboğa: Bu konuşmalardan sonra kendi kendime şunu düşündüm. İyi ki bir şirketin patronu ya da yöneticisi değilim. Sadece öğretim üyesiyim ve ders veriyorum. Bir şirketi yönetmek, o şirketi büyütmek, kar elde etmek giderek zorlaşıyor çünkü belirsizlikler çok fazla. Hayatımızın içerisinde tabi ki ekonomik anlamda, siyasi anlamda söylüyorum pek çok odakla ya da güç odağıyla mücadele etmek zorundasınız. Bunu yaparken de ister şirket ister devlet yönetin politik olmak zorundasınız. Giderek çok keskin olmasa da, NATO, Varşova Paktı gibi keskin çizgilerle ayrılmasa da dünyada bu ekonomik, siyasi sonuçlar doğuracak bir güç odaklanmaları oluşuyor. Bunun ekonomik sonuçlarını öngörebilen, buna ilişkin önlem alan, bunun için şimdiden hazırlık yapan şirketler başarılı olacak. Aksi takdirde bu mevcut ortamda şirket yönetmek çok ama çok zor. Son üç yıl içerisinde başımızdan geçen olayları düşünürsek, pandemiyi, savaşı, bizim kendi coğrafyamızdaki olayları değerlendirirseniz ne kadar önemli tarihsel sürecin parçası olduğumuzu göreceksiniz. Başarının sırrı risklerin belirlenmesinde ve bu riskleri bugünden öngörebilmekte. Aynı zamanda riskleri bir şekilde fırsata dönüştürmenin yollarını aramalıyız.

Doç. Dr. Tuba ŞAVLI
Yeditepe Üniversitesi

KAPANIŞ KONUŞMASI

Değerli hocalarım, kıymetli konuklar, sevgili öğrencilerimiz, 7. Uluslararası Akademik Forumun sonuna gelmiş bulunmaktayız.

Çok Kutuplaşan Dünyada Jeoekonomik Stratejiler ve Denetim başlığı ile; Denetime nasıl bir görev düştüğünü ve İç Denetimin rolünün ne olması gerektiğini yeniden düşünelim, tartışalım ve yeni tasarımların geliştirilmesine dayanak oluşturalım amacıyla yola çıktık, ve sanırım bugünkü yolun sonuna geldik.

Önce kutuplaşma nedir, nasıl başladı, bitiyor mu, yeniden mi başlıyor, anlamaya çalıştık.

Sonra, dünya ekonomisinde öne çıkan Amerika, Rusya, AB, Çin kutuplaşmalarından bahsettik ve Rusya – Ukrayna savaşının etkilerini değerlendirdik.

II. dünya savaşı ve sonrasındaki kutuplaşmaların ön plana çıktığı tartışmalarının ötesinde, kutuplaşmanın tarihinin I. Dünya Savaşı'ndaki Osmanlı-Alman yakınlaşmasına kadar uzandığını öğrendik.

Ve son olarak da yeni dünya düzeninde bağımsız denetim, iç denetim ve kurumsal yönetim üçgenindeki gelişmeleri ve beklentileri tartıştık.

Çok değerli konuşmacılarımızın sunumlarını keyifle dinledim ve hepsinden çok faydalandım, salondaki herkesin de benimle aynı fikirde olduğunu düşünüyorum.

Organizasyon ve Düzenleme Komitesi adına TİDE ve MÖDAV yöneticilerine ve çalışanlarına tüm süreç boyunca hep yanımızda oldukları ve destek verdikleri için çok teşekkür ediyorum.

Organizasyonun lojistik tarafında üniversitenin her türlü imkanını bize sunan başta rektörümüz, rektör yardımcılarımız ve dekanımız olmak üzere, kurumsal iletişim müdürlüğü yönetici ve çalışanlarına, işletme bölümü araştırma görevlilerine tüm emek ve destekleri için teşekkür ediyorum.

Tabi ki son teşekkürüm siz kıymetli katılımcılarımıza ve sevgili öğrencilerimize; bizimle olduğunuz için, etkinliğimizi katılımınızla desteklediğiniz için çok teşekkür ederim. Sürç-i lisan ettiyse, af ola.

Artık görevi devretmeye geldi sıra. Gururla taşıdığımız forum flamasını 2024 yılında sekizincisine ev sahipliği yapacak olan Dokuz Eylül Üniversitesi'ni temsilen Prof. Dr. Banu Durukan hocamıza teslim ediyoruz.

BAYRAK DEVİR TESLİM TÖRENİ

Prof. Dr. Banu Durukan, Dokuz Eylül Üniversitesi Öğretim Üyesi

“Flamayı almadan önce öncelikle Yeditepe Üniversitesi’ne çok teşekkür ediyorum. TİDE ve MÖDAV yetkililerine 2024 yılında Forum’un ev sahipliğini yapma onurunu verdikleri için ayrıca teşekkür etmek istiyorum. DEÜ İşletme Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Çağnur Balsarı Hocamız bugün burada olamadı ama o da burada bulunan herkese sevgi ve saygılarını iletmemi istedi. 2024 yılında herkesi İzmir’e bekliyoruz.”

MUHASEBE ÖĞRETİM ÜYELERİ BİLİM VE DAYANIŞMA VAKFI (MÖDAV)

13 Kasım 1995 tarihinde kurulan Muhasebe Öğretim Üyeleri Bilim ve Dayanışma Vakfı (MÖDAV), Türkiye üniversitelerinde görev yapan tüm muhasebe öğretim üyelerini temsil eden sivil bir oluşumdur.

Temel amacı; muhasebe bilim insanlarının en iyi şekilde yetişmesine, muhasebe biliminin ve bilimsel tartışma ortamlarının gelişmesine, muhasebe eğitim ve araştırmalarının düzeyinin yükseltilmesine katkıda bulunmak ve muhasebe bilim insanları arasındaki dayanışmayı güçlendirmek olan Vakıf, bu amaç doğrultusunda, geleneksel hale gelmiş Uluslararası Muhasebe Konferansı başta olmak üzere çalıştaylar, paneller, sempozyumlar gibi çeşitli bilimsel faaliyetler sürdürmekte, Türkiye'nin her tarafındaki üniversiteleri ziyaret ederek onlarla birlikte yerel etkinlikler düzenlemekte ayrıca Muhasebe Bilim Dünyası İsimli bir dergi çıkarmaktadır.

25 Şubat 2010 tarihinde MÖDAV ve TİDE aralarında bir mesleki işbirliği protokolü imzalamışlar ve mesleki konularda bilimsel çözüm ortağı olarak çalışma kararı almışlardır. İç denetim konusunda çalışan öğretim üyeleri TİDE'nin Akademik İlişkiler Komitesinde önemli rol ve sorumluluklar üstlenmişlerdir.

MÖDAV'ın faaliyetleri ve hizmetleriyle ilgili ayrıntılı bilgi almak için www.modav.org.tr web sitesini ziyaret edebilirsiniz

TÜRKİYE İÇ DENETİM ENSTİTÜSÜ (TİDE)

Şirket yönetim kurullarının ve üst düzey yöneticilerinin stratejik iş ve çözüm ortağı olan iç denetçilerin meslek örgütü “Türkiye İç Denetim Enstitüsü (TİDE)”, iç denetim mesleğinin uluslararası standartlar ile uyumlu, küresel seviyede kabul gören en iyi uygulamalar paralelinde yürütülmesi için güvence oluşturuyor.

Türkiye İç Denetim Enstitüsü, mesleğin profesyonellerinin yetkinlikleri, finans ve reel sektör şirketlerimiz ile kamu kurum ve kuruluşlarının kurumsal yönetim kalitesi, düzenleyici otoritelerin düzenlemelerinin uygulamadaki uyum kalitesi, mesleğin akademik gelişimi için çeşitli hizmetler sunuyor.

Her yıl düzenli olarak gerçekleştirilmekte olan iç denetim, kurumsal yönetim, iç kontrol ve risk yönetimi konularında yetkin uzmanların bilgi, deneyim ve iyi uygulama örneklerini paylaştıkları “Uluslararası Türkiye İç Denetim Kongresi”, yazı, makale ve söyleşileriyle mesleki gündemi belirleyen, temel mesleki bilgi ve referans kaynağı “İç Denetim Dergisi”, mesleki kitap yayıncılığında “TİDE Yayınları” ulusal ve uluslararası literatüre katkı sağlamayı amaçlayan, iç denetim mesleğiyle ilgili akademik araştırma ve makalelerin yer aldığı, TİDE ACADÉMIA Research/Governance, Risk, Control & Audit adlı süreli akademik dergi ile sürekli güncelliği sağlanan ve dilimize çevrilen “Uluslararası İç Denetim Standartları ve Mesleki Uygulama Çerçevesi”, iç denetim profesyonellerinin küresel yetkinlik belgesi “Uluslararası İç Denetçi Sertifikası”, sürekli mesleki gelişim için “Mesleki Gelişim ve Yetkinlik Seminerleri”, mesleki akademik gelişime yönelik “Akademik İlişkiler ve Gelişim Programı”, ülkemizde iç denetim farkındalığının yaygınlaşmasını hedefleyen “İç Denetim Farkındalık Ödülleri”, iki yılda bir farklı bir üniversitenin ev sahipliğinde gerçekleştirilen “Uluslararası Akademik Forum” etkinlikleri, mesleğimizin geleceği gençleri geleceğe hazırlamak üzere oluşturulan “TİDE GO – Gelecek Okulu”, iki yılda bir farklı şehirde farklı bir üniversitenin ev sahipliğinde düzenlenen ve çeşitli üniversitelerdeki öğrencileri bir araya getirerek, ortak bir iletişim ve paylaşım platformu

oluşturmayı amaçlayan “Gelecek Zirvesi”, genç neslin bakış açısıyla iç denetim mesleğine dair toplumsal farkındalığın artırılmasını hedefleyen “İç Denetime Genç Bakış Yarışması”, profesyonel kariyer fırsatlarının değerlendirilmesi için “Kariyer Merkezi” olmak üzere pek çok uluslararası ve ulusal mesleki birikimlere erişim ve paylaşım imkânı sağlıyor. Türkiye İç Denetim Enstitüsü, bu hizmetleriyle, mesleğin profesyonellerine ve iş dünyamıza güncel kalmak, değişim, gelişim ve büyümenin ortağı olmak konularında fırsatlar sunuyor.

Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü (IIA) ve Avrupa İç Denetim Enstitüleri Konfederasyonu (ECIIA)’nın temsilcisi olan Türkiye İç Denetim Enstitüsü, “Meslekte mükemmelliğin küresel paydaşı olmak” vizyonu ile şirketlerimizin yönetim kurulları, denetim komiteleri, icra kurulu başkanları, üst düzey yöneticiler ve iç denetçiler, kamu kurum ve kuruluşlarımız, düzenleyici kurumlarımız, üniversitelerimiz ve akademisyenlerimize hizmetleriyle katma değer yaratma misyonunu sürdürmeye devam ediyor.

Enstitü faaliyetleri ve hizmetleriyle ilgili ayrıntılı bilgi almak için www.tide.org.tr web sitesini ziyaret edebilirsiniz.

ULUSLARARASI

AKADEMİK FORUM 2022’NİN ARDINDAN

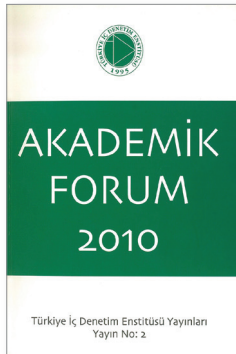

YAYINLARIMIZ

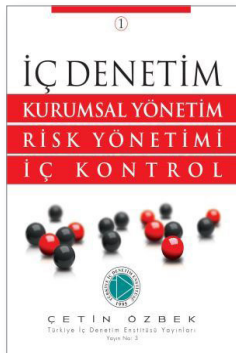
Yayın No: 1 - Türkiye'de İç Denetim Üzerine Yapılan Akademik Çalışmaların Analizi: 1985-2010

Türkiye İç Denetim Enstitüsü Akademik İlişkiler Komitesi tarafından hazırlanan çalışmada, iç denetim alanında 1985-2010 yılları arasında yapılmış olan yüksek lisans ve doktora çalışmaları ortaya koyuluyor ve analiz ediliyor.

Yayın No: 2 - Akademik Forum 2010

Kitapta, Türkiye İç Denetim Enstitüsü'nün, Marmara Üniversitesi ve Muhasebe Öğretim Üyeleri Bilim ve Dayanışma Vakfı (MÖDAV) ile birlikte 13 Mayıs 2010 tarihinde "İç Denetim Mesleğinin Akademik Gelişiminde İş Dünyasının Beklentileri, Üniversitelerimizin İhtiyaçları" temasıyla gerçekleştirilen ilk Akademik Forum olan Akademik Forum 2010'da sunulan bilimsel tebliğler ve konuşmalar yer alıyor.

Yayın No: 3 - İç Denetim, Kurumsal Yönetim, Risk Yönetimi ve İç Kontrol

İç Denetim, Kurumsal Yönetim, Risk Yönetimi ve İç Kontrol adlı kitap, TİDE'nin geçmiş dönem başkanlarından Çetin Özbek tarafından kaleme alındı. Günümüz iç denetim mesleğini her yönüyle inceleyen, kurumsal yönetim, risk yönetimi, iç kontrol kavramlarının içeriği ile uluslararası standartlara uygun bir iç denetim faaliyetinin söz konusu kavramlar ışığında, bir kurumda nasıl uygulanabileceğini ele alan ülkemizdeki ilk kaynak çalışma niteliği taşıyan kitap, TİDE tarafından yayına hazırlandı.

Yayın No: 4 - Meslekte Mükemmeliğin Küresel Paydaşı: Türkiye İç Denetim Enstitüsü

Türkiye İç Denetim Enstitüsü Yönetim Kurulu Üyesi ve Başkan Yardımcısı Gürdoğan Yurtsever tarafından yazılan, Editörlüğü Türkiye İç Denetim Enstitüsü Kurucu ve Onursal Başkanı Ali Kamil Uzun tarafından yapılan kitap, Serpil Kaya tarafından yayına hazırlandı. Yüzden fazla kişinin katkıda bulunduğu, Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü (IIA) Başkanı Richard Chambers, Avrupa İç Denetim Enstitüleri Konfederasyonu (ECIIA) Başkanı MarieHélène LAIMAY ve Türkiye İç Denetim Enstitüsü (TİDE) Başkanı Özlem Aykaç İğdelipınar'ın önsözlerinin bulunduğu kitapta, Türkiye İç Denetim Enstitüsü'nün kurumsal tarihi anlatılıyor. Kitap aynı zamanda iç denetim mesleğinin yakın tarihine ışık tutuyor.

Yayın No: 5 - Akademik Forum 2012

Kitapta, Türkiye İç Denetim Enstitüsü'nün, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi ve Muhasebe Öğretim Üyeleri Bilim ve Dayanışma Vakfı (MÖDAV) ile birlikte 16 Mayıs 2012 tarihinde "Denetim Mesleğinin Gelişimi ve Beklentiler" temasıyla gerçekleştirdiği ikinci Akademik Forum olan Akademik Forum 2012'de sunulan bilimsel tebliğler ve konuşmalar yer alıyor.

Yayın No: 6 - Sosyal Medya - Kurumsal Yönetim ve Risk Rehberi

Çevirmenliğini Tuğrul Bozbeyin, editörlüğünü Baki Enis Balakbabalar ve Selman Ortaköy'ün yaptığı kitap, Akademik İlişkiler Komitesi ve Yayın Komitesinin katkılarıyla yayına hazırlandı. Kitap, çalıştığı kuruma değer katmak isteyen bütün profesyoneller için kurumsal sosyal medya stratejisinin hazırlanması, sosyal medya politikalarının oluşturulması, sosyal medyanın takip edilerek kuruma olan etkilerinin ölçülmesi, sosyal medya fırsat ve risklerinin belirlenerek yönetilmesi ve kurumun sosyal medya faaliyetlerinin denetlenmesi konularında rehberlik yapıyor. Ülkemizi, çalıştığımız kurumları, paydaşlarını ve bireyleri etkileyen sosyal medya fenomeni gittikçe popülerliğini artırırken TİDE olarak bu yayınlı meslektaşlarımıza fayda sağlamayı hedefledik.

Yayın No: 7 - Akademik Forum 2014

Kitapta; Türkiye İç Denetim Enstitüsü (TİDE)'nün, Muhasebe Öğretim Üyeleri Bilim ve Dayanışma Vakfı (MÖDAV) ile birlikte Galatasaray Üniversitesi ev sahipliğinde, 9 Mayıs 2014 tarihinde, “Mesleki Mükemmelliğin Akademik Geleceği; Araştırma, Eğitim, Kariyer” temasıyla gerçekleştirdiği üçüncü Akademik Forum’da sunulan bilimsel tebliğler ve konuşmalar yer alıyor.

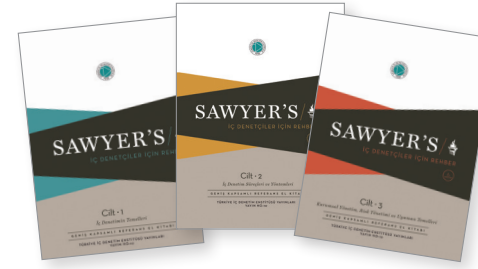

Yayın No: 8 - Kampüsten Geleceğe: Kariyerimi Şekillendirirken İç Denetim

Ülkemizin ve meslek ailemizin geleceği üniversite öğrencileri için kariyer seçimlerinde yol gösterici olmak, iç denetimi kariyer seçiminde bir fırsatı olarak sunmak; iç denetimi teknik olmayan, sistematik bir şekilde tanıtmak amacıyla yayımlanan kitabın yazarlığını Ethem Yeniğün yaptı. Kitabın sonunda ayrıca “İç Denetim Hakkında Bilgi Alınabilecek Kaynaklar” kısmına da yer verilerek, iç denetimi detaylı öğrenmek isteyenler için bir kaynakça önerisi sunuldu.

Yayın No: 9 - Gelecek Zirvesi 2015: Gelecek için Değerlerimizi Bilmek

TİDE Gelecek Okulu'nun bir etkinliği olarak düzenlenen Gelecek Zirvesi etkinliğinin ilki, “Gelecek İçin Değerlerimizi Bilmek” teması ile gerçekleştirildi. Zirve, 8 Mayıs 2015 tarihinde, Çanakkale Zaferi'nin 100. yılı olması vesilesiyle, Çanakkale’de düzenlendi. Zirve ile Çanakkale ruhunu, bu ruhun özünde yer alan “değer bilmek” ve “dayanışma” duygularını pekiştirmek amaçlandı. Bu amaçla, farklı disiplinlerden, kendi alanında uzman birçok uzman Zirve’ye konuşmacı olarak davet edildi. Bu etkinlikte yapılan konuşma ve sunumların, daha fazla kişiye ulaştırılması ve kalıcı olması amacıyla da kitap haline getirildi.

Yayın No: 10 - Sawyer's İç Denetçiler İçin Rehber - 6. versiyon

Larry Sawyer tarafından yazılan ve ilk olarak 1973 yılında yayımlanan İç Denetçiler İçin Rehber isimli klasikleşmiş kitabın güncelleştirilmiş 6. versiyonudur. 6. versiyon; İç Denetim Temelleri, İç Denetim Süreçleri ve

Yöntemleri ile Kurumsal Yönetim, Risk Yönetimi ve Uyumun Temelleri olmak üzere üç ciltten oluşuyor. Türkiye İç Denetim Enstitüsü eski Yönetim Kurulu Başkanı olan Çetin Özbek, kitabın çevirisini yaparken, editörlüğünü de TİDE Kurucu ve Onursal Başkanı Ali Kamil Uzun ile TİDE geçmiş dönem başkanı Gürdoğan Yurtsever yaptı.

Yayın No: 11 - COSO İç Kontrol Bütünleşik Çerçeve 2013

COSO İç Kontrol Bütünleşik Çerçeve 2013 dört kitaptan oluşuyor: Birinci kitap Yönetici Özeti, ikinci kitap Çerçeve ve Ekler, üçüncü kitap Bir İç Kontrol Sisteminin Etkliliğini Değerlendirmek İçin Kullanılabilecek

Açıklayıcı Araçlar, dördüncü kitap Dış Finansal Raporlama Üzerinde İç Kontrol: Bir Yaklaşımlar ve Örnekler Özeti. Kitabın çevirisi Marmara Üniversitesi İşletme Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Nuran Cömert tarafından yapıldı.

Yayın No: 12 - Uluslararası Akademik Forum 2016

Kitapta; Türkiye İç Denetim Enstitüsü (TİDE)'nün, Muhasebe Öğretim Üyeleri Bilim ve Dayanışma Vakfı (MÖDAV) ile birlikte Boğaziçi Üniversitesi ev sahipliğinde, 6 Mayıs 2016 tarihinde, “İç Denetimde Mesleki ve Akademik İnovasyon” temasıyla gerçekleştirdiği dördüncü Akademik Forum’da yer alan konuşmalar ve sunumlar yer alıyor. Dördüncüsü gerçekleştirilen Akademik Forum ayrıca uluslararası yapılan ilk Akademik Forum olma özelliğini de taşıyor.

Yayın No: 13 - İç Denetim Üzerine Yapılan Akademik Çalışmaların Analizi: 2010-2015

TİDE Akademik İlişkiler Komitesi (AİK) bünyesinde başlatılan ve dönemsel olarak tekrarlanan bu çalışmanın ikincisi, 2010-2015 dönemini kapsıyor. Yapılan araştırmanın kapsamında; Yüksek Öğretim Kurumu web sayfasında yer alan "Ulusal Tez Veritabanı" tez türlerini (yüksek lisans ve doktora) de dikkate alarak, yıllara göre, iç denetim, iç kontrol, kurumsal yönetim ve risk yönetimi konularındaki tez sayısı, tez temalarının sektörel bazda dağılımı ve tez çalışmasının yapıldığı üniversiteler ve danışman unvanları açısından analiz ediliyor. Çalışma, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Görevlisi Prof. Dr. Lerzan Kavut ile birlikte Doç. Dr. Burcu Adiloğlu ve Gürol Baloğlu tarafından hazırlandı.

Yayın No: 14 - Gelecek Zirvesi 2017

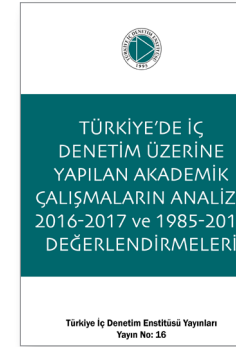
"Geleceği hisset, kendini fark et, harekete geç..."

TİDE Gelecek Okulu'nun etkinliği olarak düzenlenen Gelecek Zirvesi 2017, "Geleceği hisset, kendini fark et, harekete geç" teması ile 21 - 22 Nisan 2017 tarihlerinde Sakarya'da gerçekleştirildi. İki yılda bir düzenlenen etkinliğin zamanının belirlenmesinde bahar mevsimi, mekanın seçilmesinde ise Ulusal Bağımsızlık Destanımız ilham kaynağı olarak alınıyor. Sakarya Zaferi'nde ifade bulan atalarımızın canları pahasına fedakarlık göstererek imkansız başarıma ruhu, Gelecek Zirvesi 2017'nin de ana teması için ilham kaynağı oluyor. Zirvede akademisyenler, iş dünyası temsilcileri ile birlikte alanlarında uzman konuk konuşmacılar, Sakarya Üniversitesi ev sahipliğinde gerçekleşen Zirvede, bir araya geldi. İlgi çeken konuşmalar ve sunular, Gelecek Zirvesi 2017 adıyla kitaplaştırıldı.

Yayın No: 15 - Uluslararası Akademik Forum 2018

Kitapta; Türkiye İç Denetim Enstitüsü (TİDE)'nün, Muhasebe Öğretim Üyeleri Bilim ve Dayanışma Vakfı (MÖDAV) ile birlikte Eskişehir Anadolu Üniversitesi ev sahipliğinde, 11 Mayıs 2018 tarihinde, "Gerçek Zamanlı Güvence Modeli Olarak Sürekli Denetim ve Sürekli İzleme" temasıyla gerçekleştirdiği beşinci Akademik Forum'da yer alan konuşmalar, sunular ile birlikte değerli akademisyenlerimizin bildirimleri de yer alıyor.

Yayın No: 16 - Türkiye'de İç Denetim Üzerine Yapılan Akademik Çalışmaların Analizi: 2016-2017 ve 1985-2017 Değerlendirmeleri

TİDE Akademik İlişkiler Komitesi (AİK) Eğitim Bölümü Akademik Tez Envanteri Çalışma Grubu bünyesinde yürütülen Lisansüstü Tez Envanteri çalışmalarının üçüncüsü olarak hazırlanan "Türkiye'de İç Denetim Üzerine Yapılan Akademik Çalışmaların Analizi: 2016-2017 ve 1985-2017 Değerlendirmeleri" araştırma çalışması, Türkiye Yüksek Öğretim Kurumu "Ulusal Tez Veritabanı"nda yer alan, 2016 ve 2017 yıllarında yapılmış "İç Denetim ve İlişkili Konulardaki Yüksek Lisans ve Doktora Tez Çalışmalarının" çeşitli açılardan analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada ayrıca, 2010-2017 dönemi analizi ve 1985-2017 dönemi karşılaştırmasına yer verilmiştir. TİDE AİK bünyesinde oluşturulan "Lisansüstü Akademik Çalışmalar Veri Tabanı"nı güncelleyen bu çalışma; devamlılığı ve yıllar itibarıyla mukayese edilebilirliği sağlanmak açısından, önceki yıllarda yapılan araştırmalarla uyumlu ve aynı içerikte gerçekleştirilmiştir. Çalışma, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Görevlisi Prof. Dr. Lerzan Kavut ile birlikte Doç. Dr. Burcu Adiloğlu ve Araştırma Görevlisi Nevzat Güngör tarafından hazırlanmıştır.

Yayın No: 17 - Uluslararası Mesleki Uygulama Çerçevesi (UMUÇ)

TİDE Yayınlarının 17. yayını olan Uluslararası Mesleki Uygulama Çerçevesi (UMUÇ) diğer adıyla Kırmızı Kitap, güncellenen son baskısıyla Türkçeye kazandırıldı. İç denetçiler için her zaman elinin altında bulunması gereken ve iç denetçilerin işlerinin bir nevi anayasası sayılan Kırmızı Kitap, devamlı bir başvuru kaynağı olarak kullanılıyor. Aynı zamanda kitabın içinde yer alan Zorunlu Rehber'de, İç Denetimde Mesleki Uygulamalar için Ana Prensipler, Uluslararası İç Denetim Standartları, İç Denetimin Tanımı ve Etik Kurallar ile Tavsiye Edilen Rehber'de Uygulama Rehberleri ve Ek Rehberler, iç denetçilerin çalışmalarında uyulması zorunlu ilkeler halinde sunuluyor. Kitap, TİDE Standartlar ve Sertifikasyon Komitesi tarafından yayına hazırlandı.

Yayın No: 18 - Gelecek Zirvesi 2019

2019 yılı bu ülke için özel bir yıldır. Mustafa Kemal ve arkadaşlarının 19 Mayıs 1919 günü Samsun'a çıkışının 100. yılında, Gelecek Zirvesi 2019, Samsun'da Ondokuz Mayıs Üniversitesi (OMÜ)'nin ev sahipliğinde düzenlendi. Zirve öncesi Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın tahsis ettiği TCG BAYRAKTAR (L-402) Milli Amfibi Tank Çıkarma Gemisi'nde başlayan yolculukta, Türkiye'nin farklı şehirlerindeki üniversitelerimizden 100 öğrenciyle birlikte, Milli Savunma Üniversitesi Deniz Harp Okulu öğrencileri, akademisyenler, iş ve meslek insanları yer aldı. OMÜ'nün ev sahipliğinde ve "Güneş Ufuktan, Gelecek Umuttan Doğar" temasıyla düzenlenen Zirvede, alanında uzman konuşmacılarla birlikte akademisyenler ve meslek profesyonelleri de ufuk açıcı konuşmalarıyla yer aldılar. Bu konuşmalar ve sunular, Gelecek Zirvesi 2019 adıyla kitaplaştırıldı.

Yayın No: 19 - Uluslararası Akademik Forum 2020

Altıncısı düzenlenen, “Uzaktan Erişim ve Yeni Normal” temalı Uluslararası Akademik Forum 2020, 29 Mayıs 2020 tarihinde, çevrimiçi olarak ve yaklaşık 500 kişinin uzaktan katılımıyla gerçekleştirildi. Türkiye İç Denetim Enstitüsü (TİDE) ve Muhasebe Öğretim Üyeleri Bilim ve Dayanışma Vakfı (MÖDAV) işbirliğiyle, iki yılda bir düzenlenen Forum ile alanında uzman isimler bir araya geldi. Pandemi koşulları nedeniyle, TİDE tarihinde de bir ilk olarak çevrim içi düzenlenen Uluslararası Akademik Forum 2020’de yer alan konuşmalar, sunumlarla birlikte kitapta yer alıyor.

Yayın No: 20 - Gelecek Zirvesi 2021: “Gelecek Sensin... İleri!”

Türkiye İç Denetim Enstitüsü ve Muhasebe Öğretim Üyeleri Bilim ve Dayanışma Vakfı iş birliğinin yanı sıra Afyon Kocatepe Üniversitesi’nin destekleriyle dördüncüsü gerçekleşen Gelecek Zirvesi’nin teması; “Gelecek Sensin... İleri!” oldu. İki yılda bir düzenlenen Gelecek Zirvesi, ilhamını Ulusal Bağımsızlık destanından alıyor. 2021 yılında da Zirve’nin, Anadolu’nun ve Türk ulusunun kurtuluşunu sağlayan Büyük Taarruz’un başladığı topraklarda Afyonkarahisar’da düzenlenmesi planlanıyordu. Pandemi kısıtlarının devam etmesi sebebiyle, Afyonkarahisar’a gidilemedi fakat etkinlik Afyon Kocatepe Üniversitesi’nin ev sahipliğinde çevrim içi olarak düzenlendi. Türkiye İç Denetim Enstitüsü Gelecek Okulu’nun bir etkinliği olarak hayata geçirilen Zirve’ye, ülkemizin ve mesleğimizin geleceği olan üniversite öğrencileri, onları geleceğe hazırlayan çeşitli üniversitelerde görevli akademisyenlerle birlikte değerli konuşmacılar ve mesleğin profesyonelleri katıldı. Bu konuşmalar ve sunumlar, Gelecek Zirvesi 2021 adıyla kitaplaştırıldı.

Yayın No: 21 - Uluslararası İç Denetim Sempozyumu

19 Eylül 1995 tarihinde kurulan TİDE, kuruluşunun küresel ve ulusal ilanını, 2 Ekim 1995 tarihinde düzenlenen “Uluslararası İç Denetim Sempozyumu” ile gerçekleştiriyor. TİDE’nin kurumsal belleğinde miladi bir değer ve öneme sahip olan bu ilk etkinliğin aynı zamanda o dönemde çıkarılmış ilk yayını da bulunuyor.

TİDE Yayınları, bu ilk yayını yeniden gün yüzüne çıkararak, geleceğe olan sorumluluğunu da yerine getiriyor. Kitapta, bundan 27 yıl önce gerçekleştirilen bu önemli organizasyonda konuşma yapan konukların konuşma metinleri ve sunumları, İngilizce ve Türkçe olarak yer alıyor. Kitaba TİDE web sayfası üzerinden erişebilirsiniz.

ULUSLARARASI AKADEMİK FORUM 2022
ÇOK KUTUPLAŞAN DÜNYADA JEOKONOMİK STRATEJİLER VE DENETİM
 02 ARALIK 2022

ULUSLARARASI AKADEMİK FORUM 2022 ŞİMDİ YOUTUBE KANALIMIZDA!

Değerli Üyemiz;

Muhasebe Öğretim Üyeleri Bilim ve Dayanışma Vakfı (MÖDAV) ve Türkiye İç Denetim Enstitüsü (TİDE) işbirliğiyle bu yıl yedincisi düzenlenen Uluslararası Akademik Forum 2022 etkinliğini, 2 Aralık 2022 tarihinde “Çok Kutuplaşan Dünyada Jeoeconomic Stratejiler ve Denetim” temasıyla İstanbul’da Yeditepe Üniversitesi ev sahipliğinde gerçekleştirdik.

Forumda, Çok kutuplaşan dünyada, “Denetim” olgusuna nasıl bir görev düştüğü, “İç Denetim” rolünün nasıl ele alınması gerektiği, risk unsurlarındaki ve risk algısındaki değişimler, Yönetişim modelleri ve bağlı konular üzerinde yeniden düşünülmesi, tartışılması ve yeni tasarımların paylaşılması amaçlandı.

Forumun açılışında Yeditepe Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Tuba Savlı, Forumun temayı ele alış biçimi üzerinde durarak, forumun amacına ilişkin bilgi verdi. Daha sonra Yeditepe Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Ahmet Aydın, TİDE Kurucu ve Onursal Başkanı, Akademik İlişkiler Komitesi Başkanı Ali Kamil Uzun, TİDE Yönetim Kurulu Üyesi Başkan Vekili Prof. Dr. Nur İrem Nuhoglu ve MÖDAV Yönetim Kurulu Başkanı Prof. Dr. Nuran Cömert açılış konuşmalarını gerçekleştirdiler.

TİDE Kurucu ve Onursal Başkanı, Akademik İlişkiler Komitesi Başkanı Ali Kamil Uzun konuşmasında, geleceğin, geleceğin sahiplerine alan açarak, onlara öz güven kazandırarak, hayallerini gerçekleştirmeleri için cesaretlendirerek, güzel ve iyi bir gelecek tasarlanabileceğine inandığını belirtti. Uzun; “İnanırsak başarırız. Bugün için kolayına kaçanların geleceğinin zor, zoru başarmayı hedefleyenlerin ise yaptıklarının olay olacağına inanan biri olarak, arzu ve hayallerimizle ilgili geleceğe umutla bakıyorum.” dedi.

Forumda, muhasebe biliminin, muhasebe bilim insanlarının ve muhasebe mesleğinin geliştirilmesi için çaba gösteren ve katkı veren kişilere verilen 2022 Mesleki ve Akademik Saygı Ödülü, TİDE ve MÖDAV yetkili kurullarının kararıyla bu yıl, Prof. Dr. Ersin Güredin’e takdim edildi.

Forum açılış Sunumunu, “Kutuplaşmanın Sonu mu Yenişinin Başlangıcı mı?” başlığıyla Prof. Dr. İtler Turan gerçekleştirdi. Ardından, Prof. Dr. Melih Erdoğan’ın moderatörlüğündeki Forum 1’de; Emekli Büyükelçi Yalın Erlep, Marmara Üniversitesinden Prof. Dr. Mehmet Şişman ve Yeditepe Üniversitesinden Prof. Dr. Natalya Kelencin’in konuşmacı olduğu “Çok Kutuplaşma ve Jeoeconomic Stratejiler” tartışıldı.

Öğle arasından sonraki Yeditepe Üniversitesi Müzik Kulübü öğrencilerinin müzik dinletisi, beğeniyle izlendi. Dinletinin ardından Kanada ile yapılan on-line bağlantıyla, University of British Columbia Öğretim Üyesi Prof. Dr. Murat Özyüksel, “İ. Dünya Savaşına Giden Yolda Kutuplaşmanın Kilit Noktası: Osmanlı- Alman Yakınlaşması” sunumuyla, kutuplaşmanın bir ilk örneği olarak tarihin ilginç bir kesitini anlattı.

Forum 11’de, Prof. Dr. Dursun Arıkoğlu’nun moderatörlüğünde, Yeditepe Üniversitesinden Doç. Dr. Tuba Savlı, Yıldız Holding Global İç Denetim ve Risk Yönetim Başkanı Gökhan İzmirlil, EY Partner’i Birkan Bilal Avcı ile Tofaş Finansal Planlama ve Kontrol Direktörü Doğu Özden’in konuşmacı olduğu “Çok Kutuplaşan Dünyada Denetim” tartışıldı.

Kapanış değerlendirilmesini sunan Doç. Dr. Tuba Savlı Forumda, “Jeopolitik kavramından jeoeconomic kavramına nasıl geçildiğini ve küreselleşmenin yanında kutuplaşmanın iş dünyasına olan etkilerini değerlendirip, kutuplaşma sürecinin bağımsız denetim ve iç denetim fonksiyonlarına yansımalarının tartışıldığını vurguladı.

Ardından yapılan devir teslim töreninde, Forum bayrağı, 2024’de sekizincisi düzenlenecek olan Uluslararası Akademik Forumun ev sahipliğini üstlenen İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi öğretim Üyesi Prof. Dr. Banu Durukan tarafından teslim alındı. Forum, değişen koşulların yeni fırsatlara dönüştüğü sağlıklı günlerde bir araya gelmek temennisiyle sonlandırıldı.

Yeditepe Üniversitesinde düzenlenen ve değerli konuşmacıların sunumlarından, görüşlerinden faydalanacağımızı düşündüğümüz Uluslararası Akademik Forum 2022 etkinliğimizi çevrim içi erişime açtık. Forum konuşmacılarımızı Youtube kanalımızdan izleyebilir, değerli görüşlerinden faydalanabilirsiniz.

Gelecek etkinliklerimizde buluşmak dileklerimizle, sevgi ve saygılarımızı sunarız.

Türkiye İç Denetim Enstitüsü

Uluslararası Akademik Forum 2022 programında yer alan tüm etkinlik videolarına,

TİDE Youtube kanalından erişebilirsiniz.

<https://www.youtube.com/user/IcDenetim>

ISBN 978-605-73775-2-4

9 786057 377524